بەرەی یەکگرتووی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ئەرکێکی مێژووییە

بەشی دوویەم

کۆکردنەوە و ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

کۆمەڵێک وتووێژ سەبارەت بە بەرە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

ئامادە کردنی: ڕەحیم رەشیدی

١- هێرش عەلیزادە: بڕوامان بە ڕیفۆرمو سازش گفتوگۆو کارسازییە... ٤

٢- برایم فەڕشی: حزبی بێ جەماوەر کلوبی سیاسیە.. ١٣

٣- دوکتۆر حوسێن خەلیقی: سەد لە سەد، شەڕی نیوخۆیی دەس پێدەکا.. ٢٢

٤- ئەحمەد ئەسکەندەری: شاردنەوەی راستییەکانو بە نهێنی هێشتنەوەی بارگرژییەکان ڕێگا خۆش دەکەن بۆ هاندانی ئەندامانو لایەنگرانی ئەم حیزب لە دژی ئەو حیزب.. ٢٥

٥- بابا شێخ حوسێنی: زەحمەتە لایەنەکان بتوانن هەلەکە بە قازانجی گەلی کورد بقۆزنەوە............................... ٣٢

٦- ئاسۆ ساڵح: پەژاک بە ئێستاشەوە وەکوو هێزی "کلاسیکی کوردی" یا "ئۆردووگا نشین" یا "کەمپ نشین" ناو لە دوو حیزبی سەرەکی کوردستانی ئێران دەبات.. ٣٧

٧- سدیق بابایی: قازانجی گشتیی لە ڕۆژەوی سیاسییدا جێگای بۆ تەرخان نەکراوە... ٤٤

٨- شەهلا دەباغی: زۆر جار ئەوەم پێ وتراوە کە من وەک منداڵێکی سادە چاو لە گرفتەکان دەکەم........................ ٥٣

٩- ناسر حیسامی: تەنیا لە کاتی ئینشعابەکاندا هەندێک باسی جیاوازییەکان دێتە گۆڕو.................................. ٦٢

١٠- عارەف باوەجانی: کوا لایەنەکان گوێ لە قسەی ئێمە مانان دەگرن کە تازە دامەزراوین................................ ٦٩

١١- ئەمیر قازی: لەوانەیە بۆ جارێکی دیکەش بدۆڕێنین‌و ڕەنج بە خەسار بکەوینەوە.................................. ٧٥
١٢- عوسمان جەعفەری: لایەنگەلێکی پشتی پەردە دژی یەکگرتوویی‌و پێشڕەوتی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کوردن لە خۆرهەڵاتی کوردستان.. ٨٠
١٣- سمکۆ یەزدانپەنا: هیچکام لەو مونشەعیبانە ئامادە نین کە پێکەوە دانیشن... ٨٨
١٤- حەسەن ڕەحمانپەنا: کەسێک کە دەڵێت "هەر ئەوەندی ئیجازەمان پێ بەدەن بچینەوە ئێران‌و نەمانگرن، حازرین بچینەوە"... ١٠٠
١٥- عومەر ئیلخانیزادە: جیاییەکانی سێ چوار ساڵی ڕابردووی ناو کۆمەڵەو دێمۆکراتیش هۆکارێکی دیکەن کە پرسەکەی ئاڵۆزتر کردوە.. ١٠٨
١٦- تەیموور مستەفایی: تەنیا حدکا لەو باوەڕەدا بوو کە بە بەشداری کردن یا نەکردنی ئەو لایەش بەرەکە پێک بێ........
.... ١١٤

هێرش عەلیزادە: بڕوامان بە ڕیفۆرمو سازش گفتوگۆو کارسازییە.

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

عەلیزادە: هۆیەک دەتوانێت نەبوونی ئارەزووو خواستی جیددی سیاسیی بێت. هۆیەکی دیکە نەبوونی سەربەخۆیی سیاسیی بێت. هۆیەکی دیکە شایەد خۆ بە گەورە زانینی حیزبە سوننەتیەکان بێت. هۆیەکی دیکە حەتمەن خۆ بەکەم زانینی حیزبگەلی سەربەخۆیخوازە کە پێیان وایە بێ یەک یان دوو لایەنیتر، بەرەیەک دروست نابێت.

هۆیەکی دیکە بێ شک ڕوودانی کارەساتی شەڕی نێوخۆییە، داپچڕانو لێکجودابوونەوەیە لە ناو حیزبەکاندا کە زیاتر بڵاو دەبنەوە وەکو لەوەی نێزیک ببنەوە.

هۆیەکی دیکە کەمبوونی فشاری کادێرانو ئەندامانی حیزبەکانو ڕۆشنبیرانی ناحیزبین لەسەر حیزبەکان. بێدەنگیی جەماوەری خەڵک بەرامبەر بە هێزی بەرەنەخواز دیارە هۆیەکی بەرچاوە.

هۆیەکی دیکە دەتوانێت ئاڵوگۆڕە ناوچەییەکانو جیهانییەکان بێت، بۆ نموونە دەنگۆی ئەوەی کە ئەمەریکا لە ئێران دەدات، وا دەکات کە هەندێک لایەن پێیان وا بێت دەسەڵاتی سیاسییان لە بەرەیەکدا کەم دەبێتەوەو بە تەنیا لە ئاڵوگۆڕێکدا بن قازانج زیاتر دەکەن، ئەوانی کە چاوەروانیو ئامانجی هاوبەشیان لەم چەشنە لە سیاسەتدا هەیە دەتوانن لە بەرەیەکدا بن.

ئێمە پێمانوایە کە بەرە بە لایەنگەلێک دروست دەبێت کە خاوەنی پرنسیپو ئامانجی روون بن. بۆ نموونە ئەوانەی سەربەخۆییخوازو ریفەراندۆمخوازن دەتوانن ئەگەر بیانەوێت لە بەرەیەکدا کۆببنەوە.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

عەلیزادە: ئێمە پێمان وایە هۆی سەرەکیی هەبوونی ئەقڵی ئێرانچێتییە. ئێرانچیەتی کەسایەتیو سەربەرزیی لە بزووتنەوەی کورد داماڵیوە. کوردستانیبوون لە ناوەڕۆکو مانای خۆی وشک کراوە. بە برووای من کوردستانیان دەتوانن لەسەر زۆر خاڵ کۆببنەوەو پێموایە هێدی هێدی ئەحزابگەلی سەربەخۆییخوازو تاکو نوخبەی سەربەخۆییخواز ئەو کارە دەکەن. بەرەیەک بە دوو ئامانج ساز دەکەن، یەکەمیان دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆو دووهەمیان بەرقەرارکردنی پرینسیپی ریفەراندۆمە.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

عەلیزادە: لەم وەزعەدا کە هەیە، بە داخەوە نا، بێگومان ناتوانن. کاتێک کە بەرەیەکی کوردستانیی، کە هاوپەیمانییو پلاتفۆرمی هاوبەش نییەو تواناکان کۆ نەکراونەتەوە بێگومان ناتوانرێت.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

عەلیزادە: گۆرەپانی رمبازێنو کوشتن، وێرانکردنو سەرکوتی بۆ داگیرکەران بەرینتر کردووە، مەترسی تەمەنی داگیرکەران تەنانەت پاش کۆماری ئیسلامیش لەسەر خەڵکی کوردستان درێژتر دەکات. لە دوارۆژی ئاڵوگۆرەکاندا جوڵانەوەی گەلی کورد لە بەردەم ئاسۆیەکی ناڕوونو ئاڵۆزدا چاوەرووان دەمێنێتەوە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو رێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لە ئێراندا چییە؟

عەلیزادە: قازانجەکان بە سەدانو هەزارانن. ئەجێندای شەخسی دەپوکێتەوەو ئەجێندای نەتەوەیی جێگای دەگرێتەوە، پلانەکان دەستەیی دادەرێـژرێنو لەبەر ئەوە زیانەکانمان کەم دەبنەوە، بەرپرسیاریەکان دابەش دەکرێن، تواناکان خڕ دەبنەوە، تواناکان باشتر ئاراستە دەکرێن، دوژمن چاکتر دەستی لێ دەوەشێندرێت بەو شێوەیە.

لە بەرامبەر دەسەڵاتدارانی داگیرکاردا یەکدەنگی ئۆپۆزیسیۆنی کورد بە مانای بە هێز بوونی سەنگەری خەباتی خەڵکی کوردستانە، بێشک کۆ دەنگی لایەنە سیاسیەکان راستەوخۆ یەکگرتوویی خەڵکی کوردستان دەگەیەنێتە ئاستێک کە دەسەڵاتی سیاسی خۆی بۆ داهاتوو مسۆگەر دەکات، بەم جۆرە خەڵکی کورد لە بەرژەوەندە ئیستراتێژیەکانی نزیکتر دەکاتەوە، ئیمکانو هەوڵی دامەرزاندنی کۆمەڵگایەکی دیموکراتیکو مەدەنی بۆ گەلەکەمان زیاتر دەکات. ئەمنیەتو ئاسایشی خەڵک بەگشتیی دەباتە ئاستێکی وەها کە نەیارانی نەتوانن بە کەیفی خۆیان وەکو ئەمرۆ رمبازێنی تێدا بکەن.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانـدا هەیە و پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە رێکبکەون؟

عەلیزادە: بێشک وایە، لە ڕاستییدا ئامانجەکان دەتوانن دەیان بنو بەو شێوەیە بەرەیەک لەسەر ئاستی ئامانجی جیاواز دابمەزرێت. ئێمە بەش بە حاڵی خۆمان ڕوونو ئاشکراین. ئێمە کوردستانیینو دەوڵەتێکی کوردستانمان دەوێت، بەڵام پرینسیپی ریفەراندۆم قبوڵ دەکەین. هەروەها بێ هیچ پێشمەرجێک بۆ دامەزراندنی بەرەیەکی کوردستانی تێ دەکۆشین کە سەرجەم ئەحزابو رێکخراوە سیاسیەکانو تاکو نوخبەی لێهاتوو هەڵسووراوی کوردستان، هەروەها ئۆرگانو نەهادە مەدەنیەکانیش ئەگەر بیانەوێت، بگرێتە خۆی. ئەو بەرەیە لە قەوارەیەکی شەفافدا پێشنیارو پاشان بڕیار بۆ هەموو پرسێکی سەربازیو سیاسیو کۆمەڵایەتیی ئامادە بکات. ئێمە ئەو بەرەیەمان دەوێت، چونکە خەڵکی کوردستان لە پێناو ئاسایشو ئەمنیەتی خۆیدا پێویستی بەوەیە کە هەر لە ئیستاوە لێیان روون بێت کە لە داهاتوو دا چیتر شارەکانی کورستان وەکوو شاخەکانی کوردستان لوبنانو فەلەستینێکی تری تێدا دروست نابێت.

بۆ نموونە دەتوانین لەسەر پرینسیپی ریفەراندۆم رێکبکەوین، چونکە لە قازانجی هەمووان دایە. تەنانەت سەڵتەنەتتەڵەبە کوردەکانیش، ئەوانەیش کە جەماعەتی نوریزادەو لایەنگری کەڕووبیو موسەویشن دەتوانن تێیدا بن. چونکە بڕیارەکە لە دەست خەڵکی کوردستاندا دەبێت. ئێمە پشت بە خەباتی دیموکراتیکانە دەبستین، بڕوامان بە خۆمانو گەلەکەمانە. پاشان دەتوانین لەسەر هاومافیی، بەشداربوون لە بڕیار و هاوکاریو ئۆپەراسیۆنی هاوبەشو شتی دیکە ڕێبکەوین، بۆ نا؟ بەڵام ئایا بە راستی ئەوە لە قازانجی هەموو حیزبو پارتگەلێکە؟

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو ڕێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

عەلیزادە: مەترسیەکان زۆرن: گەورەترین مەترسی هێزی چەکداری ئەو حیزبو لایەنانەن کە لە رابردوودا ئاکامی کێشە سیاسییەکانیان گەیاندووەتە شەڕی چەکداریو تا ئێستایش بە ڕووکەش لەگەڵ یەکدا دادەنیشنو چایو قاوەیەک دەخۆنەوە، بەڵام کەس نازانێت گەر یەکێکیان هێزی وەدەست بکەوێت چی دەکات. داخستنو راگرتنی پەروەندی شەڕی ناوخۆی لە لای ئێمە یەکێکە لە گرینگترین خاڵەکان، چونکە کێشەیەکە وەکو ئاگری ژێر کای لێهاتووە، کە هەر کاتێک مومکینە ئاور بگرێتەوەو بە سەدان لە رۆڵەکانی خەڵکی کوردستان ببنەوە بە قوربانی شەڕێک کە ئێستایش کەس خۆی لێ بە خاوەن ناکات، تەنها بەتاوتوو کردنی کێشەکان بە شێوەیەکی شەفافو کراوەیە، کە گەیشتن بە بیری هاوکارییو یەکتر قبووڵکردن لە سەر ئەساسی باوەڕ بە ئەمری واقع، دەتوانرێت ئاکامی بە سوودو پایەداری لە پێناو جوڵانەوەی رزگاریخوازی کوردا لێ وەربگرێت.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان کردوەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژەیەکتان هەیە؟

عەلیزادە: ئێمە هەر لە سەرەتاوە ڕامان گەیاندووە کە خۆبەختکەری هەر حیزبو لایەنێک کە لە خەباتی ئازادیخوازانەی کوردستاندا بەشدار بێت بە هی خۆمان دەزانین. زەرەرو زیانیو گیان فیداکارانی ئەوان بە شانازییەوە بە هی خۆمان دەزانین، ڕێزیان دەگرینو خۆشمان دەوێنو هیوای سەرکەوتنیان بۆ دەخوازین. دەمانەوێت یەک ڕۆژی پێشمەرگە هەبێت، یەک رۆژی شەهید هەبێت. گرینگ نییە ئەو ڕۆژە چ ڕێکەوتێکە، گرینگ ئەوەیە بمان بێتو ئیدی پیرۆز رای بگرین. ئەوە زۆر ناشیرینە کە هەر کەس هەڵدەستێتو ڕۆژێکی شەهیدو پێشمەرگەی خۆی هەبێت.

ئێمە بە هەموو شێوەیەک هەوڵ دەدەین تەباییو یەکڕیزیی گەل بپارێزین. پێمان وایە هەموو شتێک بە دیالۆگو قسە کردنو بە متمانە دروستکردن ساز دەبێتو چارەسەر دەبێت. نابێت بهێڵین تەنانەت یەک دانە هێلکەی کورد بە خۆڕایی بشکێت یان بە فیڕۆ بچێت. ئەوە پرینسیپێکی پیرۆزە بۆ ئێمە. لەسەر ئەوە سازش ناکەینو لەبەر ئەوەی پارتێکی سەربەخۆین، دەتوانین ئەو پرینسیپە بپارێزین.

پێشمەرگەی خۆمان بەوە گۆشو پەروەردە دەکەین. هاوڕێیانی خۆمان وا پەروەردە دەکەین. کاری ئێمە دروستکردنی حەساسیەتو گرژیی نێوخۆ نییە. کاری ئێمە سازکردنی کوردستانیانە دژ بە داگیرکەر. لە ناوخۆدا وەکو پارتێکی

سۆسیالدیموکرات بڕووامـان بە ڕیفـۆرمو سـازشو گفتوگـۆو کارسـازییە، بڕووامـان بە تونـدوتیژیو تـوورەیی و سـەنگەر لە یەکگرتن نییە. ئەوە سیاسەتی ناوخۆی ئێمەیە.

هەر کاتێـک لـەم قوناغـەدا بتـوانین هێـزی پێشمەرگەی کوردسـتان لـە دەرەوەی قـەوارەی حیزبـیو تـاکڕەوی نیزامیـدا ڕێـک بخەینەوەو لە جێگای خۆیدا بە شێوەیەکی مۆدێرنو سیاسیی ڕێکی بخەین، ئەوە دەتوانین:

١- لە پەلەی یەکەمدا خەتەری شەڕی ناوخۆیی لە سەر خەڵکی کوردستان لادەبەینو تـا ڕادەیـەکی بـاڵا ڕێگـا لـە خوێنی بـە ناحەق ڕژاوی رۆڵەکانی ئەم گەلە دەگرین.

٢- لە پلەی دووەمدا پەرژوبڵاویو دوژمنکـاری نێـو مـاڵی کـورد تـا ئاسـتێکی بـەرز کۆتـایی پێـدێتو هێـزو تواناکـانی خـەڵکی کوردستان لە باری سیاسییو نیزامییو ماڵییەوە دەچێتە خانەی یەکگرتوویی خەڵکی کوردستان دژی داگیرکەرانی.

٣- لە پەلەی سێیەمدا لە هەڵسەنگاندنی نێۆنەتەوەییەدا باڵی چەکداری کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان لـە هێـزی چەکـداری ئەم حیزبو ئەو گرووپەوە دەبات بۆ ئاستی ڕێکخراوەیەکی نیزامیی کە هەر لە ئێستاوە دەتوانێت لە نەزمو نەسەقی ئەرتەشێک پێڕەوی بکات. کە بناغەی دوا ڕۆژی ئەرتەشی کوردستان بێت.

هەر لەسەر ئەم ئەساسە باڵی سەربازی کۆمەڵە ـ پارتی سۆسیالدێموکراتی کوردستان، نـاوی هێـزی پێشمەرگەی کوردستانی لەسەر دانـراوە، بـەو هیوایـەی کە بەشێک بێت لـە هێـزی هاوبەشـی هێـزی چـەکداری ئـەحزابو بنـاغـەی ئەرتەشی دوارۆژی کوردستان بێت، تـا ئێستایش چەندین وتـارمان لە سەر نوسیووە.

ئائیننامەی ئەم هێزە سەربـازیەیشمان نۆسیووەو رامانگەیاندووە. بەڕێزتـانو خوێنەران دەتوانن بیخوێننەوە.

پرسـیار: چەنـدە باوەڕتـان بە ئـازادی هەڵسـوڕانی سیاسـیی هەیە، ئامـادەن لە داهـاتوودا بـۆ چارەسـەرکردنی گرفـتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

عـەلیزادە: "کۆمەڵـە - پـارتی سۆسیالدیموکراتی کوردسـتان بـڕووای بـە خـەباتی ئاشـتیو دیالۆگە، ئەسڵەن نەفرەتمـان لە چەکو زەبـر دێت. بـەڵام بە لەبـەرچاوگرتنی دۆخی داگیرکـراوی کوردسـتان لـە لایـەن ئـەو ڕژێمانـەوە کە پشت بـە چـارەی

ئاشتیو دیموکراتیک نابەستێو بە پێچەوانەوە هەموو شێوازێکی ترساندن، تواندنەوە، زیندانکردن، دوورخستنەوە، کوشتنو پاکتاوی رەگەزیی دژ بە خەڵکی کوردستان بە کار دەهێنن، ئەوا ئێمە مافی لە خۆ بەرگری کردنو خۆ رزگار کردن لە دەست ستەمی نەتەوەیی لە رێگای بە کارهێنانی چەکەوە بە خۆمانو خەڵکی کوردستان دەدەین.

لەسەر ئەوە سازش ناکەین. تۆپەکە لە لاقی دوژمن دایە. ئەوە ئێمە نیین کە بڕیاری یەکەم لەسەر شەڕ دەدەین.

سەبارەت بە ناوخۆ، عەرزم کردیت، کە ئەسڵەن نابێت پەنا بۆ زەبرو یەکتر تووڕەکردنو یەکتر شکاندن ببردرێت. دەبێتو پێویستە هەر لەسەر خاڵگەلی پۆزەتیڤ کار بکەین.

هەر کاتێک داگیرکەر ملی بە پرینسیپی ریفەراندۆم داو سەرئەنجامەکەی قبوڵ کرد، کێشەیەکمان لەگەڵ ئەویشدا نابێت.

لەسەر ئەو ئاستە هێزی پێشمەرگەی خۆمان بۆ مەبەستی خۆ پاراستنو رزگار کردنی کوردستان دادەمەزرێنین، بەڵام ئێمە هەر لە ئێستاوە لەگەڵ دامەزراندنی سوپایەکی کوردستانیداین کە بە هیچ شێوەیەک بەشێک لە پارتو رێکخراوەی سیاسیی نەبێت، بەڵکو دامەزراوەیەکی تایبەتی بێت کە دوور لە هەموو دەستێوەردانێکی رێکخراوەییو پارتایەتی بێت، تەواو سەربەخۆ بێت.

لە قۆناخی رزگاریخوازیدا ئەم هێزە دەبێت لە ژێر رابەرایەتیەکی سیاسیی بەرەیەکی یەکگرتوودا بێتو پاش رزگاربوونیش لە ژێر بڕیاری سیاسیی "حکومەتی دیموکراتیکی کوردستان"دا بێت کە لە رێگای هەڵبژاردنی دروستو ئازادو ئاشکراوە هاتبێتە سەر حوکم. ئێمە بە هەموو شێوەیەک دژ بە هەبوونی هێزی میلیشایی حیزبیو رێکخراوەییو لە درێژخایاندا بە ئامرازی تێکدەرو شێوێنەر دەبینین."

ئەمە لە پیرەوپرۆگرامی ئێمەدا هاتووە، بێشک ئێمە لە خەباتێکی سیاسیدا دژی توندو تیژین.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە بۆچی دەسپێشخەری ئەوە ناکەن تاکوو هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە رێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

عەلیزادە: ئێمە ئەوەمان کردووەو دەمانەوێت لەگەڵ هەمووواندا دۆستو برا بین. نەک هەر گاڵتە بە کەس ناکەینو کاریان

بە کەمو بە خراپ نابینین، بەڵکو رێز لە هەموو ئەوانە دەگرین کە لە سەنگەری ئازادیخوازیدان. ئەگەر رەخنەمان هەبێت لە کەناڵی خۆیەوە دەیگەیەنین. چاوەڕێین لایەنانی دیکەش بەو شێوەیە مامەڵەمان لەگەڵدا بکەن. ئێمە دەمانەوێت سیاسەت بکەین بە کاری جیددی. بە رای ئێمە دەست بۆ چەک بردن دژ بە یەک، لاوازیی فکریی‌و کەم توانایی خۆ کۆنترۆڵ کردنە.

داوا لە هەموو لایەک دەکەین وا بیر بکەنەوەو لە کردەوەدا وا بکەن‌و واز لە بەخیلی سیاسیی‌و لە دژ کردەوەی پشت پەردە دژ بە یەک بهێنن.

ئێمە لە دانیشتنەکانی خۆماندا لەگەڵ غەیرە کورددا بە هیچ شێوەیەک رێگا بە خۆمان نادەین بە خراپە باسی لایەنانی دیکەی کورد بکەین، هەر وەها رێگا بە غەیرەش نادەین بە خراپە باس لە لایەنانی کورد بکەن. ئەوە کەسایەتی ئێمەی بە بەرزیی راگرتووە. ئێمە شانازیی بەو کولتورو فەرهەنگە سیاسیەی خۆمانەوە دەکەین‌و دەیپارێزین. هیوادارین لایەنانی دیکەش وا بن.

ژیاننامەی بەرێز هێرش عـلیزاد هێرش، وتەبێژی کۆمەڵە - پارتی سۆسیال دێموکراتی کوردستان:

لە دایکبووی ١٣٣٩ی هەتاوی لە ئاوایی عسرئاوا لە ١٣ کیلومتری شاری سەقز لە کوردستانی رۆژهەڵات. لە بنەماڵەیەکی رەشایی یان قەرە، سەرەڕای دەستتەنگی بنەماڵەکەیان توانیویە تا پلەی دیپلۆم بۆ مامۆستای سەرەتایی خۆێندن تەواو بکات، کە هاوکات بوو لەگەڵ شۆڕشی گەلانی ئێران دژی حکومەتی پەهلەوی لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاویدا. هەر لە یەکەمین کاروانی گەیاندنی یارمەتی لە شاری سەقزەوە بۆ نەورۆزە خوێناویەکەی شاری سنە لە بەهاری ١٣٥٨ تا بەشداری لە خۆراگریی خەڵکی شاری سەقز لە هاوینی هەمان ساڵدا لە دژی یەکەمین هێرشی هێزەکانی کۆنەپەرستی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر خەڵکی ئەم شارە، پاش داگیر کردنی شار بە دەستی هێزە داگیرکەرەکانی کۆماری ئیسلامی بە یەکگرتنەوەی لەگەڵ یەکەمین دەستەی پێشمەرگەی ناوچەی سەقزی کۆمەڵەی شۆرشگێری زەحمتکێشانی کوردستانی ئێران لە ئاوایی تورجان یەکەمین بنکەی کۆمەڵەی شۆرشگێری زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران لە دەوری سەقز دامەرزاندوە.

هەر لە سەرەتای پێشمەرگایەتیەوە لە بەشی عەسکەری‌و سەربازیدا بە وەرگرتنی بەرپرسایەتی لە تیم، دەستە، پەل‌و

گوردان تا پائیزی ١٣٦٣ لە دەڤەری سەقز لە سەدان ئۆپراسیونو مەئموریەتی حیزبیدا بەشدار بووە، چەند جاریش لە شەردا بریندار بووە، پائیزی ١٣٦٣ لە مەئموریەتێکی حیزبیدا ناردراوەتە ئۆردوگاکانی کۆمیتەی ناوەندی کۆمەڵەو حیزبی کۆمۆنیستی ئیران لە کوردستانی باشور، لە سەر بڕیاری کۆمیتەی ناوەندی لە پائیزی ١٣٦٣وە تا بەهاری ١٣٦٨ بەرپرسایەتی سەربازیو عەسکەری ئۆردوگاکانی سەرکردایەتی کۆمەڵەی لە (مالۆمە، بۆتێ) بە ئەستووە بووە.

لە ساڵی ١٣٦٨دا (سەرەتای کێشە نێوخۆیەکاندا) بە فەرمیی لە حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانو سازمانی کوردستانی ئەو حیزبە، واتە کۆمەڵە، بە یەکجاری ئیستعفای داوەو لە وڵاتی سوید نیشتەجێ بووە.

لە سەرەتای ساخکردنەوەی کۆمەڵە، لە ساڵی ٢٠٠٠ بە عیشقو دڵفراوانی جارانەوە چۆتەوە ڕیزی کۆمەڵە بەو هیوایەی کۆمەڵەیەک بە هەندێک گۆڕانکاریی دیموکراسییەوە بخەنەوە سەر ڕەوتی بەر لە دروستبوونی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران، بەڵام ئەم هەوڵەیان لەبەر زۆر هۆ بۆ نەچۆتە سەر.

یەکێک لە کێشە بناغەیەکانیان لەسەر پرۆگرامو پیرەوی کۆمەڵە بە تایبەت بەندی یەکی پیرەوی نێوخۆ بوە، پێی وابوە کە روخاندنی سەرمایەداریو دامەرزاندنی سۆسیالیزم کە لە بەندی پیرەوی نێوخۆی کۆمەڵەدا هاتبوو دەبێت بگۆردرێت،یەکێک لەو کەسانە بووە کە باسو بیرۆکەی سۆسیالدیموکراسیان پاش ساڵی ٢٠٠٠ بردۆتە نێو کۆمەلە، لە کۆنگرەی ١٠دا بڕیارنامەی تەسیوبی ئاڵای کوردستانیان بردە کۆنگرە، لە کۆنگرەی یازدەدا بڕیارنامەی داوای ئەندامەتی کۆمەلە لە سۆسیالیستی ئینترناسیۆناڵ لە کۆنگرەدا بە تەسیوب گەیاندوەو خوازیاری هەبوونی پێوەندی باش لە گەڵ رێکخراوەکانی دیکەدا بوە، دژی قۆرغ کردنی دەسەڵات، دژی ئینتساب کردنی تاکەکان بەسەر کۆمەڵەدا، دژی ناشەفافیەتی ئابۆری وەستاوە.

لە دوو دەوری هەڵبژاردنەکانی دەرەوەی وڵات لە مەلبەندی سکاندیناڤی (٢٠٠٤ - ٢٠٠٧) بەرپرسایەتی کۆمیتەی مەڵبەندی ئەو حیزبە لەسەر شانبووە.

لە کاتی کێشە نێخۆیەکانی (٢٠٠٧ی زایینی)، لە کاتی جیابوونەوەی باڵی ریفۆرمو چاکسازی لە کۆمەڵەی شۆرشگێری زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران، یەکێک لە ئەندامە چالاکەکانی ئەو رەوتە بووە، بەڵام هەر لە سەرتای جیایەکاندا رایانگەیاند خوازیاری پارتێکی سۆسیالدموکراتن بۆ کوردستان، کە پارتێکی کوردستانیو سەربەخۆخوازو شەفاف بێت، هەر بۆیە لە مانگی ئەپریلی ٢٠٠٨دا بەشداری پرۆژەی دامەرزاندنی پارتی سوسیالدیموکراتی کوردستان بووەو پاشان لە مانگی سێی ٢٠١٠دا لە ئاکامی حەولو تێکۆشانێکی بێوچاندا توانیویانە لەسەر بناغەی پرۆگرامو پیرەوی پارتی

سوسیالدیموکراتی کوردستان لەگەڵ کۆمەڵە رەوتی یەکگرتنەوە" یەک بگرنو لە ژێر ناوی "کۆمەڵە ـ پارتی سوسیالدیموکراتی کوردستان کار بکەن، بنکەی هێزی پێشمەرگەیان بە ناوی "هێزەی پێشمەرگەی کوردستان" کە وەکوو خۆیان باسی دەکەنو ئاماژەی پێدەدەن لە بناری چیای قەندیل جێگیرە.

رێکەوتی: ٦ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٠

برایم فەڕشی: حزبی بێ جەماوەر کلوبی سیاسیە

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

برایم فەڕشی: ئەگەر مەبەستتان بەرە لە ناوخۆی کوردستان بێت، دەبێ باس لە بارودۆخو ئیمکانو ئاستەنگەکانی سەر ڕێگای پێکهاتنی بەرە بکەین، بەڵام لەوە ناچێ مەبەستی بەڕێزت بەرە لە ناوخۆی وڵات بێت، مەبەستتان بەرەی نێوان حزبەکانی دەرەوەی وڵاتە، کە ساڵانێکە باس دەکرێو بە سەرئەنجام نەگەیشتووە.

بە نەزەری من ئەوە هەڵەیەکی گەورەی سیاسییە ئەگەر ئێمە دروستکردنی بەرە بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە کۆکردنەوەی حزبەکانی دەرەوەی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا ببینین. خەباتی خەڵکی کورد لە زرگوێزەکانو کۆیەو شارەکانی ڕۆژئاوا نییە. خەباتو خەباتکارو خەڵکی کورد لە ناوخۆی وڵاتن. بەرە بۆ خەباتی هاوبەش هەر لە وڵات ساز دەکرێ.

سەرەکیترین گرفتی ئەو حزبانەش ئەوەیە، کە لە ناوخۆی وڵات نین و ئەو زەرورەتە لە دەرەوەی کوردستانەوە هەست پێناکەن. ڕابەران و ئەندامانی ئەو حزبانە لە هەموو جیهان بڵاو بوونەتەوە، بە بێ ئەوەی تەئسیریان لە ژیانی ڕۆژانەی خەڵک، ڕووداوەکان و ڕەوتی سیاسی بە شێوەی ڕاستەوخۆ هەبێ.

زەرورەتی خەباتو پێک هێنانی بەرە لە ناوخۆی وڵاتە، بەڵام حزبو تەشکیلاتەکان بە سەدانو هەزاران کیلومەتر لە

خەڵکو لە وڵات دوورن. ئەو خەڵکەی لە دەرەوەیەو ئەو تەشکیلاتەی کە تێیدا کار دەکەن، ناتوانێو نابێ جێگای خەڵکو تەشکیلاتی ناوخۆ پڕ کاتەوە.

خەڵکو تەشکیلاتی دەرەوە بۆ ژیانی ڕۆژانەی خۆیان، کە باری سیاسی نییە، پێویستی بە بەرە نییە، لە هەندەرانیشەوە بەرە دروست کردن بە بێ بەشداری چالاکانی سیاسیو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگیو جەماوەری ناوخۆی وڵات، مەوزوعیەتی نییە. ئەوەی بە ناوی حزب لە دەرەوەی وڵات دەناسێندرێ کلوبی سیاسیە، حزب نییە! حزبی بێ جەماوەر کلوبی سیاسیە، کلوبی سیاسی پێویستی بە بەرە نییە، لە بەر ئەوەی نە خەڵکی لەگەڵەو نە بەشداره لە خەباتی سیاسی! دروستکردنی بەرە بە بێ خەڵکو بە بێ وڵات دەتوانێ هەموو مانایەکی هەبێ جگە لە مانای سیاسیی.

ئەو کاتەی حزبەکان لە ناوخۆی وڵات بوون، ناچار بوون لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا لە ماوەیەکی کورتدا، "هەیئەتی نوێنەرایەتی خەڵکی کورد" کە چەشنێک لە بەرە بوو پێک بێنن.

کۆمەڵەو چریکەکانی فەدایی کە هیچ بەرنامەیەکیان بۆ خودموختاری نەبوو، لە ماوەی هەفتەیەکدا لە پاییزی ساڵی ٥٨ بوون بە خاوەنی بەرنامە بۆ ئەوەی لەو هەیئەتەدا بەشدار بن.

ئەو کارەی ساڵی ١٣٥٨ لە ماوەی هەفتەیەکدا بە سەرئەنجام گەیشت، ماوەی ٣٠ ساڵە لە دەرەوە بێ سەرئەنجام ماوتەوە. هۆیەکەی ئەوەیە ئەوان لە خەباتدا بوون، ئەوان لە ناو خەڵکدا بوون، ئەوان بەرپرسیار بوون، ئەوان حزبی جەماوەر بوون، ئەوان لە وڵاتی خۆیان بوون. ئەو حزبانە لە دەرەوە ئەو پێناسەیەیان نەماوەو پێکهێنانی بەرەش بۆیان مەوزوعیەتی نییە.

هۆیەکی دیکەی ناکامی لە پێکهاتنی بەرەی سیاسی بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە لایەن حزبەکانەوە لە دەرەوەی کوردستان، زاڵبوونی فەرهەنگێکی نزمی سیاسییو کۆمەڵایەتیە. هۆی دیکەش هەیە کە لە چوارچێوەی فەرهەنگی سیاسییدا ناگونجێ، منیش باسی ناکەم.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

برایم فەرشی: لە ناوخۆی وڵات هاوکاریو کۆدەنگی لە نێوان چینو توێژو گروپەکانی کۆمەڵایەتیو پێشڕەوانی خەباتی فەرهەنگیو کۆمەڵایەتیوسیاسیو پیشەیی، بە پێی بارودۆخی ئێرانو کوردستانو ڕادەی تێگەیشتوویی کەسەکانو پێوەندی ناوکۆمەڵو شێوەی رێکخستن، دەبیندرێ، ئەوەش تابعێکە لە زەوروړتی خەباتو بارودۆخەکە.

ئەگەر مەبەست هاوکاریو کۆدەنگی لە نێوان ئەو حزبانەدا بێ کە زەرورەتی بەرە نابینن، ئەوە وڵامی پرسیارەکە دراوەتەوە. بەڵام لە بەر ئەوەی ئەو پرسیارە پێوەندی بە کاری دەرەوەی وڵاتیشەوە هەیە، دەبێ بگوترێ لە لایەک حزبەکان لە باری فکریو دیپلۆماسیو کاری ڕاگەیاندن لەو ئاستەدا نیین لە کۆمەڵگای ناونەتەوەییو لە مێدیای ڕۆژئاوادا هەڵسوڕێن، لە لایەکی تر بەرنامەو کادری پێویستیان بۆ ئەو کارانە نییە.

ئەو کۆمەڵە کەسەش کە بە ڕەنجی خۆیان لە ئوروپا پێگەیشتوونو لەگەڵ ئەو حزبانە کار دەکەن، کاری وایان پێئەسپاردوون کە فرێ بە پسپۆڕیو لێهاتوویی ئەوانەوە نییە، هەر بۆیە ئەو کەسانەش کە دەتوانن لەو بەستێنانەدا بە سوود بن، لەو تەشکیلاتە بێ کەڵکانەدا ئینێرژیان سووتێندراوە. ئەوە هەمان خەتی فکرییە کە هەر لە سەرەتای ساڵی ١٣٥٧وە لەو حزبانەدا هەبوو، هیچ پسپۆڕێک لە هیچ بوارێکدا لەو حزبانەدا جێگای خۆی نەبووەو دەتوانم بڵێم ناشیبێت. لە حاڵو وەزعێکی وادا چۆن بیر لە هاوکاریو کۆدەنگی لەگەڵ غەیری خۆیان بکەنەوە؟

ئەگەریش مەبەست بە هەزاران کەسی دوور لە حزبەکان لە دەرەوەی وڵات بێ، کە هاوکاری یەکتر ناکەنو کۆدەنگی تەنیا لە ئیمزا کردنی بەیانو ئیعلامیەدا دەبیندرێ، ئەوە باسێکی بەربڵاوە کە لێرەدا وڵامی نادرێتەوەو پێویست بەوە دەکات بە تایبەت باس لەو پرۆسەیە بکەین کە بەشی هەرە زۆری ئەو کەسانە پێواویانە. دەبێ ئەوە لێک دەینەوەو هۆیەکانی باس بکەین کە چۆنە پێشمەرگەیەکی جەنگاوەر، مرۆڤێکی سیاسی پڕ لە ئەوینو گوڕوتینو خۆشەویستی خەڵکو وڵات، هیواکانی لە دەست دەداتو دەبێتە مرۆڤێکی ئاسایی دوور لە سیاسەتو دوور لە هیوای سیاسیی. هەر ئەو پرۆسەیە شاملی ئەندامانی هەموو حزبەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان لە دەرەوەی وڵاتیش دەبێ. لە بەر ئەو هۆیانە هاوکاریو کۆدەنگی لە ناو کوردی دەروەی وڵاتدا یان نییە یان لاوازە. هەر حەولێکیش بۆ هاوکاریو گەیشتن بە کۆدەنگی درابێت، حزبەکان بە بیانووی ڕەنگاوڕەنگ چەتیان تێخستووە. فکری زاڵ بە سەر ئەو حزبانەدا هێژێمۆنی خوازی خۆیانو هاوکاری نەکردن لەگەڵ غەیری خۆیانە، هەرچەند لە ناوخۆشیاندا هاوکاری پێویستیان لەگەڵ یەکتر نییە.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

برایم فەرشی: پێم وانییە. لە بەر ئەوەی هیچ پلانێک بۆ ڕۆژێکی وا لە لایەن حزبەکانی دەرەوی کوردستانەوە نابیندرێ. تەجروبەی پاش هەڵبژاردنی سەرۆک کۆماریی لە مانگی جۆزەردانی ساڵی ٢٠٠٩ ئەوەی سەلماند، کە تەنانەت سیاسەتێکی هاودەست لە ناو حزبەکاندا بەرانبەر بە ڕووداوەکانی سەردەمی هەڵبژاردنو پاشان لە ئارادا نەبوو.

ئەوەش کە حزبێک لە دەرەوەڕا چاوەڕوان بێ هەل بقۆزێتەوە، لە کاری سیاسی ناچێ. یان ئەگەر پێمان وابێ ئۆپۆزسیۆنی کورد لە دژی کۆماری ئیسلامی ئێران لە دەرەوەی وڵاتە سەرتاپا هەڵەیە. ئۆپۆزسیۆنی ڕاستەقینەی کورد لە دژی کۆماری ئیسلامی لە ناوخۆی وڵاتەو دەیانو سەدان نوێنەری بەرچاوی هەیە کە ئەمڕۆ ناوەکانیان جیهانیەو لە بەڵگەنامەکانی ناونەتەویدا ناویان دەبیندرێ.

ئەوانو ئەو خەڵکەی کە ئەوان لە ناویاندا دەژین، خاوەنی سەرەکی جوڵانەوەو خەباتی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانن، هەر ئەوانیش ڕابەرانی جوڵانەوەکەن، با ئێستا لە زیندان یان لە ژێر نالەباترین رەوشی ژیان دابن، بەڵام سبەی ڕۆژێ لە سەر دەستی ئەو کەسانە حزبی نوێ دروست دەکرێ. ئالترناتیوی سیاسی ئەو حزبانەی دەرەوە لە ناوخۆی وڵات هەر لە سەر دەستی ئەو کەسانە کە لە ماوی سی ساڵی ڕابووردودا لە گەڵ ڕژیم دەستەو یەخە بوون، پێک دێت. ئێمە لە داوڕۆژدا لە ناوخۆی وڵات شاهیدی دروستبوونی حزبی ئەو سەردەمەی کوردستان لە ڕۆژهەڵات دەبین، جا چ منی خارجە نشین پێم خۆش بێ یان پێم ناخۆش بێ. ئەوەش جەبری ژیانو خەباتەو زیهنیەتی کەسانی وەک من ناتوانێ بیگۆڕێ یان بەری پێ بگرێ.

ئەو هەلەی کە حزبەکانی دەرەوی وڵات دەبێ بیقۆزنەوە، لە دواڕۆژدا نییە، لەورۆ دایە. ئەوان دەبێ ئەو تەشکیلاتە بێ کەڵکانەی دەرەوی وڵاتو ئەو بارگایانەی کە لە باشووری کوردستان سازیان کردووە، خڕ کەنەوەو فۆرمێکی ئەمڕۆیی بە کارەکانی دەرەوەی وڵاتیان بدەنو ئێنێرژیو وەزی زیندانی کراوی کەسەکانیان بۆ کاری جیددی رەها بکەنو ستراتێژی تەشکیلاتیو سیاسیان بە چەشنێکی گونجاو لە پێوەندی لەگەڵ داخلدا بگۆڕن. بۆ ئەو کارەش بەرنامەو پلانی هەمە لایەنی سیاسیو سازمانیو تەکنیکی پێویستە کە لە پرۆسەیەکدا جێ بەجێ بکرێ. ئەگەر حزبەکانی دەرەوەی وڵاتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە حاڵەتی ئەمڕۆیانەوە بگەنە ئەو هەلو مەرجە کە ئێوە باسی دەکەن، دەوری باشیان لێ چاوەڕوان ناکرێ.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرش و بڵاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆیی و دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

برایم فەرشی: لام وایە ئەو پرسیارە پێویستی بە وەڵامدانەوە نییە. هەر کەس سەیری دەوروبەری خۆی بکات، مەترسیەکان

نە تەنیا هەست پێدەکات، بەڵکو کارەساتەکانیش دەبینێ، زۆر لە خەڵکی وڵاتەکەی ئێمە لە کارەساتدا دەژین. بەڵام جیددیترین مەترسییەک کە هەر ئێستا هەستی پێدەکرێ، نەخوێندنەوەی کوردەکانە لە معادلاتی سیاسی چ لە ناوخۆو چ لە ناو بە ناو ئۆپۆزسیۆنی ئێرانی دەرەوەو چ لە معادلاتی ناونەتەوەیی وڵاتانی ڕۆژئاوا. ئەوەی جاروباریش حزبەکان دەیکەنە خۆراکی تەبلیغی خۆیان بەو مانایە کە ئەوان پێوەندیان لەگەڵ شوێنەکانی بڕیادەری سیاسی جیهانی هەیە، گاڵتەو جەفەنگە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو ڕێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لە ئێراندا چییە؟

برایم فەرشی: لام وایە وڵامی ئەم پرسیارەش لای خەڵکی کورد ڕوونە. بەرەیەکی چڕوپڕ کە قورسایی سەرەکی لە هێزەکانی ناوخۆی وڵات بێ‌و پشتیوان یان هاوبەشانی وەک حزبەکانی دەروەی کوردستان‌و جەماوەری کوردی نیشتەجێ لە وڵاتانی ڕۆژئاوای هەبێ‌و خاوەنی دام‌و دەزگای سەردەمیانەی دیپلۆماسی‌و ڕاگەیاندن بێت، نە تەنیا کورد وەک هێزێکی جیددی گۆڕانکاری سیاسی لە ئێران نیشان دەداتو لە ئاستی ناونەتەوەیی حیسابی بۆ دەکرێ، بەڵکو بەشی جیا نەکراوەی دەستەڵاتی دوارۆژی ئێران دەبێ. لە لایەکی دی کە گەلێک گرنگە هێزو تواناو وزەی خەڵک زیاد دەکاتو ورەی تاک تاکی کورد لە هەر شوێنێک بن بەرز دەکاتەوەو هیوا بە داهاتوو زۆرتر دەکاتو ژیان لە بەر چاوی تاکی کورد گەش دەکاتەوە. بەڵام ئەوەی من لە وڵامی ئەو پرسیارەدا باسم کرد، ڕەنگە لە حاڵو ڕۆژی ئێستای ئەو حزبانەدا، لە شانۆنامەیەکی دەستکردی برایم فەرشی بچێت، هەتا پلانی سیاسی‌و ڕێکخستنی ئێلیتی کوردو حزبەکانی دەرەوە.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانـدا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە ڕێک بکەون؟

برایم فەرشی: باشتر وایە ئەو پرسیارە لەو حزبانە بکرێ. منیش لە گەڵ جەنابت ئەو پرسیارەیان لێ دەکەم. ئەرێ بەڕێزان ڕابەرانی حزبەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان لە دەرەوەی وڵات، ئایا ئێوە کۆمەڵێک خاڵی هاوبەشتان لەگەڵ یەکتردا هەیە؟ ئەو خاڵە هاوبەشانە چین؟

کاک ڕەحیم! ئەو حزبانە نە تەنیا خاڵی هاوبەشیان هەیە، بەڵکوو ئەوانە یەک بوونو بوونەتە دوو، بوونەتە چەند. لە پێشدا دەبێ ئانالیزی فکرو فەرهەنگو داخوازییەکانی تاکە کەسی رەهبەریو سەرجەم ئەندامانی بەرپرسیان بکەین بۆ

ئەوەی لێی تێ بگەیین کە بۆچی بوونەتە دوو لەتو چەند لەت.

پاشان دەبێ بیر لەوە بکەینەوە، ئەوانە کە وزەی جیابوونەوەو فکری لە یەک ترازانیان بە هێزترە لە فکری یەکگرتنەوەو هاوکاری کردن، چۆن دەتوانن بەرەی کوردستانی بۆ قازانجی گشتیی پێک بێنن! ئەگەر نەزەری تەواو شەخسی منتان دەوێ، دەڵێم ڕابەرانی ئەمڕۆی ئەو حزبانە هیچیان پتانسیێلی فەرهەنگیو سیاسی پێکهێنانی بەرە لە گەڵ یەکتریاندا نییە.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو ڕێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

برایم فەڕشی: فەرهەنگو مەنشی ڕابەرانی ئێستای حزبەکان کە ڕەنگدانەوەی فەرهەنگی ناو حزبەکانە، هۆی کۆمەڵایەتیو بنەماڵەییو شەخسی هەیە. گۆڕینی ئەو فەرهەنگە لە هەر تاکە کەسێکدا پرۆسەیە، بە مەرجێک مەیل بۆ گۆڕین لە ئارادا بێوغەرەزیو بە پێی عادەتی ژیانی شەخسیو فەرهەنگی زاڵی حزبیو سیاسی نەجوڵێنەوە.

ئەو پرۆسەیە لە هەر هەنگاوێکی ڕۆژانەدا دەبێ ئاگاهانە بڕواتە پێش. من وێنەی کەسێکی وا لە ناو حزبەکاندا بۆ پێوانی پڕۆسەیەکی وا نابینم.

ئەو کەسانەی کە شەڕی ناوخۆیان بە سەر حزبەکانو خەڵکی کورددا داسەپاند، هەر ئێستاش لە ناو ڕابەرایەتی حزبی دێموکراتو کۆمەڵەدا دەستەڵاتیان بە دەستەوەیە، ئەوە خۆی مەترسیە بۆ ئەوڕۆو بۆ دواڕۆژیش!

پرسیار: بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ دەبێ چ پرۆژەیەک بۆ داهاتوو لە ئارادا بێت؟

برایم فەڕشی: دەبێ ئەو فەرهەنگە کە مێژووی چەند هەزار ساڵەی لە نێوماندا هەیە، بگۆڕدرێ. دەبێ ئینسان وەک ئینسان ڕێزی لێ بگیردرێ، مافی بپارێزرێ، جا ئەو ئینسانە هەر کەسێک دەبێ ببێ.

نە تەنیا مافی هەر کەس بپارێزرێ بۆ هەر خەلافێکیش کە دەکرێ لە مەڕ ئازار گەیاندن یان زیان گەیاندن بە کەسان یان بە گروپو دەستەو میللەتێک، دەبێ لێپرسینەوە هەبێ. تا ئەو کاتەی حزبەکانی کۆمەڵەو دێموکرات بە سەراحەتو بە ڕوونی ئاوڕ لە شەڕو پێکدادانەکانی نێوانیان نەدەنەوەو ڕاستیەکان لەگەڵ خەڵک باس نەکەن، هەم گەرای شەڕی ناوخۆ دەمێنێ،

هەم دڵنگەرانی خەڵک.

شەڕی دێموکراتو کۆمەڵەش یەک شەوە ڕووی نەدا، ئەوە سەرئەنجامی کۆمەڵێک کوشتنو تیرۆر بوو کە هەر لە سەرەتای ساڵی ١٣٥٨ەوە لە کوردستان دەستی پێکرد هەتا بوو بە شەڕی کۆمەڵە و دێموکرات.

ئەگەر باس لە پرۆژە بکرێ، من لام وایە ئەوە پرۆژەیەکی میللییە، نە تەنیا بۆ کورد بەڵکوو بۆ هەموو نەتەوەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. فکری شەڕو شەڕ خوازیو پەنا بردن بۆ توندوتیژی بۆتە فکر، بۆتە عادەت، بەشێک لەو فەرهەنگە لە ڕێگای ئایینی جیاوازەوە چۆتە ناو فەرهەنگی خەڵکەوە. بۆ بنەبڕ کردنی ئەو فەرهەنگە کاری زۆر پێویستە. حزبەکان دەیانتوانی زۆر کارساز بن بۆ گۆڕینی ئەو فەرهەنگە، بەڵام ئەوان خۆیان پەرەپێدەری توندو تیژی بوونو ئێستاش بەشێک لە گرفتەکانیان بوونی ئەو فەرهەنگەیە لە ناویاندا.

پرسیار: حیزبەکانی ئێمە بە کردەوە چەندە باوەڕیان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسیی هەیە، پێتان وایە ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەرکردنی گرفت و ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

برایم فەرشی: هەر وەک پێشتر باسم کرد، من هیچ دڵنیا نیم. بەڵام باوەڕم بەوە هەیە کە کۆمەڵگای ئێمە لە کوردستان زۆر گۆڕانکاری بە خۆیەوە بینەوەو لە حاڵی گۆڕین دایە. کردنەوەی دەرگاو پەنجەرەی جیهانیش بەرەو ڕووی خەڵکی کورد لە ساڵانی ڕابووردو بە هۆی پێشکەوتنەکانی مێدیاو تەکنیکی ڕاگەیاندن، یارمەتی گەشە کردنی عەقڵیەتو فەرهەنگی ئەمڕۆیی دەدا.

باوەڕم بەوە هەیە ئێمە چ بمانەوێو چ نەمانەوێ لەو گوندە جیهانییەدا دەژین، هەر ئەوە لە زۆر لایەنەوە هانمان دەدا کە عاقڵتر لە ڕابووردو لە گەڵ خۆمانو کەسانی دی بجوڵێینەوە. هەرچەند فەرهەنگی شەڕو شەرخوازیو بە کار هێنانی توندو تیژی لە نێو ئێمەدا هێشتا ماوە، بەو حاڵە نە حزباکانو نە خەڵکی دیکە دەرفەتی سی ساڵ لەوە پێشیان پێنادرێ، بۆ چارەسەری کێشەکان پەنا بۆ چەک بەرن.

کوردستانی ئەمڕۆی ئێمە لە هەموو لایەنێکی سیاسی، کۆمەڵایەتی، فەرهەنگی|و ژێربینای ئیقتیسادی گۆڕانی بنەڕەتی بە خۆیەوە دیتووە. هەر وەها بوونی سەدان هەزار کورد لە دەرەوەی وڵاتو تێکەڵبوون لە گەڵ ژیانی ئەمڕۆ، دەتوانێ یارمەتی بدات بە پاشەکشە پێ کردن بە فەرهەنگی دەست بۆ چەک بردن.

هەر وەک باسم کرد لە بەر ئەوەی هێزی سەرەکی سیاسی لە ناوخۆی وڵاتە، بە لە بەر چاوگرتنی ئەو پارامەترانەی کە باس کرا، هێزو توانا زۆرترە بۆ پێشگرتن لە بە کار هێنانی چەکو پەنا بردن بۆ توندو تیژی.

هەر بۆیە حزبەکان دەبێ ئەو فکرە لە کەلەی خۆیاندا بسڕنەوە، کە سبەی ڕۆژێ بە چەکەوە بگەڕێنەوە کوردستانو دیسان ببنەوە بە عەمەر پاشا. هەر لە ئێستاوە دەبێ لە بیری تەفاهومو هاوکاری کردن لە گەڵ یەکتر دابنو ڕێز لە کەسانو هێزی سیاسی دیکە بگرن کە لە دواڕۆژدا پێک دێن. خۆ هەڵواسین بە ڕابووردووەوە بۆ ئەوەی داهاتوو بخەیەی چنگی خۆت، نە لە فەرهەنگی سیاسیدا مانای هەیەو نە سیاسیشە. هەر زەمانو سەردەمێک ڕۆڵەی خۆی هەیە، ڕۆڵەکانی سەردەمی ئێستای ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە مێژە لە دایک بوون، باوەڕ بێنین بەو ڕۆلانەو بەو هێزەی کە لە ناوخۆی وڵات هەیە.

پرسیار: ئەبێ چ بکرێ بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە ڕێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ.

برایم فەڕشی: ئەوەی وەک تەجروبە لە باشووری کوردستان هەیە، پێکهاتنە بۆ شەڕ نەکردن لەگەڵ یەکتر، تەوافقی وا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش دەتوانێ سەر بگرێ.

بەڵام هەر وەک باس کرا لەوە گرنگترە ئەوەیە ئێمە فەرهەنگی ڕێز لە یەکتر گرتن پەرە پێ بدەین. حیزبەکان دەتوانن ئەو مەبەستە وەک دەرس لە ناو کەسەکانیاندا بڵێنەوە. بۆ بەرگری کردن لە پەنا بردن بە توند وتیژی پرۆژەی پەروەردەیی هەمە لایەن هەیە، دەکرێ بەکار بهێندرێ. بۆ دێموکراتیزە کردنی کۆمەڵگاو دوورە پەرێزی لە توندوتیژیی، کە کارێکی فەرهەنگی و کۆمەڵایەتیو پەروەردەییە، دەبێ لە ئێستاوە دەست بەکار بین. لە وڵاتانی پێشکەوتوو ئەو پرۆسەیە هەر لە باخچەی منداڵانەوە دەست پێدەکات.

ئێمە وەک کورد لە هەموو پارچەکانی کوردستان چ لە بنەماڵەکانی خۆماندا و چ لە سیستمی سیاسیو پەروەردەیی ئەو وڵاتانەدا هەمیشە بەرەو کەڵک وەرگرتن لە توندوتیژی هان دراوین، سڕینەوەی ئەو فەرهەنگە بەشێکە لە کاری گرنگی هەر تاکە کەسێکو سەرجەم حزبەکان. لە کۆمەڵگایەکی عەقڵانیدا بۆ چارەسەری گرفتەکان پەنا بۆ دیالۆگو گفتوگۆ دەبردرێ، چەک هەڵگرتنو پەنابردن بۆ چەک قووڵکردنەوەی گرفتەکانی لە دوایە. کۆمەڵگای ئێمەو هەر کام لە ئێمە پێویستمان بە پەرەدان بە فەرهەنگی دیالۆگە.

بەڕێز برایم فەرشی لە چەند دێڕێکدا:

لە شاری بۆکان لە دایک بووە، خوێندنو پیشەی سەرەکی شانۆو بواری پێداگۆگیە، دەربارەی فەرهەنگو هونەرو جاروبار سیاسەت دەنووسێ.

چەند ساڵێک لە کوردستانو ئێران چالاکی حیزبی بووەو لە بەشی ناوەندی تەبلیغاتی "سازمانی جەوانانی پیشگام"و "کارگای هونەری ئێران " لە تاران کاری کردوەو سەردەمێکیش بۆ هەفتەنامەی ئەکسەریت کە لە ئوروپا دەردەچوو چەند گۆواری دیکەی فارسی زمان لە ژێر ناوی تردا لە سەر کوردستان شتی نووسیوە.

ماوەی چەند ساڵ ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆواری ئاڵمانی زمانی "کوردستان هویتە" بووە. ٢٢ ساڵە ئەندامی یەکیەتی پێداگۆگەکانی ئاڵمانەو چەند ساڵێک بەرپرسی بەشی نێونەتەوەیی‌و ئینترکولتوری ئەو دەزگایە بووە. ئێستا ئەندامی ڕێداکسیۆنە. کۆمەڵێک لە کتێبەکانی لە کوردستانو دەرەوە چاپ کراون، زۆرێک لە نووسراوەکانی لە گۆوارەکانی نێوخۆی وڵاتو لە ڕێگای ئینترنێتەوە بڵاو کراونەتەوە، ماوەی دە ساڵ بەرپرسی ناوەندی شانۆی کۆچەر لە شاری کۆڵنی ئاڵمان بووە، هەروەها ٨ ساڵ یەکێک لە بەرپرسانی ماڵپەڕی بۆکان بووە.

لە ئاڵمان دەژی‌و وەک دیپلۆی شانۆپێداگۆگو داڕێژەری سیستمی فێربوون کار دەکا. بەشێک لە کارەکانی شانۆیی بە زمانی کوردی، فارسی‌و ئاڵمانی لە کوردستان، ئێرانو ئاڵمان پێشکەش کراون، لە وانە مانگرتن (١٩٧٩)، خودموختاری یانی چی (١٩٧٩)، زەوی (١٩٩٦)، ماندانا (١٩٩٧).

بە پێی بەراوەردی کامپیوتێر تا ساڵی ٢٠٢٣ لە ژیاندا دەمێنی‌و بڕیارە جەندەکەکەشی لە چاڵ نەندرێ، بەڵکە بسوتێندرێ.

ڕێکەوتی: ١٢ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٠

دوکتۆر حوسێن خەلیقی: سەد لە سەد، شەڕی نیوخۆیی دەس پێدەکا

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چیە؟

د.حوسێن خەلیقی: بە کورتی لەبەر هەست نەکردن بە بەرپرسایەتی لە بەرانبەر چارەنووسی خەڵکی کوردستانداو سەرقاڵبوون بە کێشەی نێوخۆیی لە لایەکو ململانێ لەگەڵ ڕێکخراوەکانی دیکە لە لایەکی تر. هەروەها ونبوونی ئامانجی سەرەکیو دانانی ویستی پلەخوازیی ڕێکخراوەیی لە جێگای ئەو ئامانجە کە بریتییە لە خەباتی هاوبەش بۆ رزگاری خەڵکو خاکو سرینەوەی هەر شێوە چەوسانەوەیەکی باو.

پرسیار: ئەدی هاوکاری و کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟.

د.حوسێن خەلیقی: کاتێک ڕێکخراوێک، بە لارێدا، ڕێنوینی کراو ئە ندامەکانی لە بیری ململانێدا بوون لەگەڵ یەکترو گشت تێکۆشانیان، تەرخان کرد بۆ بەزاندنی یەکترو وەدەستهێنانی پلەی ڕێکخراوەیی، کۆ دەنگی چلۆن دیتە ئاراوە؟!

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی ماف و ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

د.حوسێن خەلێقی: کاتێک پرژوبڵاویو نەخوێندنەوەی دۆخەکەو کەڵوەکێشیی بۆ خۆسەپاندن هەم لە نێوخۆی ڕێکخراوەکانداو هەم لە دەرەوە، بەرچاو دەکەوێ، قۆزتنەوەی دۆخی وەها نەگونجەو ئاکامەکەشی دەبێتە ململانێ بۆگەیشتن بە دەسکەوتی کاتیوسەرئەنجام زاڵبوونی دوژمن بە سەریانداو بە فیرۆدانی ڕەنجی چەندین ساڵە.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرش و بڵاویی ڕێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

د.حوسێن خەلێقی: یەکەم مەترسی، وەک وتم، دەسپێکردنی تەقەو لێکدانە لە نێوان خۆیانداو دووەم مەترسی، لە ئاکامی ئەو هەڵوێستەوە، زاڵکردنی دوژمنە بە سەر دۆخەکەداو سییەم، بێ هیوا کردنی خەڵکو چوارەم، بە فیڕۆدانی خوێنو ڕەنجی خەباتەکەمانە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو ڕێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لە ئێراندا چییە؟

د.حوسێن خەلێقی: سڕینەوەی گشت ئەو شوێنەوارانەیە کە لە وەڵامی پرسیارەکانی سەرەوەدا، ئاماژەم پێکرد.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووان‌دا هەیەو پێویستە لە بەر قازانجی گشتیی لە سەر ئەو خاڵانە ڕێکبکەون؟

د.حوسێن خەلێقی: من، پێم وایە، لەم هەلومەرجەدا، جیاوازییەک ئەگەرهەبێ لە ناو دایە نەک ئامانجو ناوەڕۆک. کەوابوو هۆی ڕێکنەکەوتنیان بۆ جیاوازی پەیڕەو پڕۆگرامەکانیان ناگەڕێتەوە، بەڵکوو وەک ئاماژەم پێکرد، هەژمونیو مەزنیخوازیو پلەخوازیو نەرەسیوی سیاسیو هەست نەکردن بە بەرپرسایەتی، هۆن بۆ یەکنەگرتن.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو ڕێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

د.حوسێن خەلێقی: ئەگەر یەکنەگرن (کە ناگرن)و نەبنە خاوەن بەرنامەیەکی گونجاو بۆ پەیرەوی لێکردنو کێشەکانیان بەر

لە رووداوی سەرەونخوونبوون، چارەسەرنەکەن، سەد لە سەد، شەڕی نیوخۆیی دەس پێدەکا.

پرسیار: ئەبێ چ بکرێ بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکان لە سەر ئەوە رێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

د.حوسێن خەلیقی: ئەبێ ئەندامەکانی بەڕێوەبەری ئەو رێکخراوانە، مێشکیان لە خۆ بەزلزانی، بیری خێڵایەتیو پلەخوازی خاڵی بکەن، ببنە خاوەن بیری نەتەوەییو خاوەن هەست بە بەرپرسیاریی لە بەرانبەر چارەنووسی خەڵکی کوردستان، ژێر بێژیی بکەنە بەشێک لە خوو خەدەی خۆیانو ئامانجە بەرتەسکەکانیان، لە بارەگای ئامانجی سەرەکیدا، بکەنە قوربانی. ئەمەش نیازی بە گۆرانکاری قووڵ لە فەرهەنگ بە گشتییەو بەم دەمودەستە بۆ مەوتۆ دەسنادا.

کورتەییەک لەسەر ژیانی بەرێز دوکتۆر حوسێن خەلیقی:

لە دایکبووی سنە لە ساڵی١٩٣٧دا. پلەی خوێندەواری، دوکتورای فەلسەفە، ٢٢ ساڵ مامۆستایەتی لە پۆلی سەرەتایی، ناوەندیو ماماوەندییەکاندا لە تاران، تەورێزو سنە. ١٥ ساڵ پێشمەرگایەتی لە پلەی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا.

چلو شەش نووسراوەی لە بواری جۆراوجۆری وەک فەلسەفە، کۆمەڵناسی، عیرفان، مافی مرۆڤومێژوودا هەیە کە نیوەی زیاتریان چاپ کریاگە. ئێستا لە سوئید دەژیو بەرپرسی ئەنیستیتوی کورد لە شاری ستۆکهۆڵمە.

رێکەوتی: ١٥ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٠

ئەحمەد ئەسکەندەری: شاردنەوەی راستییەکان، ڕێگا خۆش دەکەن بۆ هاندانی ئەندامانو لایەنگرانی حیزبەکان دژی یەکتر

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

ئەسکەندەری: بۆ پێکهێنانی بەرە چەند پێشمەرجێک پێویستە کە لەوە ناچێت لە کاتی ئێستادا ئەم ئامادەگییە هەبێت. هەلومەرجێکی سیاسی لەبار کە تێیدا ئاسۆی لاوازبوونی کۆماری ئیسلامی ئێران لە لایەکو بزووتنەوەیەکی جەماوەری بە هێز لە لایەکی دیکەوە بە روونی بەدی بکرێت. هەرچەند کە خەڵک لە هەموو کوردستان خوازیاری پێکهێنانی بەرەیەکی کوردستانین، بەڵام زەبروزەنگی زۆر توندی هێزە سەرکوتگەرەکانو زیندانو ئێعدامو لە ئاکامدا دووربوونی هێزە سیاسییەکان لە مەیدانی خەباتی جەماوەری لە ناوخۆی وڵات ڕێگای وەدیهێنانی ئەم خواستەی خەڵک دژوار دەکاتەوە. کۆبوونەوە لە دەوری پلاتفۆرمێکی سیاسی روون کە بتوانێت لانیکەمی داخوازییەکانی خەڵکی کوردستانو بەرنامەی هێزە سیاسییەکان لە خۆ بگرێت زۆر پێویستە. بۆ ئەم مەبەستەش ڕیکخراوەو حیزبگەلێکی سیاسی پێویستن کە بتوانن بە متمانە بە خۆو بە سەرکردایەتییەکی لێبراو بۆ ئەم مەبەستە قۆڵی هیممەتی لێهەڵماڵن.

هەرکاتێک هێزەکانی ئۆپۆزیسیۆن خۆیان لە دەسەڵات نزیک دەبیننو ئاسۆی رووخانی رژێم بەدی دەکەن زیاتر لە خواستەکانی خۆیان دێنە خوارو لەوانی دیکە نزیک دەبنەوە. هەر لە یەک ساڵو چەند مانگی رابردوودا چەند لایەنی سیاسی کوردستان لەبەر ئەوەی پێیانوابوو کە لەوانەیە رووخانی رژێم نزیک بێت، کەوتنە چەشنێک لە نزیکیو دۆستایەتی کە چەند مانگ پێشتر ئەو کارەیان نەدەکرد. بۆ مانگرتنەکەی بەهاری ئەمساڵیش بە دوای ئێعدام کردنی فەرزاد کەمانگەرو

ئەوانی دیکەدا لە کوردستان، بە کردەوە هەموو هێزەکان خۆیان ناچار بینی کە پشتگیری بکەن لە رۆژی مانگرتنەکە لەبەر ئەوەی هەستیان کرد ئەگەر وانەکەن لەو دەسکەوتەوو لەو سەرکەوتنە بێبەش دەمێننەوە. هەرچەند زۆر بەداخەوە لەم هەلە زێڕینە کەڵکیان وەرنەگرتو هیچ دوو حیزبێک ئامادە نەبوون ئیمزای خۆیان لەژێر یەک راگەیەندراودا دابنێن.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگریّ؟

ئەسکەندەری: وەکوو پێشتر ئاماژەم پێکرد نەبوونی پێشمەرجەکان وا دەکەن کە ئەم کۆدەنگییە سەرنەگرێت. ناتوانین لەو راستییەش خۆ لابدەین کە زۆربەی حیزبە سیاسییەکانی کوردستان لە ڤەیراندان. زەحمەتە بۆ سەرۆکایەتی حیزبێک یان کۆمیتەی ناوەندییەک کە لە ناوخۆدا پتەو نییەو لەگەڵ کۆمەڵێک پرسی گرینگدا خەریکی ململانێ بێت بەڵام توانای کۆ کردنەوەی چەندین رێکخراوی هەبێتو روو بە دەرەوە بانگەوازی کۆ دەنگیو هاوکاری بکات. هیچکام لە ڕێکخراوەکانیش نەیانتوانییەو بە کردەوە ئۆتۆریتەیەو پێگەیەکی وەها لە مەیدانی سیاسی کوردستاندا پەیدا بکەن کە هێزو توانای ئەوەیان پێببەخشێت چەندین حیزبو رێکخراو لە دەوری یەک کۆ بکاتەوە.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان لە کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

ئەسکەندەری: ئەمە پرسیارە ناکرێت بە دڵنیاییەوە وەڵام بدرێتەوە. مەبەست لە ئاڵوگۆڕ چییە؟ ئاڵوگۆڕ لە هێندێک گۆڕانکاری لە رووکەشی کۆماری ئیسلامییەوە دەگرێتەوە هەتا گۆڕانی بنەڕەتیو تێکشکانی دامو دەزگای دەوڵەتی. کاتێک دەڵێین سەرجەم هێزە کوردستانییەکان دەبێت بزانین مەبەست کامانەنو ئایا چ هێڵێک هێزێکی کوردستانی لە هێزێکی "ناکوردستانی" جیا دەکاتەوە. هەر چۆنێک بێت، هەر ئێستایش دەبینین کە هەڵوێستو بۆچوونو لێکدانەوەی هێندێک لە هێزە سیاسییەکانی کوردستان لێک نزیکنو شیمانەی ئەوە دەکرێت کە بتوانن لەسەر پلاتفۆرمێکی دیاریکراو پێکەوە هاوکاری بکەن.

پێکهاتنی ئاڵوگۆڕ لە ئێراندا، جا بە هەر ڕادەیەک بێت، وا دەکات کە هێزە سیاسییەکان بە خێرایی بکەونە خۆو چاوپێکەوتنو دانیشتنەکان بۆ گەیشتن بە چەشنێک لە هاوکاری چڕ دەبێتەوە. دیارە هەمووشیان ئەوە دەڵێن کە مەبەستیان لە سیاسەت کردنو چالاکی سیاسی گەیشتنە بە مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان. من وا چاوەروان دەکەم کە ئەگەر

هەلومەرجەکە وەهای لێبێت کە ئاسۆی بە دەستەوە گرتنی بەشێک لە دەسەڵاتی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگای کوردستان نزیک بێتە پێش چاو، لایەنە سیاسییەکان بە پێی ئەزموونی ٣١ ساڵی رابردوو توانایی ئەوەیان هەیە کە خۆیان لەگەڵ دۆخە تازەکەدا بگونجێنن. پرسیاری گرینگ لێرەدا ئەوەیە کە لەوەها دۆخێکدا چەندە رۆڵو بایەخی سەرۆکی رێکخراوو خودی هێزە سیاسییەکە بەرجەستە دەکرێتەوەو ئەو کارە بە نێوی "بەرژەوەندی خەڵکی کوردستان" بۆ خەڵک باس دەکەن. دوو دیاردە لە کاتی ئێستادا بارودۆخەکە لەگەڵ بۆ نموونە کوردستانی بیست ساڵ لەمەوبەردا جیا دەکاتەوە. یەکەم ئەوەیە کە ژمارەی هێزە سیاسییەکان زیادیان کردووەو هەڵبەت لە ناو خەڵکیشدا ئەم دیاردەیە خۆی نیشانداوەو وانییە بڵێین چەند کەسێکنو بۆ خۆیان حیزبێکیان پێکهێناوە. دووهەم، دیاردەیەکی گرینگی ئەم ساڵانەی دوایی لە رۆژهەڵاتی کوردستان ئەوەیە کە خەڵک لە ئاستێکی وشیاری بەرزدانو ئەوان لە وەها وەرچەرخانو ئاڵوگۆڕێکدا دەتوانن لەسەر ڕەوتی رووداوەکان کاریگەری زۆریان هەبێت. ئایا هێزە سیاسییەکانی کوردستان لە ئاڵوگۆڕێکی سیاسی کتوپڕدا لە ئێران دەتوانن بە ڕەچاو کردنی ئەم دوو دیاردەیە پابەندبوونی خۆیان بە پێوەرەکانی دێموکراسیو بەشداریدانی خەڵکو هەموو لایەنەکان نیشان بدەن؟ وەڵامی ئەرێنی بەم پرسیارە زۆر ئاسان نییە.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

ئەسکەندەری: خەڵک لە ناخۆی کوردستاندا هەمیشە لایەنگری تەباییو هاوکاری نزیکی رێکخراوە سیاسییەکانن. ئەمەش هەڵبەت تایبەت بە کوردستان نییەو لە زور شوێنی دونیا وایە. بەڵام لە روانگەی خەڵکەوە دابەشبوونی حیزبەکانو هاوکاری نەکردنیان بۆتە هۆی هەست کردن بە مەترسی. بە تایبەت لە یەک دوو ساڵی رابردوودا چەندین دەرفەت هاتە پێش کە لانیکەم دوو، سێ یان چەند رێکخراوی سیاسی دەیانتوانی یەک هەڵوێست بنو پێکەوە راگەیاندنێک ئیمزا بکەن. بەڵام بە داخەوە ئەو کارەیان نەکرد. ئەمە لەسەر خەڵکو پێوەندی ئەوان لەگەڵ هێزە سیاسییەکان کاریگەری خراپی هەبووە. نەبوونی کۆدەنگیو هاوکاری بە کردەوە هەڵبەت بۆ دەرەوەی کوردستانیش کاردانەوەی خراپی دەبێت. هێزە سیاسییەکانی ئێران دەکەونە کێبرکێ بۆ ڕاکێشانی ئەم یان ئەو حیزبی کوردستان بە مەبەستی پتەوکردنی پێگەی سیاسیو بەرژەوەندی خۆیان. جاری وایە دەبینرێت ئەم چەشنە هاوکارییە تەنانەت لە ڕوانگەی پرۆگرامی خودی هێزە کوردییەکەشەوە زۆر بە قازانج نییە. هەڵبەت ئەوەش نابێت لە بیر بکەین کە چ لە سەر کێشە سیاسی، ئابووریو کۆمەڵایەتییەکانی ناو کۆمەڵگاو چ لەسەر سیاسەتی ئاستی ئێرانو ناوچەکەو جیهاندا جاری وایە حیزبێکی کوردی لە فڵانە حیزبی ئێرانییەوە نزیکترە هەتا فڵانە رێکخراو لە کوردستان. ئەم دیاردەیەش وەنەبێت تەنها لە کوردستاندا ببینرێت.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو رێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لە ئێراندا چییە؟

ئەسکەندەری: لەبەر ئەوەی کە جیا لە هەموو کێشە کۆمەڵایەتییەکان لە کوردستان، ستەمی میللی بە درێژایی مێژوو قورسایی کردووە بەسەر بارودۆخی سیاسی کوردستاندا، هەر چەشنە کۆدەنگیو پێکهێنانی هاوکاری لەسەر ئەو خاڵانەی کە دەگەڕێتەوە سەر کێشەی گەلی کورد لە گەڵ حکوومەتی ئێران، بە قازانجی خەڵکی کوردستانە. دوو حیزبی سیاسی دەتوانن وەڵامی جیاوازییان هەبێت بۆ باری ئابووری داهاتووی کوردستانو بۆ کێشەکانی ناو کۆمەڵگا، بەڵام سەرەڕای ئەوەش دەتوانن پێکەوە لە چوارچێوەیەکی دیاریکراودا هاوکاری بکەنو بەم چەشنە بە هێزو توانایەکی زۆرترەوە لە بەرامبەر حکوومەتی ئێراندا بوەستن. لەوە زیاتریش، لەبەر ئەوەی پرسی کورد پرسێکی گرینگی رۆژهەڵاتی ناوەراستەو کاردانەوەی جیهانیشی هەیە، ئەم هاوکارییانە دەتوانن لە ئاستی نێونەتەوەییشدا دۆستانێکی زۆر پەیدا بکەنو زیاتر حیسابی بۆ بکرێت. لە وەها حاڵەتێکدا ئێرانیش ناچارە بە پارێزەوە سیاسەتەکانی خۆی بەرامبەر بە کێشەی کورد دابڕێژێت.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازییەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووان‌دا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە رێکبکەون؟

ئەسکەندەری: بەڵی پێموایەو هەر وەکوو لە سەرەوە ئاماژەم پێکرد، خاڵی هاوبەش لەسەر نەمانی ستەمی میللی لە کوردستان هەیەو دەکرێت بەرجەستە بکرێنەوە. کێشەکە لەوە دایە کە لایەنێک بانگەشەی سەرکردایەتی بزووتنەوەکە دەکاتو یان کەسێک پێی وایە ئەو دەبێت رێبەرایەتییەکە بە دەستەوە بگرێتو هەموو ئەمانەش بە ناوی قازانجو بەرژەوەندی خەڵکی کوردستانەوە دەکرێت. بە داخەوە سی ساڵە لە کوردستان نە هەڵبژاردنێکی ئازاد هەبووە کە هێزە سیاسییەکان قورسایی خۆیانو پێگەی کۆمەڵایەتی راستەقینەی خۆیان بزانن، نە وەکوو وڵاتانی پێشکەوتووی جیهان، یان لانیکەم وەکوو تورکیا ئەو دەرفەتە هەیە کە راپرسی بکرێت لە ناو خەڵکدا بە مەبەستی هەڵسەنگاندنی پێگەو قورسایی هێزەکانی کوردستانو سیاسەتەکانیان.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو رێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

ئەسکەندەری: فەرهەنگی سیاسی ئەمڕۆی ناو رێکخراوەکانی کوردستان لەگەڵ ئەوەی ساڵانی سەرەتای ئەم بزووتنەوەیەدا

زۆر جیاوازە. لێکدابڕان لە ناو خودی حیزبەکان، بارودۆخی تایبەتی باشووری کوردستان، گۆڕانکارییە گەورەکانی ناوچەکەو جیهان، کاردانەوەی ئاڵوگۆڕەکانی ناوچەکەو پێشرەفتی تەکنیکیو پێشکەوتنی دەزگاکانی ڕاگەیاندنو پەیدابوونی ساتەلایتو ئینتەرنێت، هەموو ئەمانە ئاستی تێگەیشتنی خەڵکو هەروەها ئەندامانو لایەنگرانی حیزبە سیاسییەکانی بەرز کردووەتەوە. تەنانەت ئەگەر حیزبێکیش بیهەوێت کێشەکان لە ڕێگای چەکدارییەوە چارەسەر بکات، زۆر زەحمەتە زەمینەی بۆ ئامادە بکرێت. گرینگ ئەوەیە بزانین چەندە ئەم یان ئەو ڕێکخراوە پابەند ئەبن بە پارێزگاری لە دیموکراسیو لە بەرامبەر پێشێل کردنی مافی مرۆڤو ئازادییە مەدەنییەکاندا رادەوەستن. هەر چەند ناکرێت بە شێوەیەکی ڕەها ئەگەری دەست بردنە چەک لە ناو حیزبەکاندا رەتبکرێتەوە، بەڵام من پێموایە زۆر زەحمەتە وەها کاردانەوەیەک بتوانێت لە لایەن خەڵکەوە قبووڵ بکرێتو هەڵگری وەها سیاسەتێک دەبێت خۆی ئامادە بکات بۆ دۆڕاندن لە یەکەم هەڵبژاردنی ئازاددا لە کوردستان.

پرسیار: بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ دەبێ چ پرۆژەیەک بۆ داهاتوو لە ئارادا بێت؟

ئەسکەندەری: هەتا کۆمەڵگاکە کراوەتر بێتو هەتا شەفافییەت لە هەڵویستی سیاسیدا زاڵ بێتو هەروەها ڕێز لە بیروڕای تاکەکەسو لایەنی نەیار بگیرێت، شەڕی ناخۆیی زیاتر دوور دەکەوێتەوە. پێویستە کێشەکانی نێوان حیزبەکان لە سەر ئاستی میدیاکانو بەوپەڕی ئاشکراییەوە باسیان لێوە بکرێت. شاردنەوەی راستییەکانو بە نهێنی هێشتنەوەی بارگرژییەکان ڕێگا خۆش دەکەن بۆ هاندانی ئەندامانو لایەنگرانی ئەم حیزب لە دژی ئەو حیزبەکەی دیکە. خاڵێکی دیکە کە زۆر گرینگە بەشداریدانی خەڵکە لە پرۆسەی کێشەکانو گیروگرفتی پەیوەندی نێوان ڕێکخراوە سیاسییەکاندا.

پرسیار: حیزبەکانی ئێمە بە کردەوە چەندە باوەڕیان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسیی هەیە، پێتان وایوایە ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەرکردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

ئەسکەندەری: ئەگەر بڕوانینە پەیرەو پرۆگرامی حیزبەکانو چاوپێکەوتنەکانی ڕیبەرانیان ئەوە هەمووان بانگەشەی ئەوە دەکەن کە ئەوپەڕی ڕێزیان هەیە بۆ ئازادیو هەڵسووڕانی سیاسی. لەبەر ئەوەی -زۆر بەداخەوە- هیچ بەشێک لە کوردستان لە ژێر دەستی حیزبەکاندا نییە، ئێستا ناکرێت پابەند بوونی ئەوان بە پێوەرە دێموکراتیکەکان هەڵسەنگێندرێت. هەر چەند پابەند بوون بە دێموکراسی لە ناو ڕێکخراوەدا لەم ساڵانەی دواییدا زۆر لاواز بووە، بەڵام هۆکار زۆرەو لە هەڵوێستی زۆربەی هەرە زۆری ڕێبەرانەوە دەردەکەوێت کە ئەوان ئامادە نین بۆ چارەسەر کردنی کێشەکان دەست بدەنە چەک. ئەوەش راستە کە هەڵوێستی سەردەمی ئاشتی لەگەڵ کاردانەوەی سەردەمی کێشەو لە مەترسی کەوتنی بەرژەوەندی حیزبیو

تاکەکەسیدا زۆر جیاوازە.

پرسیار: ئەبێ چ بکرێ بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە رێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

ئەسکەندەری: لە پرسیارەکانی پێشوودا تا ڕادەیەک ئەم بابەتە هەڵسەنگێندراوە. خۆتێگەیاندنی کۆمەڵانی خەڵک پێموایە رۆڵێکی زۆر گرینگی هەیە. نابێت چاوەڕان بین شەڕ دەست پێبکات ئەودەم چالاکییەکان بۆ ڕاگرتنەکەی بکەوێتەگەڕ. گرینگ ئەوەیە هەر بە دەرکەوتنی یەکەمین نیشانەکانی ناکۆکیو ئەگەری پەیدابوونی تەقەو پێکدادان، بکەوینە خۆ و زۆر بە توندی کاردانەوەمان هەبێت. حیزبی ئەلف ئەبێت ئەوە بزانێت کە بە دەستپێکردنی شەڕ، کەس بۆ ئەوە ناگەڕێت بزانێت کێ بوو یەکەم جار تەقەی کرد، بەڵکوو داواکارییەکە ئەوەیە کە دەستبەجێ شەڕەکە ڕابگرن. مەحکووم کردنی شەڕ لە ژێر هەر نێونکداو بانگەوازی ئەوەی کە کێشەکانی ناوخۆ دەبێت لە ڕێگای سیاسییەوە چارەسەر بکرێن. ئەمانەن ئەو خاڵانەی کە پێویستە حیزبەکان لە گفتوگۆکانیاندا لەگەڵ یەکترو لە کاتی ئاشتیو تەباییدا دەبێت بە ئاشکرا لە سەر میدیاکانی خۆیان باسی لێوە بکەنو پابەندبوونی خۆیان دەرببڕن.

بەڕێز ئەحمەد ئەسکەندەری لە چەند دێڕێکدا:

ساڵی ١٩٤٨ لە شاری سەقز لە دایک بوە. خوێندنی سەرەتاییو ناوەندی لەو شارە تەواو کردەوە. پاشان بۆ ماوەی چوار ساڵ لە زانکۆی شیراز زەوی ناسیو جیۆلۆژی خوێندوە. دواتر لە شیرکەتی نەوت، لە سەر چاڵە نەوتەکانی خوزستان بۆ ماوەی دوو ساڵ وەکوو ئەندازیاری زەویناسی کاری کردوە.

ساڵی ١٩٧٦ تا ١٩٧٨ لە زانکۆی بۆردۆ لە وڵاتی فەڕانسە لە بواری هیدرۆژیئۆلۆژی واتە زانستی ئاوی ژێرزەمینی، درێژەی بە خوێندن لە ئاستی باڵادا داوە.

ساڵی ١٩٧٩ لە شاری سەقز چالاکانە بەشداری لە شۆڕشی گەلانی ئێراندا کردوە، ئینجا لە دەفتەری مامۆستا شێخ عێزەدیندا بۆ ماوەی چوارساڵ تێکۆشاوە. هەروەها لە ساڵی ١٩٨٢دا، وەکوو نوێنەری ناوبراو لە دەرەوە تێکۆشاوە.

دواتر لە ساڵی ١٩٨٤دا چۆتە نێو ریزەکانی کۆمەڵەو لە دەزگاکانی ڕاگەیاندنی ئەو ڕێکخراوەدا چالاک بوە. هەروەها ئەندامی نوێنەرایەتی دەرەوەی کۆمەڵە لە وڵاتانی ئەورووپادا بوە، ساڵی ١٩٩٤ بە تەواوەتی وازی لە ڕێکخراوی کۆمەڵە هێناوە.

ناوبراو، چالاکی سیاسیو کۆمەڵایەتییە. هاوکات لەسەر بزووتنەوەی کوردستان بە گشتیی لێکۆڵینەوە، لێدوان، نووسینو وەرگێرانی هەیە، لە بواری یەکسانیو کێشەی ژنانو بەشداری لە کۆڕو کۆمەڵو کۆنفرانسی جۆراوجۆردا چالاکە، هەروەها چەند دەقی ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکانی لەم بەستێنەدا بۆ سەر زمانی کوردی وەرگێڕاوە.

ڕێکەوتی: ٢٢ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٠

بابا شێخ حوسێنی: زەحمەتە لایەنەکان بتوانن هەلەکە بە قازانجی گەلی کورد بقۆزنەوە.

پرسیار: بەباوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێک نەهاتنی بەری کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

حوسێنی: زۆرجار باس لە هۆکانی پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی کراوە، لەو باسانەدا بەشێک لە کۆسپەکان لە پێوەند بە پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی دەست نیشان کراون، بەڵام پێم وایە هیچ کات وەڵامی تەواو بەو پرسیارە نەدراوەتەوە. باش وایە ئەو راستیە باس بکەم کە لە رابردوودا باسی پێک هاتنی بەرەی کوردستانی بەرادەی ئێستا گەرم و گۆڕو جێی بایەخ نەبوو. لە رابردوودا ئەگەر باس لە بەرەی کوردستانی دەکرا، لایەنەکان مەرجیان دادەناو یا لە بنەرەتدا باوەڕیان بە بەرە نەبوو، لایەن هەبوو داوای دەکرد لە بەرەی کوردستانیدا دەوری زیاتری هەبێ، بەڵام لە ئێستادا، ئەو شەرتانە کەم رەنگ بوونەوەو باس ناکرێن لە هەمان کاتدا باس کردن لە بەرە گەرمو گوڕترە. هۆی سەرەکی پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی لە ئێستا جیابوونەوە لە نێو لایەنە سیاسییەکانو هەروەها نەبوونی بڕیاری جیددیو لێبراوانە بۆ هەست نەکردن بە بەرپرسایەتی تێکرای لایەنە سیاسیەکان دەگەڕێتەوە. بە باوەری من ئەوانە بەربەستی سەرەکین لە رێگەی پێک هاتنی بەرەی کوردستانی.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەمو زۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەرناگرێ؟

حوسێنی: کاتێک لایەنە سیاسیەکان شیروتیغ لێک دەسوونو دەمە بە دەمەو جەنگی لەفزیو هێندێک جار شەری فیزیکیان لە نێواندا روودەدا، ناکرێ چاوەروان بین کە لە پێوەند بە پرسە پێوەندیدارەکان بە هەمووان یەکدەنگیو یەک هەڵوێستی لە نێوان تێکرای لایەنەکان ببینین. بۆیە ئەگەر کۆدەنگی هەبێ، بۆ نمونە لە راگەیێندراوێکی هاوبەش دا، ئەویش تەنیا چەند لایەن لەسەری ساغ دەبنەوەو تێکرایی نیە.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلو مەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆرێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

حوسێنی: وەڵامی بەشێک لە پرسیارەکە، هەلو مەرجی ئەوکات دەیداتەوە. بەڵام بە بەراوردی من بەو وەزعەی ئێستای جوڵانەوەی کوردو هێزو لایەنەکانی کوردستانی تێدایە، زەحمەتە لایەنەکان بتوانن هەلەکە بە قازانجی گەلی کورد بقۆزنەوە. بە داخەوە پێوەندییەکان لە حاستێکی باشدا نین. بە بەردەوام بوونی ئەو هەلو مەرجە نەک ناتواندرێ لە کاتی سەرهەڵدانی ئاڵو گۆرەکاندا، کارێک بە قازانجی گەلەکەمان بکرێ، بەڵکو ئەگەر هەر وەک ئێستا لایەنەکان پێوەندییان ناسالم بێ، وەزعەکە مەترسی داریش دەبێ.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهێناوە؟

حوسێنی: پرشو بڵاوی هێزو لایەنەکان بۆتە هۆی ئەوە کە جوڵانەوەی کورد وەک پێویست نەتوانێ پشتیوانی جیهانی بۆ لای خۆی راکێشێ، هەروەها خاوەن پشتیوانیو جەماوەرییو تەنانەت رەوابوونی جوڵانەوەکە بە تەواویو بێ کەمو کۆری لە لای ناوەندە جیهانیەکان بسەلمێنی. لێرەدا دووپاتی دەکەمەوە کە بەتەواوی وەک ئەوەی ئارەزوی دەکەینو مەبەستمانە نەتواندراوە سەرنجی جیهانی بۆ لای جولانەوەی کورد راکێشێ. لە نێو خۆشدا هاونیشتمانان کەم موتمانەییو نەبوونی ئیعتبارو بایەخیان بەرانبەر جوڵانەوەی کورد لە لا دروست بووە، کە ئەوانە مەترسین. بەو شێوەیە ئاکامەکە ئەوە دەبێ کە پرسەکەمانو کاروانەکەمان بە بوونی ئەو پرشو بڵاویە دوا بکەوێو زیانی گەورە ببینێ.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو رێکخراوە سیاسیەکاندا بۆ پرسی سیاسی کورد لە ئێراندا چییە؟

حوسێنی: ئاشکرایە کۆدەنگیو یەک ریزی لە نێوان هێزەکانی کورد فاکتەرێکی گرینگە بۆ ئەوەی کورد بە مافە بنەڕەتیەکانی بگا. ئەگەر کورد پرشو بڵاو بێ، هەر وەک چۆن لە رابردوو لە ساڵەکانی سەرەتای موقاوەمەتی شۆرشگێرانە لە بەرانبەر رژیمی ئێران بینیمان پرشو بڵاوییەکان زیانی زۆری لێ داین. بێگومان بەو حاڵە ئێستا جولانەوە کوردی تێدایە ناتوانین دیفاع لە ویستەکانمان بکەینو ئەوەی مەبەستی سەرەکیە، یان هیچ نەبێ بەشێک لەویستەکانی گەلی کورد دەستەبەر بکرێن. بۆیە پێش هەر کارێک زەرووره هێزەکانی کوردستانی لەسەر خاڵە هاوبەشەکان بگەنە رێکەوتن لە بەر مەسلەحەتی تێکراییو خەباتی چەند ساڵی گەلی کوردو خوێنی شەهیدان.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانـدا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە رێکبەکەون؟

حوسێنی: قسەی تێدانیە کە خاڵی هاوبەشو بنەڕەتی لە نێوان لایەنەکان هەیە، بەڵام بە داخەوە کەمتر قازانجی گشتی لەبەر چاو گیراوەو زیاتر گرینگی بە ویستو حەزی شەخسی دەدرێ. بە باوەری من هەمووان لەو چوارچێوەدا تاوانبارو یا باشترە بڵێم خەتایان هەیەو کەمتر گوێ بە قازانجی گشتیو نەتەوەیی دەدەن.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسیەی ئێستا لە نێو رێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارادایە چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

حوسێنی: پێم وایە ئەگەر رێگە بووایەو حکوومەتی هەرێمی کوردستان لێ گەڕایە لە کوردستانی عێراق شەڕ دروست دەبوو، بۆیە ئەگەر ئەو هەلومەرجەی ئێستاو ئەو پێوەندییە ئاڵۆزو ناسالمەی ئێستا لە نێوان لایەنەکاندا دەبیندرێ لە دوای چوونەوە بۆ وڵاتیش بەو شێوە بەردەوام بێ، بێ گومان کێشەو جەنگ نەزیکو ئەگەری زۆرە.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان کردوەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژیەکتان هەیە؟

حوسێنی: سازمانی خەبات بڕیاری داوە بە هیچ شێوەییێک تێکەڵ بە شەڕو کێشە نەبێو بەوپەڕی لەسەرەخۆییو بە دروستیو بەرپرسانە لەگەڵ روداوەکان هەڵسوکەوت بکا. لە پێوەند بە بەشی دوایی پرسیارەکەت وەک چۆن لە ئێستادا، پێوەندیمان لەگەڵ تێکڕای لایەنەکانی دیکەی کوردستانی ئێران هەیە، بەردەوام تێدەکۆشین کەڵک لەو پێوەندییە سالمەمان وەرگرین بۆ رێگرتن لە جەنگو ناکۆکی، ئەگەر بە قسەمان بکەن. دیارە بۆ رێگە گرتن لە جەنگو شەری ناوخۆیی هەوڵی پێویست

دەدەینو ئەرکە بنەڕەتیو بەرپرسایەتیەکان بیر دێنینەوە، لەگەلٚ ئەوەشدا هومێدوارم هیچ کات شاهیدی جەنگێکی دیکەی نێوان رۆلٚەکانی کورد نەبینەوە. پرۆژەی ئەوتۆمان بۆ رێگە گرتن لە جەنگ نییە، چوونکە ئەوە گەشەی فەرهەنگی یەک تر قەبوولٚ کردنو هەستی قوولٚی نیشتمان پەروەریو بەغەمەوە بوونی چارەنووسی گەلەکەمان رێگە دەگرێ لەجەنگو ئەگینا پرۆژە هیچ کات رێگر نابێ لە کێشەو جەنگ.

پرسیار: چەندە باوەڕتان بە ئازادی هەلٚسوڕانی سیاسی هەیە، ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەری کردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

حوسێنی: سازمانی خەبات قوربانی پێشێلکارییەکانی ئازادی هەلٚسورانی سیاسی بووە. بێگومان بەو بیرەوەریە تالٚو ناخۆشانەی لە فشارەکانو پێشێلکاری مافەکانمانو رێگە گرتن لە بەردەم کارو چالاکی سیاسیو هەلٚسوورانی تەشکیلاتیمان دەکرا، لە لایێکو سیاسەتو بەرنامەی سیاسیو تەشکیلاتیمان لە لاییەکی دیکە، وامان لێدەکا پێبەندی ئازادی هەلٚسورانی سیاسی بین. بەو شێوە بیر کردنەوەمان هیچ کات بۆ یەک لایی کردنەوەی کێشەکان دەست بۆ چەک نابەین.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە بۆچی دەسپێشەخەری ئەو ناکەن تاکوو هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە رێبکەون کە نابێ هیچ لایەنک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەلٚ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

حوسێنی: زۆر جار لە کۆبوونەوەکاندا باس لە قێزەونیو خراپیو زیانباری شەری ناوخۆ کراوە. دیارە ئەو پرسیارەی بەرێزت شتێکی زۆر باشەو ئەگەر پێکهاتنی بەرەی کوردستانی زەحمەتە، هیچ نەبێ با بڕیارێکی جیددی بدرێ کە بۆ یەک لایی کردنەوەی کێشەکان دەست بۆ چەک نەبین. لە کۆبوونەوەکانی سازمانی خەباتدا لەگەلٚ لایەنەکانی دیکەی کوردستان، باس لەوە کراوە کە بتواندری شەڕی براکوژیو سەنگەر لە یەک گرتن بە یەکجاری حەرام بکریو هەموو لایێکیش لە قسەدا لەسەر ئەوە هاوڕان، جا ئایا کردەوەی پێ دەکرێ؟

ئەوش لە داهاتوودا دەردەکەوێ.

کورتەیەک لەسەر ژیانی بەرێز بابا شێخ حوسێنی، سکرتێری سازمانی خەباتی کوردستانی ئێران:

بابە شێخ حسێنی ساڵی ١٩٦٧ی زایینی، لە شاری بانەی کوردستانی ئێران لە دایک بووە. لە تەمەنی ١٦ ساڵیدا بۆتە پێشمەرگەو درێژەی بە کارو چالاکی سیاسییو پێشمەرگەیی داوەو لە کۆنفرانسی ساڵی ١٩٨٣ی سازمانی خەباتدا کە لە شارۆچکەی ماوەت لە کوردستانی عێراق بەستراوە بە ئەندامی سەرکردایەتی ئەو رێکخراوە هەڵبژێردراوە. پاشان لە کۆنگرەی دووهەمی سازمانی خەبات لە ساڵی ١٩٨٦دا، بە ئەندامی دەفتەری سیاسیی هەڵدەبژێردرێ، لە کۆنگرەی سێهەمی سازمانی ناوبراودا لە ساڵی ٢٠٠٤دا بە سکرتێری گشتیی هەڵبژێردراوە. هەروەها لە کۆنگرەی چوارەمدا دووبارە بە زۆرینەی دەنگ بۆ پۆستی سکرتێری گشتیی هەڵبژێردراوەتەوە.

بابە شێخ حوسێنی لە بواری نووسینو وەرگێرانو لێکۆڵینەوەی سیاسییدا چالاکانە کار دەکا.

ناوبراو لە مەیدانی نیزامیدا، تا ئێستا ٦ جار بە سەختی بریندار بووە. دەیان جار هەوڵی ترۆر کردنی لە لایەن ترۆریستانی {کۆماری ئیسلامی} ئێرانەوە دراوە؛ دواین هەوڵی ترۆریستی کە ئاشکرا کرا لە ساڵی ٢٠٠٥ی زایینیدا بوە.

رێکەوتی: ٢٧ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٠

ئاسۆ ساڵح: پەژاک بە ئێستاشەوە وەکوو هێزی "کلاسیکی کوردی" یا "ئۆردووگا نشین" یا "کەمپ نشین" ناو لە دوو حیزبی سەرەکی کوردستانی ئێران دەبات.

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

ئاسۆ ساڵح: بۆ لێکۆڵینەوەی ئەم مەسەلەیە، سەرەتا پێویستە بزانرێت کە "بەرە" دیارەیەکی مۆدێرنە، بۆیە باس کردن لەم مەسەلەیە ئەبێ لە سەردەمێکی نزیک بێت، واتە بۆ وێنە بە لە بەرچاو گرتنی رەوشی کوردستانو ئێران، لە 35 ساڵ پێش ئێستا بەملاوە.

بەڕای من، لە ساڵانی دەیەی ٥٠ و ٦٠ هەتا دەگاتە سەرەتای دەیەی ٧٠، یەکێ لەو فاکتەرانە دەگەڕێتەوە بۆ رەنگو بۆی توتالیتاریسم لە گۆڕەپانی سیاسی، لە نێو دوو حیزبی سەرەکی، واتە حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێرانو کۆمەڵە. ئەگەر بڕوانینە وتەی رێبەران یا بڵاوکراوەی ئەو دوو حیزبە لەو ساڵانە، هەردووک بە شێوەی ڕاستەوخۆ خۆیان نوێنەری خەڵکی بندەستی کوردستانی ئێران ناساندووە.

هەر لەو ساڵانە، بوونی شەڕ لە نێوان ئەم دوو هێزە، بۆ ساڵەهای ساڵ رێگەی لە بەردەم بەرەیەکی سیاسی گرت. ئەم

یەکە لە ساڵانی کۆتایی دەیەی ٧٠ و پاش جیابوونەوەی کۆمەڵەی شۆڕشگێری کوردستانی ئێران لە حیزبی کۆمۆنیستی ئێران، هێدی هێدی کەم بووەوەو ئەم دوو حیزبە کوردیە بەرەو لێک نزیک بوونەوە هەنگاویان نا. مەبەست لە باس کردن لەم دوو هێزە سیاسیە کوردیە ئەوەیە کە تەنانەت بە نەبوونی ئامارێک لە لایەنگرانو ئەندامانی هێزە سیاسیەکانی کوردستان، بەڵام وا دەکەوێتە بەر چاو کە ئەم دوو هێزە، سەرەکی ترین هێزی سیاسی کوردستانی ئێران بوونەو بوونی ئەو دوو هێزە پێکەوە، لە بەرەیەک، بە مانای پێک هاتنی بەرەی کوردستانی لێک دەدرێتەوە.

بەڵام هەر لەم کاتە، واتە ماوەیەک پاش نەمانی شەری چالاکانەی چەکداریو لێک نزیک بوونەوەی دووبارەی حیزبەکان، هێزێکی دیکەی کوردی سەری هەڵدا بە نێوی "پارتی ژیانی ئازادی کوردستان" یا پژاک. ئەدەبیاتی پەژاک هەر لە سەرەتاوە بەرانبەر بە حیزبەکانی دیکەی رۆژهەڵاتی کوردستان، ئەدەبیاتێکی کەمتر دۆستانە بوو وەکوو رەقیبێک سەیری ئەو هێزانەی دەکرد. پەژاک بە ئێستاشەوە وەکوو هێزی "کلاسیکی کوردی" یا "ئۆردووگا نشین" یا "کەمپ نشین" ناو لە دوو حیزبی سەرەکی کوردستانی ئێران دەبات. لە بەرانبەریشدا، ئەو حیزبانە، پەژاکیان وەکوو باڵی کوردستانی ئێرانی پ.ک.ک لێک دەدایەوەو ئەو حیزبەیان وەکوو حیزبێکی سەربەخۆ لە قەڵەم نەدەدا. ئەمە بووە هۆی ئەوە کە ئەتمۆسفری سیاسی کوردستانی ئێران جارێکی دیکە بەرەو پۆلاریزە بوون بڕوا. ئەم مەسەلەیە ئیمکانی پێکهێنانی بەرەی کەمتر کردەوە کە تا ئێستاش بەردەوامە.

لە پاڵ ئەم فاکتەرانە، ئەبێ هەندێ فاکتەری دیکە بۆ پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران لە بەرچاو بگرین، وەکوو: رەوشی کۆمەڵایەتی کوردستانی ئێرانو حیزبەکان، کاریگەری کۆماری ئیسلامی ئێران، کاریگەری رەوشی باشووری کوردستانو هتد.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە، بۆ سەر ناگرێ؟

ناسۆ ساڵح: هاوکاریو کۆدەنگی لەگەڵ پێکهاتنی بەرە جیاوازی هەیە. هەر ئێستا لە نێوان زۆربەی هێزەکاندا هاوکاریو کۆدەنگی هەیە، هەندێ جاریش ئەگەر هاوکاری بە شێوەی چوارچێوەدار نەبێ، بەڵام کۆدەنگی هەر هەیە، نموونەی هەرە دوایی، لێدوانەکانی هەموو هێزە سیاسیەکانی کوردستانی ئێران بەرانبەر بە کردەوە تێرۆریستیەکەی مەهاباد بوو. هەموو هێزەکان بە شێوەی جیاواز (یا لێدوانی هاوبەش)، ئەم تەقینەوەیان مەحکووم کرد، ئەمە مانای کۆ دەنگیە. بەڵام پێک نەهاتنی بەرە، دەگەڕێتەوە بۆ ئە هۆیانە کە گرینگترینان لە وڵامی پرسیاری یەکەم باسی لێوە کرا.

بەڵام گرینگ ئەوەیە کە ئێستا نەبوونی بەرەیەک لە نێوان هێزە کوردیەکان بۆتە فاکتەرێکی نێگاتیڤ بۆ هەموویان، بۆیە ئەمە بۆ خۆی دەتوانێ دەسپێکێک بێت بۆ پێکهاتنی ئەو بەرەیە.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

ئاسۆ سالح: ئەگەر هەرجۆرە ئاڵووگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بە شەرتێک کە بەرەو زۆرتر کردنو پێکهێنانی دیمۆکراسی لە ئێراندا بێت، دەبێتە هۆی باشتر بوونی ڕەوشی گەلانی ئێران، بە تایبەت گەلی کورد. لەم حاڵەدا هەموو هێزەکان دەکەونە فەزایەک کە پێویستە دیمۆکراتیک هەڵسووکەوت بکەن کە لە ئاکامدا بە قازانجی مافو ئازادیەکانی خەڵکی کوردستانە.

بەڵام لە حالەتی پێچەوانەدا، واتە ئاڵووگۆڕەکان بەرەو خراپتر کردنی ڕەوشی دیمۆکراسی لە ئێراندا بێت، ئەو کاتە من پێم وانیە هیچکام لەو هێزانە بە تەنیایی توانایی ئەوەیان هەبێت کە ڕەوشەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە. بەڵام پێکهێنانی بەرەو نزیک بوونەوەی هێزە کوردیەکان، دەتوانێ ئەم کارە بەرەو پێشەوە ببات.

خاڵێک کە لەم پێوەندیەدا گرینگە، ئەوەیە کە لە ژێر کاریگەری پروپاگەندەی کۆماری ئیسلامی ئێرانو هەندێ لایەنی کوردی، بەشێک لە ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی پێی وایە کە هەرکام لە حیزبە کوردیەکان، بەتەنیایی کاریگەریەکی ئەوتۆیان لە سەر خەڵک نییە، ئەمە لە حاڵێکدایە کە ئەم هێزانە، کوردستان وەکوو ناوچەیەکی هەرە سیاسیو ستراتژیک لە چوارچێوەی جۆغرافیای ئێران لە قەلەم دەدەن کە خەڵکێکی سیاسیو ئاگای هەیە. بەڵام بە پێکهاتنی بەرەیەک لە هەموو هێزە کوردیەکان، دەتوانێ ئەم پروپاگەندەیە لاواز بکاو قۆرسایەکی تایبەت بە لایەنی کوردی لە ئێران بدات. نمونەی ئەم مەسەلەمانە بە تایبەت لە چەند ساڵی ڕابردوو بینیوە، بۆ وێنە: لێدوان بۆ مانگرتن لە ڕۆژی تێرۆری دوکتور قاسملوو یا لێدوان بۆ مانگرتن بۆ ئیعدامی چەند چالاکی سیاسی کورد کە وڵامدانەوەی زۆرینەی خەڵکە بەدواوە بوو بووە هۆی قورسایی هێزە کوردیەکان.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی ڕێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

ئاسۆ ساڵح: لە ئاستی نێوخۆیی دەتوانی ببێتە هۆی بێ هیوایی خەڵکو هاوکات لاواز بوونی هێزە سیاسیە کوردیەکان.

ئەو بێ هیواییە کە لەناو خەڵک سەردەدا (یا سەری هەڵداوە) گرنگترین هۆکاری "ڕاوەستان"ێکە کە لە باروودۆخی سیاسی کوردستان هاتۆتە ئاراوە. خەڵک هیوایان کەم بۆتەوە کە ئەم هێزانە بتوانن بە ئامانجەکانو داواکانیان بگەن. بە وتەی یەکێ لە چالاکانی سیاسی: شۆرش زۆری کێشاوە، خەڵک ماندوو بوونە.

لە ئاستی دەرەکیش‌دا، ئەم پەرشو بڵاویە دوو ئاکامی بە دواوە هەیە. یەکەم بە هۆی ئەوەی کە هەم لە نێو خەڵکی ئێرانو هەم خەڵکی دیکەش لە ناوچەو جیهان، داواکاریو خەباتی گەلی کورد بە یەک دەزانن، سەردانی دروشمی جۆراوجۆر، بە ئەدەبیاتی جۆراوجۆر، دەتوانێ لە لایەن مۆخاتەبانی "بزوتنەوەی کورد لە کوردستانی ئێران"، وەک خاڵێکی لاواز بژمێدرێت. ئاکامی دووەمیش لە ئاستی دەرەکی‌دا، دەگەڕێتەوە بۆ دۆژمنانی خەڵکی کورد، ئەوەش زۆرتر کردنی سەرکوتو گوشارە لە سەر خەڵک کە لە ئاکامی لاواز بوونی هێزە سیاسیەکان دێتە ئاراوە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو ڕێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لە ئێراندا چییە؟

ئاسۆ ساڵح: گرینگرین دەسکەوتی دەتوانێ یەکێتیەک بێت بۆ گەیشتن بە ئامانجێک. واتە گرتنە بەری ڕێگایەک، بە ستراتژیەکی یەکبوو تاکتیک گەلێکی هەماهەنگ. ئەم یەکێتیە، سەرەتایەکە بۆ: دروست بوونی هیوا لە نێوان خەڵک، چالاک بوونەوەی رۆڵی سیاسی کورد لە گۆڕەپانی سیاسی ئێران، زۆرتر بوونی قۆرسایی بزوتنەوەی کورد لە کوردستانی ئێرانو هەموو ئەو خاڵانە کە لە پرسیارە پێشوەکان ئاماژەیان پێ کرا.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانـدا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە ڕێکبکەون؟

ئاسۆ ساڵح: پێویستە ئاماژە بەوە بکرێ کە پێک هاتنی بەرە، بە مانای ئەوە نیە کە حیزبێکی دیکە بە لەبەر گرتنی هەموو حیزبەکان پێک دێت، تەنانەت بە مانای ئەوەش نییە کە ئامانج، ستراتیژی یا ئیدئۆلۆژی حیزبەکان دەگۆڕدرێت. بەرە، پێک هاتنە لە سەر خاڵە هاوبەشەکان. بە دڵنیاییەوە لە نێوان هێزە کوردیەکان خاڵی هاوبەش زۆرن، بۆیە پێک هاتن لە سەر ئەو خاڵانە دەتوانرێت ئاسانتر بێت.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو ڕێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

ئاسۆ ساڵح: پێم وایە کولتورێکی سیاسی کە ئێستا لە سەر حیزبە کوردیەکان زاڵە، بە چوونەوە ناو وڵات دەگۆڕدرێت. خەڵک کاریگەری دەبێت لە سەر ئەو کولتورو گوتارە سیاسە کە زاڵە لە سەر حیزبەکان. لەم حاڵەتەدا مەتەرسی شەری نێوخۆیی دەگاتە کەمترین ئاستی خۆی، چوون خەڵک ئەو ئیزنە نادەن بە حیزبەکانیان.

پرسیار: بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ دەبێ چ پرۆژەیەک بۆ داهاتوو لە ئارادا بێت؟

ئاسۆ ساڵح: من وەک رۆژنامەوانێک هەوڵم داوە کە لە لایەک لە نێو خەڵک ئەو گوتارە زەقتر بکەمەوە کە ئامانجی هەموو هێزە کوردیەکان یەکەو دوژمنیش یەکە، لە لایەکی دیکەوە بە مۆخاتەب گرتنی حیزبە کوردیەکان، ئەو هیوایە کە لە نێوان خەڵک هەیە بۆ یەک بوونو یەکێتی، بگوازینەوە. بەڵام لەم بوارەدا پرۆژێکی تایبەتم ئامادە نەکردووە.

پرسیار: حیزبەکانی ئێمە بە کردەوە چەندە باوەڕیان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسیی هەیە، پێتان وایە ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەرکردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

ئاسۆ ساڵح: من سەدی سەد باوەڕم بە چالاکی سیاسی هەیە، بەڵام لە فەزایەکی ئازاد. کۆمەڵناسان ئەڵێن ئەگەر مەجال بۆ کارو چالاکی سیاسی ئازادو لێگاڵ ئامادە نەبێ، چالاکی خەڵک دەچێتە ئاستی ژێر زەمینیو نهێنی. لەم حاڵەتەدا، شەری چریکیو چەکداری، دەتوانێ یەکێ لە هەڵبژاردەکان بێت.

ئەگەر چاو لە باروودۆخی تەنانەت ١٠ ساڵەی ڕابردووی ئێرانو کوردستان بکەین، دەبینین لە سەردەمی خاتەمی کە هەندێ مەجال بۆ چالاکی مەدەنی بوو، هەندێ ڕێکخراوەو سازی مەدەنیو لێگاڵ پێک هاتن. بەڵام بە هاتنە سەر کاری ئەحمەدی نەژاد، ئەم هەلە بۆ خەڵک نەماو هەموو ئەو ڕێکخراوانە، داخران. بۆیە چالاکانو خەڵک، یا ناچار بوون وڵات بە جێ بێڵن، یا پەنایان بۆ کاری ژێرزەمینی بردوە. تەنانەت هەندێ گرووپی چەکدرایش لە ماڵپەڕو وێبلاگەکان ناساندووە!

پرسیار: ئەبێ چ بکرێ بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکان لە سەر ئەوە ڕێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

ئاسۆ ساڵح: دیالۆگ تەنیا لەگەڵ لایەنێک دەکرێ، ئەوەش لایەنی بەرهەڵستکاری کۆماری ئیسلامی ئێرانە. رژێمی ئێران ئەو مەجالە بە کەس نادا کە لەگەڵی وتوویژ بکا. بۆیە بە پێی ئەزموون، ئەم کارە هیچ ئاکامێکی نییە! مەگەر ئەوە کە گۆڕانکاریەک لە کۆماری ئیسلامی ئێران پێک بێتو باوەڕی بە هەندێ پرەنسیپی مافی مرۆڤی هەبێت کە ئەو کات پێم وایە ئەدی کۆماری ئیسلامی ئێران نییە!

کورتەیەک لەسەر ژیانی بەرێز ئاسۆ ساڵح:

لە دایک بووی ١٣٦٢ی هەتاوی لە شاری پاوە سەر بە پارێزگای کرماشان، سالی ١٣٨١ لە بەشی ئەندازیاری ئەلەکترۆنیکی زانکۆی کوردستان لە شاری سنە وەرگیراوە. ساڵی ١٣٨٢ بۆتە ئەندامی بنکەی شیعرو ئەدەبی زانکۆی سنەو بنکەی کولتووری توێژینەوەی ئەم زانکۆیەو ساڵی ١٣٨٣ بوو بە خاوەن ئیمتیازو بەرپرسی حەوتەنامەی خوێندکاری "دەنگ".

ساڵی ١٣٨٣ بە بەرپرسی گشتیی ناوەندی هەژان هەڵبژێردراوە، ساڵی ١٣٨٤ لەگەڵ چەند چالاکی دیکەی خوێندکاری، یەکێتی دیمۆکراتیکی خوێندکارانی کوردی زانکۆکانی ئێرانیان دامەرزاندوە. لە ١٣٨٤ لە لایەن بەسیجی زانکۆوە وەک یەکێ لە بەرێوبەرانی خۆپیشاندانی دژ بە ئەحمەدی نەژاد ناسراو هەر لەو کاتەدا بە تاوانی "نشر ئەکازیب"، یان کردەوەی چەواشەکارانەو فرتو فێڵ، وەک بەرپرسی حەوتونامەی دەنگ بۆ دادگای سنە بانگ کراو پاش یەک ساڵ هێنانو بردن، شەش مانگ گیرانی بەسەردا سەپاوە.

ئەو کات "دەنگ" کراوە بە حەوتەنامێکی گشتیی خوێندکاری بۆ یەکێتی خوێندکارانی کوردو لە هەموو زانکۆکانی ئێراندا بڵاو دەکرایەوە، بۆیە گوشارەکان سەختتر بوون.

ساڵی ١٣٨٥ بۆ یەک ترم لە خوێندن بێ بەش کراوو هەر ئەو کات کە لە زانکۆ دەرکرا بوو وەکوو بەرپرسی بەشی فارسی حەوتەنامەی کوردی_فارسی "دیدگاه"، دیاری کرا، دیدگاه لە هەموو شارەکانی ئێران بڵاو دەکرایەوە.

ساڵی ٨٥، لە رۆژی جیهانی ژن، هاورێ لەگەڵ چەند چالاکی دیکە لە شاری سنە گیرا.

دواتر لە دوو پەروەندەی جیادا سزا درا، یەک ساڵ بە تاوانی "اقدام علیه امنیت ملی" واتە هەنگاونان دژ بە ئاسایشی

نەتەوەیی، هەروەها ماوەی دە ساڵ بە تاوانی سیخوڕی گیرانی بۆ بڕاوەتەوە.

سەرەتای ساڵی ٢٠٠٨ چۆتە وڵاتی سوئێدو درێژەی بە کاری رۆژنامەوانیداوەو لە ساڵی ٢٠٠٩ زایینی بەم لاوە بۆتە ئەندامی سەندیکای رۆژنامەوانانی سوئێدو ئەندامی IFJ.

رێکەوتی: ١ی نۆڤەمبەری ٢٠١٠

سدیق بابایی: قازانجی گشتیی لە ڕۆژەوی سیاسیی‌دا جێگای بۆ تەرخان نەکراوە.

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

سدیق بابایی: ئەم پرسە لانیکەم وەک من لە بیرم بێت هەر نەبێ لە کۆنگرەی پێنجی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران (١٣٦٠) بە کەمێک ئاڵوگۆڕەوە تا ئێستا (١٣٨٩) لە ڕۆژەوی ئاخاوتنی (کەم کردەوەی) هێزە خەباتکارەکانی رۆژهەلاتی کوردستان دایە.

ئەوە کە تا رۆژگاری ئێمڕۆ مەسەلەیێکی گرینگی ئەوتۆ تەنێ لە چوار چێوەی وتەیێکی کەم بەها پێدراودا ماوەتەوە بۆ خۆی دەگەڕێتەوە لای گرێ پووچکەی ئاڵوز، پاشاگەردانی فێکری واتە سەقام نەگرتنی باوەڕی نیشتمانی، دانەبڕان لە تەوژمی سەروەری نەتەوەی فەرمانڕەوای زاڵ بەسەر بیرو بۆچوونی ڕێکخراوەکانی رۆژهەلاتو تاکی ڕۆشنبیری کوردستانێدا.

خۆی جێ ئێنکار نیە هەر چەند بەشێک لە پێوەندییەکانی دەورانی ژیانی عەشایری بە شێوەی رابردوو کۆتایی پێ هاتوە، بەڵام جۆری هەڵسوکەوتەکانو چوارچێوەی ئارەزوو حەزی فەرمانڕەواییو پێداگری لە دەسەڵاتی تاکو قازانجە تاکە کەسیو گرووپییەکان (حیزبی)، هێشتار وەک ڕابردوو بە پاشکۆمانەوەو بەسراوهیی بە دەسەڵاتی کلاسیکی ناوەندی (ئێران) بڕیاردەرو ڕێگری سەرەکی لە گۆڕینی قۆناغەکەیە!

قازانج و مەسڵەحەتە کورت ماوەکان ئیرادەی دوور ڕوانین بۆ پساندنی زەنجیری کۆیلەتی مێژوویی لێ ئەستاندوین.

ئەگەر مەبەست لە پێک هێنانی بەرە مسۆگەر کردنی قازانج و مەسڵەحەتی گشتیی سیاسیی کۆمەڵگا بێ، لەوە دەچێ ئەم تێفکرینە جارێ نەیتوانیبێ بگاتە ئاستی ڕیشە ئاژۆتن لە زەین و مێشکی بەرەی دانەبڕاو لە پێوەندییە عەشایرییە لە باو کەوتوەکان.

پێداگری و جار نە جار دووپات کردنەوەی ئەوە کە "بە قازانجی کورد نیە لە ناوەند (تاران) دابېڕدرێ"!؟ یەک لە خاڵە لاوازەکانی باوەڕی کورد بۆ دیاری کردنی ڕاسەوخۆی چارەنووسی دوارۆژی خۆیەتی.

هیچ کاتێک ئەم ڕێبەرانە شی کاری زانستیانەیان بە دەستەوە نەداوە کە قازانجی مانەوە لەم چوارچێوە بە زۆریدا سەپاوە لە سەت ساڵی ڕابردوو بە سەر کورددا کامەیە؟!

پرسیار: ئەدی هاوکاری و کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

سدیق بابایی: وشەی هەموان لە هەڵسوکەوت و ئاکاری سیاسی ڕیکخراوە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵات ماناو نێوەرۆکی جیاواز لە نێوئاخنە باوە ناسراوەکەی لێ هەڵ هێنجراوە!!

بە واتەیێکیتر "هەموان" وەک خۆی جارێ بە فەرمیی نەناسراوە. لە سەر ئەم بنەما نە ڕای جەماوەر و نە گرینگی داهاتوو کۆتایی بەخشین بە مەینەتیەکان نرخی ڕاستەقینەی نە ناسراوە.

لە لایێکیتر بە هۆی زاڵبوونی ئەو دەسەڵاتە ملهوڕە لە نێوخۆی وڵات خەڵک توانای دەرخستنی ڕاو بیروباوەڕی خۆی لە گشت پرسیەکی جەماوەریدا لە پێوەندی بەسەرهات و داهاتووی خۆیان بۆ نەڕەخساوە، هەر چەند بە بە شێوازی تاک و تەرا پشتگری لە مەبەستێکی ئەوتۆ کرابێ. بە گۆ کردنێکیتر جەماوەر لە ڕای خۆی خاوەن دەر نەکەوتوە (هەڵبەت هەڵوێستی جەماوەری پاش سێدارەدرانی فەرزاد و هاوڕێیانی نۆختە گۆڕانێک بە حساب دێت).

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە،

بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

سدیق بابایی: ئەگەر بە پێوەری ئەزموونە هاوشێوەکانی باشوور داهاتووی ڕۆژهەڵات لێک بدەینەوە وێنەکەمان لە بەردەست دایە، هەر چەند جیاوازی باشوورو ڕۆژهەلات لە هەموو بوارێکدا نە شاراوەیە.

وەکی دی بە پێ ئەو فرتان فرتانە لە کێ بەرکێی نێوان لایەنەکان بۆ خۆ نزیک کردنەوە (بە ڕادەیەکی بەرچاو نزم) لە لاینە ناڕێکەکانی سەر بە ڕەگەزو دەسەڵاتی ناوەندی چ پەڕیوە، ئۆپۆزسیۆنی نێوخۆ یا دوورخراوە تا ئاستی خۆفرۆشانی هاوڕەگەز لە یەک ساڵی دواییدا خۆی نواندوە، مرۆڤ ناتوانێ بە دابین کردنی دەسکەوتێک کە بارتەقای لانی کەمی قوربانیو خەباتی هەر نەبێ سێ (٣) دەیەی ڕابردوومان دڵ قایم بێ.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی ڕێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

سدیق بابایی: ڕاستی مەترسیدارتر لەم پێوەندیەدا تەنێ لە پرشوبڵاوی ڕێکخراوە سیاسیەکانی ڕۆژهەڵاتدا بە دی ناکرێ. مەترسی مەزنتر بۆ دوارۆژی ئەم بەشە لە نیشتمانی کورد لە ئارابوونی ئەو چالاکییە ئاشکرا و نیوە نهێنیانەیە کە هەر کامە یان بە نۆرەی خۆی بۆنی دەس پێشخەری دارشتنی پلانی خۆت ێهەڵقورتاندن لە کاروبارو ئێدارەی داهاتوی ڕۆژهەڵاتو بە کورتی دەست بەسەر داگرتنی ئەم پاروە چەورە بۆ دابین کردنی مەبەستی دیارو قازانج خوازانەی پێوە دیارە.

ئەو مەترسی گەلە ئەگەر لە قەراغ پلانی ڕەگەزی فەرمانڕەوا بە هەموو توێژو لایەنی سیاسیی چەپو ڕاست، شاهیو ئیسلامیو...ت...د، سەنگو سوک بکەین پانتایی مەترسییە سامناکەکانمان بۆ دەردەکەوێ.

نابەجێ نیە مێوانداریو پێشکەش کردنی بەراتو پیتاک بە تاکو کۆی بانگهێشت کراوو پەڕیوە بۆ باشوور هەروا بە هاسانیو بە بێ مەبەست سەیر بکە ین. لە لاێکی دیکە مایەی شانازی دەبێ ئەگەر هەست کردن بە ئەم مەترسیە نابەجێو یارمەتی کەم وێنەو دەست ئاواڵەی ئەوتۆ تەنیا بۆ بەجێ گەیاندنی ئەرکی نیشتمانی برایانمان لە پارچەیێکی دیکەی وڵاتی ئازیزمان بێ.

کاتێک مل کەچی ئەم یان ئەو سەرۆکی خاوەن ئەزموونی شۆڕشگێڕانەی کورد!!؟ (سەرنەوی کردنی ڕاهێنراوی مێژوویی!) تا

ڕادەی خەنی بوون بە قەولو قەراری پێ سپاردنی بەرپرسایەتیکی ئێداری لە لایەن بێ دەسەڵاتێکی ڕەگەزی فارس لە داهاتووی ئێران بخرێتە بەر سرنج ئیتر کەلێنەکان کەمتر لە تاریکاییدا دەمێنن.

زۆر سروشتیە لە حاڵو ڕۆژێکی وەهادا هیچ قازانج خوازێکی زلهێزی جیهانی مەیلی ئەوەی نیە زگی لە تێری نەهاتووی خۆی بە تەمای سفرەی بە تاڵی ئێمە بماڵێو ئاوڕمان لێ بداتەوە.

ڕاستی حاشاهەڵنەگر ئەوەیە ئەزموون سەلماندوویەتی هێزو توانای هەر لاینێکو کۆ دەنگی پێویست قسەی یەکەم لە دیاری کردنی چارەنووسو سەقامگیر کردن بۆ گەیشتن بە ئارەزووکان مسۆگەر دەکا.

ئێمە تا ئێستا نەمان توانیوە هەنگاوی پێویست بۆ کەم کردنەوە یا دووپات بوونەوەی مەترسیەکی ئەوتۆ لە دواڕۆژدا هەڵ بگرین.

سەیرو سەمەرە ئەوەیە هێزو لاینە سیاسییەکانمان کەمتر لە هەر تاکو ڕۆشنبیرێکی دڵسۆزی نیشتمان زیانەکانی وەزعێکی وەها شارەزانین؟!

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو ڕێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لە ئێراندا چییە؟

سدیق بابایی: لە بنەڕەتدا پێک هاتن لە سەر خاڵە ناکۆکەکان کارێکی هاسان نیە، بە گوێرەی زاڵ بوونی دوورو درێژی نەیاران بە سەر ژیانو بەسەرهاتی ئێمەدا حەولدانو گێرە شێوێنی بێ وچانیان بۆ لە بار بردنو ڕێگری لە هەر چەشنە یەکدەنگیو یەک ڕیزیەک بە قازانجی ئاواتە دێرینەکانمان، نەبوونی ئەزموونی ئێدارەو بەڕێوەبەری خۆماڵیو جێگیر نەبوونی متمانەو دیتنی قازانجو بەرهەمەکانی، چەق بەستنو پێداگری تاک میحوەری، وەک گۆشەیێک لە کۆسپی تێ فکرین لە قازانج و بە کرداری کردنی کۆ دەنگی بە تایبەت لە چوارچێوەی ئۆرگانیزمی سیاسیی خەباتکاری کورد دەوری سەرەکی دەگێڕن.

شکانی تلیسمی وزە فەوتێنی پرشوبڵاوی واتای وەسەر یەککەوتنی توانای بەر ئەنگاریو لە درێژەدا پاشەکشێو مل دانی نەیاران هەر نەبێ بە زۆرێ لە داخوازە ڕەواکانمان ئاکامی دەبێ.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووان‌دا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە ڕێکبکەون؟

سدیق بابایی: دوو تەوەری "خاڵی هاوبەش"و "قازانجی گشتی" لەوە دەچێ لە نێو ئێمەدا نێوەرۆکی دابو ڕاستەقینەی خۆیان وەک لە نێو نەتەوەو ئاخێوەرانی زمانەکانی دیکەدا باوە نرخی خۆی پێ نەدرابێ. ئاخاوتن‌و هەمبەر وەستانی خۆ بە خۆی کورد زیاتر لە سەر خاڵە ناکۆکەکان پێداگرە. خاڵی هاوبەش هێشتا گرنگی ئەوتۆی پێ نەدراوە تا ببێتە سەرچاوەی دانووسان‌و لێک نزیک بوونەوە! هاوشان قازانجی گشتیی لە ڕۆژەوی سیاسیی‌دا جێگای بۆ تەرخان نەکراوە. بوون‌و فەلسەفەی ژیان‌و نێودێر کردنی هەر کۆمەڵێکی ئێتنیکی لە بنەڕەتدا بۆ چەند تایبەتمەندی هاوبەش دەگەڕێتەوە کە بە مادەی پێکهێنەری ئەو نەتەوە دەناسرێن. هەر نەتەوەیێک چەند خاڵی هاوبەشی بۆ لێک گرێدان نەبێ بوونی نیە. بە کورتی هەبوونی خاڵی هاوبەش وێرای هەر ناکۆکیەک لە نێو لاینە کوردییەکاندا بێ ئەملاو ئەولا دەژمێردرێ.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو ڕێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

سدیق بابایی: بەشێک لە وەلامی ئەم پرسیارە لە پرسی سێهەمدا هاتوە.

دەورانی دووپات کردنەوەی شەڕی نێوخۆیی ڕووی لە کزی دایە. گەشەو سەرهەڵدانی کۆمەڵگا، پەرەئەستاندنی خوێندن تا ئاستی هەرە بەرزی دەس وێڕاگەیشتن بە پلەکانی زانیاری ڕۆژ هەر کامە مزگێنی کزتر کردنی سەرهەڵدانەوەی بەرئەنگاریە چەوتو زیانبارەکانی دەیەکانی ڕابردوو بانگەواز دەکەن. لە لایێکی‌تر سەرهەڵدانی بیری نیشتمانی لە دووتوی باوەری نەتەوەیی دەوری ئەرێنی باشی بۆ وەرچەرخان بەرەو چارەسەری ناکۆکییە نێوخۆییەکان لە ڕێگای دیالۆگ، هێنانە گۆڕی دەرەتانی ڕەخنەو دەسنیشان کردنی خاڵی ناکۆکو نیشاندانی چارەسەرییە بنەڕەتیەکان دەخاتە بەر دەست.

پرسیار: بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ دەبێ چ پرۆژەیەک بۆ داهاتوو لە ئارادا بێت؟

سدیق بابایی: سەقامگیر کردنی باوەڕی نەتەوەیی، بە دواداچوون‌و متمانە بەخشین بە تاکو کۆی کۆمەڵگا وەک پەرەدان بە سیستمی پەروەردەی نەتەوەیی‌و زانستی‌و خۆڵقاندنی دەست وێڕاگەیشتنی نەوەی نۆێ بە کەرەسەکانی پێویستی ئەم بوارە. ئەوە تا ڕادەیێکی باش ڕووی لە سەرهەڵدانە.

پرسیار: حیزبەکانی ئێمە بە کردەوە چەندە باوەڕیان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسیی هەیە، پێتان وایە ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەرکردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

سدیق بابایی: ئەگەر مەبەست لە تێکۆشانی ئازادی سەربزێوی بەرانبەر یاساگەلی نا دڵخوازو پاشکەوتوو ڕێگەگرتن لە مافە مرۆڤییەکان بێت، ئەوە خۆ بە خۆ هەموو کاتێک ڕووبەڕووی ئاستەنگ دەبێتەوە. ڕاستە ئاستەنگەکان هەموو جارێک نابەجێ دانابەزێندرێن، بەڵام سەپاندنی کۆتو بەند هەر چەند یاسایی بن لە ئەگەری کار بۆ نەکرانو پەژراندنو بە دەست نەهێنانی پشتگیری ئازادی کۆمەڵگادا بەرەو ڕووی ململانێی وزە فەوتێن دەبێ.

ئەزموونی بەرەو ڕوو واتە کردەوەی حێزبەکان بەرانبەر ئەندامانی جیا بیر یان جیا هەڵوێستو وەستانو بڕیاردانی تەجرەبە کراو بە دژی تاقمو لایەنی لێک ناڕازیو دابڕاو ئەگەر ڕای گشتیی لە مەیداندا نەبێ وێنەیێکی دڵخۆشکەرمان بە دەستەوە نادات.

پرسیار: ئەبێ چ بکرێ بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە ڕێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

سدیق بابایی: پەنا بردن بۆ چەک خۆی واتای ڕۆخانو هەرەس هێنانی عەقڵیەتی چارەسەری بە شێوازی وتوووێژو هێمنانەیە.

هەڵبژاردنی چەک بۆ گەیشتن بە ئامانجێکی دیار وەک ئەوە لە نێوان دەسەڵاتە زلهێزەکان یا دەوڵەتانی دراوسێ بە مەبەستی دەسەڵاتدارەتی سیاسیی، ئابووریو بە گشتیی فراوان کردنی هێزو مەڵبەندی ژێر دەسەڵاتی خۆیان جیاوازی زۆری لەگەڵ شەڕی خۆ بە خۆی چەن ڕێکخراو یا لایەنی سیاسیی ئازادیخوازو هاو ڕەگەز هەیە.

هێما گەلێکی وەک بە هاسانی گولەباران کردنی هاوسەنگەران، ڕێگە لێ بەستن بۆ درێژەی پێوەندی مرۆڤی لەگەڵ هاوبیر، دۆست، براو خۆشک، لەتو پار کردنی یەکتر بە قەمەو چەقۆ. لە بیانوو گەڕان بۆ ترۆری کەسایەتی جێگای باوەڕو متمانەی دوێنێ (گەورە کردنەوەی مەبەستداری مەسەلەیێک بە نێوی "نەزمی ئەفشار"، ناڕەوا نیشان دانی تێکۆشانی دەیان ساڵەی ئەوی دی لە ژێر ناوو نێشانی هەبوون یا نەبوونی چەند وشەیێک وەک پاشبەندی ناوی حێزب ئەمانەو زۆر کردەوەی ئەوتۆ ئەگەر وەک هەڤی لەگەڵ کرداروو هەڵسوکەوتی دزێوی ڕۆژانەی دوژمنی ناسراوی هاوبەش (کۆماری ئیسلامی) تێدا

نەبیندرێ لانی کەم لە توانای هیچ کەس دانیە بتوانێ لە ڕیزی کرداری هێزێکی شۆڕشگێڕ کە بۆ نەجاتی میلەتێک لە زیلەتی کۆیلەتی ویلایەتی فەقێدا تێدەکۆشێ جێ بۆ بکاتەوە).

وەختایێک سەرۆکی لاینێک کە ساڵانێکی دووروو درێژ خۆی بە ماکەی چەپی شۆڕشگێڕو تاقە هێزی شیاوی تایبەتمەندی (٢٢ عەیار) بۆ ڕزگاری "گەلی بەش مەینەتی کورد"! دەناسێنی وێڕای ئەوە ئامادە نیە بۆ خەباتی هیچ لاینیکیتر لەم بوارەدا کەمترین نرخ قایل بێ. وەختیێک هە ر ئەم کەسایەتییە پاش تێپەڕ کردنی ئەزموونێکی خوێناوی شەڕی بێ سەمەر هەمدیس ئامادە نیە لانیکەم داخو کەسەری خۆی وەک لاینێک لە تێوەگلان لەم مەینەتە دەربڕێ! لە کەش و هەوایێکی زاڵی ئەوتۆ بە سەر بیری ڕێبەری شۆڕشگێڕ!دا کێ دەتوانێ متمانەیێکی ئەوتۆ جیا لە جەماوەری هەناسە ساردی کوردی بندەستی ئەحمەدی نژادەکان بە بەرز کردنەوەی دەنگی دلێری نا گوتن بۆ دووپاتی ڕابردوو بە مێژوو ببەخشێ.

هێزو لاینی خەباتکار کاتێک بۆ بە دەست هێنانی ژینگەو ژیانی ئازادی هاوبەش لە تێکۆشان دان، کاتێک نەیاری مڵاس گرتوو بە هەموو توانای خۆی بۆ بێ کەڵک کردنی وزەو تواناکانی ئەوان لە بەرانبەرخۆی لە هەر هەوڵێکی نا سەردەمیو نا مرۆڤانە (کردەوەکانی کۆماری ئێسلامی) ناپرینگێتەوە، ڕەوا نیە لە هەلومەرجێکی ئەوتۆدا کە هەمووان لە ژێر زەختو گورزی هێرشە یەک لە دوای یەکەکانی دوژمنی سەرەکی خۆیان دان لە وەها وەزعو حاڵێکدا بە هەر نێویک "تاوان"، باوەڕی جیاواز، زێدەخوازی، لەگەڵ یەکتر نەسازانو جیاوازی بیرو بۆچوون شیروتیر لە یەک بسوونو دەرەتانی یەکتر لە خوێن گەوزاندن بە قازانجی دوژمن نۆژەن بکەنەوە.

لە حاڵو وەزعێکی زیانبار، وزە فەوتێنو ڕەنج بە خەسار دەری (دوو بەرەکی فراوان)، وەک ئێستای ڕۆژهەڵاتی کوردستان ئەرکی هەنووکەیی تاکو کۆی هەر کوردێکی نیشتمان پەروەر ئەوەیە بە دژی بیرو کرداری شەڕئەنگێزانە کە ڕێگە بۆ ئاڵۆزی نانەوە، قووڵتر کردنی کێشە لاوکییەکان خۆشتر دەکا هەنگاوی ماندوو نەناسانەی ڕۆژانە بە بێ پرینگانەوە لە ماندوویەتیو گوێ ڕایەڵ نە کردنی لاینەکان هەڵگرێ.

دەسنیشان کردنی زیانەکانی شەڕو ئاڵۆزی نێوخۆیی، ئاماژە دان بە وێنە زیانبارەکانی ئەم نەهامەتییە خوێن ڕێژانەیە. لە قاودانی پیلانە لاوەکییەکانی دەسەڵاتی زاڵو دوژمنی سەربەستی ئینسانی کورد، زیاد کردنی گوشار بۆ وازهێنان لە هەڵوێستی چەوتو بە دوور لە سروشتی تێکۆشانی هێزێکی خەباتکار بۆ بە دەست هێنانو مسۆگەر کردنی مافو ئازادییە نەتەوەییەکانمان.

ئەرکی نیشتمانی زانایان، ڕووناکبیران، نووسەران، مامۆستایان، هونەرمەندان، مامۆستایانی ئایینیو بە گشتیی هەر کەسێک چ ژن یان پیاوی دڵبەند بە ئاوو خاکو ژیانی ئارامو سەرفەراز بۆ خەڵکی کوردستانە لە هەر گۆشەیێکی دونیادا دەژین ئەوەیە توانای خۆیان بۆ کەم کردنەوەی ئاڵۆزییەکان وەگەڕ بخەن.

ڕەنجی دەیان ساڵەی شۆڕشگێرانی خەباتکار لە ڕیزی حیزبە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامی لە کوردستان ئەو نرخو حورمەتەی لای هەر باوەڕمەندێک بە درێژەی خەبات وەک پاراستنی پێویستییەک دەتوانێ یارمەتیدەر بێ بۆ دەس نیشان کردنی دڵسۆزانەی هەڵەو کەمتەرخەمییەکان تا وێکرا دەوری ڕاستەقینەی فیداکاری گرێدراومان کۆتایی هێنەری ژیانی ژێر دەستیمان بێت.

کورتەیەک لەسەر بەرێز سدیق بابایی:

خەڵکی شاری پاوە لە ناوچەی هەورامانی رۆژهەڵاتی کوردستانە. ئێستا لە وڵاتی ئاڵمان نیشتەجێیە. ئەو تێکۆشانی سیاسیی خۆی لە سەرەتای پەرە ئەستاندنی شۆڕش بە دژی دەسەڵاتی پاشایەتی دەست پێ کردووەو لە بەر چالاک بوون لە ڕیزی جەماوەردا بە ئەندامی شورای شاری پاوە هەڵبژێردراوە.

پاش فەرمانی جیهادی خومەینی لە ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٥٨ بە دژی مافو ئازادییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئێرانو نەبوونی دەرەتانی خەباتی مەدەنی هێمنانەو ئاشکرا، بە هۆی ناسراو بوون، لە ڕیزی پێشمەرگەی کوردستاندا بەشداری خەباتی بەرگری نیشتمانی کردوە.

لە ماوەی خەباتی بەرگری‌دا ئەرکی بەڕێوە بردنی ئەم بەرپرسایەتیانەی خراوەتە ئەستۆ:

١. بەرپرسایەتی کۆمیتەکانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران لە شارستانەکانی، تکابو ساینقەڵا (هەوشار).
٢. ئەندامەتی کۆمسیونی کۆمەڵایەتی حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێرانو بەرپرسیاری بەشی شۆراکانی کوردستان.
٣. بەرپرسایەتی کۆمیتەی شارستانی کرماشانو کامیاران.
٤. بەرپرسایەتی کۆمیتەی شارستانی پیرانشار (خانێ).
٥. بەرپرسایەتی کۆمیتەی شارستانی مەهاباد.

٦. ئەندامەتی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دێمۆکراتی کۆردستانی ئێران.

سدیق بابایی لە ساڵی ١٩٩٠ ڕا وەک پەنابەری سیاسیی نیشتەجێی وڵاتی ئاڵمانەو لە دەرەوەش تێکۆشانو خەباتی خۆی بە شێوەی جۆراوجۆر درێژە پێداوەو تا ئێستا بە دەیان وتارو بابەتی وەک لێکۆڵینەوەی مێژوویی یان بابەتگەلی پێوەندیدار بە دۆزی هەنووکەیی کورد نوسیوەو بڵاو کردۆتەوە.

ڕێکەوتی: ٥ی نۆڤەمبەری ٢٠١٠

شەهلا دەباغی: زۆر جار ئەوەم پێ وتراوە کە من وەک منداڵێکی سادە چاو لە گرفتەکان دەکەم.

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

شەهلا دەباغی: سپاس بۆ ئەو دیمانەیە. با هەر لەسەرەتاوە یەک خاڵی زۆر گرینگ دەست نیشانکەم ئەویش ئەوە کە کاتێک باسی کۆدەنگیو بەرە دەکەین ئەوە بۆ من بەو مانایەیە کە بەرە بۆ گەیشتن بە مافەکانی گەل دەبێ هاوکات بێ لەگەڵ دابین کردنی ئازادی بیروڕا نەک ئەوانەی کە لە ناو بەرەدا دەبن دەنگەکانیتر خەفە کەن. بەرە بۆ ئەوە نییە کە بە کۆدەنگی ئازادی بکوژرێت، بەرە دەبێ مافی تاکو گرووپەکانی کەمینە کە تەنانەت دژی بەرە بۆچوونیان هەبێ دابین بکا. ئێمە باسی بەرەی دێموکراتو دادپەروەر دەکەین نەک بەرە بۆ دروست کردنی دیکتاتۆری جۆراوجۆریتر لە داهاتوودا.

بەو تێڕوانینەوە وڵامی پرسیارەکانتان دەدەمەوە:

ئەگەر ئەو پرسیارەتان چەندساڵێک پێش ئێستا کردبا ڕەنگە وڵامگەلێکی ترم بەرجەستە کردبا، بەڵام ئەمڕۆ بە لەپێشچاوگرتنو دیتنی هێندێک فاکتو ڕووداو، گرینگترین گرفت لە پێک نەهاتنی بەرە، یان نەبوونی هاودەنگیو هاوکاری نێوان حیزبەکان، لە گرفتەکانی شەخسیو نەبوونی کولتوری دیالۆگدا، دەبینم. بەرژەوەندی تاکە کەسی ناو حیزبەکان بە داخەوە مێکانیسمێکی وەهای پێکهێناوەو کارکردێکی وای هەیە کە پێش هەر جۆرە دانیشتنێکی فراوان بۆ دیالۆگو ئاڵوگۆڕی بیروڕا دەگرێ. بە داخەوە ئاکامی ئەو دیاردەیە، هەم لە ناو کوردستانو هەم لە دەرەوەی وڵات، دوکەڵ لە چاوی خەڵک

چوونەو تەنیا نەتەوەی کورد زەرەرمەند دەکا. دەڵێن هێندێک بۆ دەسماڵێک قەیسەرییەک ئاور تێبەر دەدەن، بە داخەوە ئێمەش وامان بەسەر هاتووە.

تاکەکان بەرپرسایەتێکی زۆر قورسیان لەو بارەوە لە سەر شانە، بە تایبەت ئەو کەسانە کە لە ناو حیزبەکاندا بەرپرسن. گەلی کورد نایان بەخشێ ئەگەر هەنگاوی بە کردەوە بۆ چارەسەر کردنی کێشەکان نەدۆزنەوەو پێ لە بەرژەوەندی تاکە کەسی نەنێن.

دووهەم خاڵ نەبوونی فەرهەنگی دیالۆگ لە کۆمەڵگای ئێمەداو سەرکوت کردنی هەر بیرێک کە لە ڕاستای کورسیو بیری "من"دا نەبێ، وای کردووە کە هەموو هەلێک بە کۆرپەیی دەخنکێنێ. هەزار داخ زۆر جار کێشەکان لە ڕیگای کورد بە دەست کورد کوژران چارەسەر کراون کە لە ڕاستیدا چارەسەر نەکراونو تەنیا برینی خەڵکی زیاتر کردووە.

خاڵێکی هەرە گرینگیتر ئەوەیە کە سیستێمی پیاوسالار لە ناو حیزبەکانو ڕۆڵی هێندێک پیاو لەو ناوەدا زۆر دیارە. ناڵێم ژنان لەو نەهامەتیەدا ڕۆڵییان نییە بەڵام سەد لە سەد ڕادەی هەر بەرزی بەرپرسیایەتی ئەو بارودۆخە لە سەر شانی پیاوەکانە. سیستێمی پیاوسالاری ناو حیزبەکان تەنانەت ناهێڵێ ژنانی ناڕازی ناو هێزەکان دەنگیان بگاتە دەرو ژنان لە دەرەوەی حیزبەکان بۆ خاڵەکانی هاوبەشی خۆیان هاوکاری یەکتر بکەین. لە سیستێمی پیاوسالاردا هەمیشە دەستوورەکان لە سەرەوەڕا دێنو کێشەکان بە چەکو زۆرو پارە حەل دەکرێن.

ئەو عەقلیەتە پیاو سالاریە، شەڕی پیاوانی ناو حیزبەکانی درووست کردووەو ئەوە شتێک نییە کە بکرێ چاو پۆشی لێ بکەین. ناڵێم حەتمەن وایە بەڵام ڕەنگە ئەگەر ژنانێکی زیاتر لە بەڕێوەبەری حیزبەکاندا بان ئەو وەزعە وا نەبا.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

شەهلا دەباغی: گرفتەکان هێندە زۆرن کە دەکراو دەکرێ کۆدەنگی لە سەر زۆر خاڵو کێشەی هاوبەش هەبێ. هەر ئەو جۆرە کە خەڵکو حیزبەکان لە مانگرتنی سەراسەری کوردستان دوای لە سێدارەدانی ڕۆڵەکانی کورد لە مانگی گوڵانی ئەمساڵدا هاودەنگ بوون. لە نەبوونی کۆدەنگی کورداندا هێندێک فاکتۆر هەن. لە پرسیاری یەکەمدا سەرەکیترین هۆکار باس کرا. دەکرێ فاکتۆرەکانیتر ئەوا بێنینە ئارا: نەبوونی پلاتفۆرمی هاوبەش، نەبوونی بۆچوونی هاوتەریب یان تا ڕادەیەک خاڵی

هاوبەش لە سەر کێشەی کورد، بۆ وێنە هێندێک هێز تا ئێستاش نازانێ چی دەوێ‌و کێشەی کورد لە ناو چوارچێوەی دێمۆکراسی بۆ ئێراندا دەهێڵێتەوە ئەوە لە کاتێک دایە کە کێشەی کورد کێشەیەکی فرە ڕەهەندی نەتەوەییە. یان تەنانەت ئەوانەش کە باسی "سەروری" دەکەن نە هێزێکی پوختو تەیارنەو نە ڕۆشنبیرانو خەڵکی دەرەوەی حیزبەکان بە ڕادەی پێویست چالاکن.

فاکتەرێکی دیکە لە تاراوگە - ئێکسیلدا ژیانو دوور بوونەوەی هێزەکانە لە خەڵک، هەم لە باری جوغرافیو هەم لە باری رووحی - ڕەوانی، سیاسیو کولتووریەوە.

هەروەها زۆر خاڵیتر...

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

شەهلا دەباغی: قۆزتنەوەی ئەو هەلە بە زۆر خاڵیتر بەستراوەتەوە بۆ وێنە کام هێز لە ناو "ئێران"دا دەسەڵات دەگرێتە دەست، ئایا هێزێکی ئەهریمەنی وەک خومەینی یان هێزێکی تا ڕادەیەک دێمۆکرات. ئایا حیزبەکانی کوردی تا ئەو کات لە سەر خاڵێ هاوبەشو پلاتفۆرمێک ساخ بوونەتەوە یا نا، وەزنو سەنگی هێزەکان چۆن دەبێ‌و زۆر شتیتر. بەڵام لە یەک شت دڵنیام کە زۆریش گرینگە، ئەویش ئەوە کە کورد ئەگەر بە پلاتفۆرمی هاوبەشو هاودەنگ بڕواتە پێشو لەسەر مێزی گفتوگۆ دانیشێت، بەرگی بەرەندەی پێ دەبێ بە تایبەت کە ئێستا چەپو ڕاستی بە ناو ئێرانی بۆ ڕاگرتنی "ایران بزرگ" بە هەر قیمەتێک لە لە بەرامبەر کوردو مافی ڕەوای کورددا هاودەنگنو نایانهەوێ بە قەولی خۆیان ئێران دابەش بێ. هەر بۆیە هاودەنگی کوردو هێزەکانی کوردی چەند قات گرینگتر دەبێتەوە.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی ڕێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

شەهلا دەباغی: گەرچی من خۆم ئەندامی هیچ ڕێکخراوەیەک نیم بەڵام ئەوە کە ڕێکخراوو کۆ کردنەوەی هێزەکانی کوردی گرینگترین کەرەسەیە بۆ داسەپاندنی خواستەکانی کورد بە سەر هێزی بەرامبەردا، کەس ناتوانی حاشای لێ بکا. خەڵک دەتوانێ سەدان بیری باشی هەبێ بەڵام ئەگەر ئەو بیرانە نەکرێنە هێزێکی مادیو ڕێک نەخرێن بۆ کورد نابنە ماڵ. ئەوە

کە دەڵێن ڕێکخراو هێزە، ڕاستییەکە.

کۆ نەبوونی هیزەکانی کورد لە دەوری خواستەکانی نەتەوەیی، پاشنەی ئاشیلی کوردەو ئەگەر کورد لە زۆر بارەوە بەهێز بێ بەڵام نەتوانێ لە بەرامبەر دەوڵەتی باڵا دەست یان هێزی بەرامبەردا لە سەر مێزی گفتوگۆ هاودەنگ بێ، ئەوە ناتوانن نەک هەر بۆ کورد بگرە بۆ خۆشیان شتێک وە دەست بێنن. ئەو پرشو بڵاوییە بە تایبەت بە دوای چەندین لێکدابڕانی ناو دێمۆکراتو کۆمەڵەکاندا، خەتەری هەرز بوونی هێزو خەسارەتی زۆر زیاتر کردوە. ئەوەشمان بیر نەچێ کە شەڕی کورد بە دەست کورد کوشتن هەمیشە لەو پرشوبڵاوییەدا زیاترە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو ڕێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لە ئێراندا چییە؟

شەهلا دەباغی: یەک ئەوەکە ئینسانی کورد لە باری هەستو نەستەوە ، هەست بە دابەشیو پرشوبڵاوی ناکاو خۆی لە ناو "کل - کۆ" دەبینێتەوە، ئەوە هەستێکی ئینسانییە کە ئینسان هەمیشە پێی خۆشە کۆ بێ نەک پرشوبڵاو. لێرەدا ناچمە ناو باسی "تاک"و مافی ئەو کە "کۆ" زۆر جار قوتی دەدا. دیارە بە گشتیی مافی تاک لە وڵاتانی ڕۆژئاوادا بۆیە دابین کراوە چونکە مافی نەتەوە دابین بووەو دواتر مافەکانی تاک لە یاسادا دابین کراون. کەواتە هەوڵ بۆ دابین کردنی مافی گەل زۆر ئاکامی باشی بۆ تاکێش بەدوادا دێت.

هەروەها کاتێک هێزەکان ئەرکی خۆیان بە باشی بە ئەنجام دەگەیێنن متمانەی خەڵکو تاک زیاتر دەبێو خەڵک چالاکتر لە ناو حیزبەکاندا کار دەکەن.

دووهەم ئەوەکە ئێمە ئەزموونی تاڵی شەڕی کورد بە دەستی کورد کوشتنمان هەیە، ئاکامی ئەو شەڕانە بە داخەوە هێندە برینێکی قوڵە کە زۆر ساڵو مانگی دەوێ تا ساڕێژ بێتەوە. پێکهاتنی بەرەیەک دەتوانێ مێکانیزمێک دروست بکاو پێشی دووپات بوونەوەی ئەو ئەزمونە تاڵانە بگرێ.

سێهەم ئەگەر کورد لە بەرەیەکدا هێزی خۆی کۆ کاتەوە، بە دەستی پڕو بە هێزەوە دەتوانێ بۆ خواستەکانی خۆی هەنگاو هەڵێنێو شەرتەکانی خۆی فەرز بکا. لە هەموو جیهاندا هاوسەنگی - تەوازون هێزە کە بڕیاری نەهایی دەدا. کورد دەبێ هێزی ئەو کێبەرکێیە بۆ لای خۆی داشکێنێ. ئەوەش بە پێکهێنانی بەرە دەکرێ.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمواندا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە رێکبکەون؟

شەهلا دەباغی: من پێموایە هەر ئێستاو لەو بارودۆخەدا خاڵە هاوبەشەکان زیاترن لە جیاوازیەکانو هەموو کۆمەڵگای ئێمە، لە ناو وڵاتو لە دەرەوە، پێویستی بە هاودەنگی هەیەو لەو هاودەنگییە هەموو قازنج دەکەن. هەوەڵێن خاڵ ئەوەیە کە دوژمن هەموومان وەک کورد دەبێنێ دواتر وەک فڵانە حیزب یا رێکخراو. کەواتە هاوکاریو پێشکەوتنی کۆمەڵگای کوردی لە رێگای دیالۆگو تۆلێرانس چ لە ناو خۆو چ لە دەرەوە قازانجی بۆ هەموو کوردە. بۆ وێنە چارەسەر کردنی کێشەکان لە رێگای دیالۆگو بە شێوەیەکی مۆدێرن نەک تەنیا هەموو هێزەکانی کوردی قازانجی لێ دەکەن بگرە سیمای کورد بە دونیای دەرەوەش وەک سیمایەکی ئینسانیتر دەناسێنێو زیاتر یارمەتیو هاودەنگی جیهانی بە دوادا دەبێ.

جگە لە "بەرە" زۆر خاڵیتر هەن کە هەموو کوردەواریو هێزەکان لە بەرامبەریدا بەرپرسن: نەبوونی ئازادی، کێشەی زیندانیانی سیاسییو ئێعدام، کێشەی ژنان، گرفتی مادە سرکەرەکان کە ستروکتوری کۆمەڵگای لە ناو بردووە، هەژاریو نەداری، زیاد بوونی نەخۆشییەکانی دەرونی لە ماوەی ئەو سی ساڵە کە رژیمی ئیسلامی لە سەر کار بووەو زۆر گرفتی دیکە، ئێمە نابێ راوەستین تا دەستمان بە شتێک دەگا تا کار بۆ ئەوانە بکەین بەڵکو دەبێ لە ئێستاوە بەردی بناخە دارێژین. ئەوانە هەموو بۆ ئەوە دەبن کە هێزەکان لە سەر پلاتفۆرمێک یان چەندین بەرنامە رێککەون. زۆر وڵات پێش گەیشتن بە سەروەری، لە باری کولتووریو کۆمەڵایەتییەوە بەردی بناخەی زۆر شتیان داناوەو ئەو کارانەش زۆر جار لە سەر شانی رۆشنبیرانو هێزەکان بووە.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو رێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

شەهلا دەباغی: هیوادارم ئەزموونەکانی کورد، ئەزموونی وڵاتانیتر وەک ئافریقای باشوورو هەر وەها هەوڵدان بۆ چارەسەر کردنی گرفتەکانی جیهانی لە رێگای دیالۆگو "توافق"و هەروەها کاریگەری ماسمێدیاو کولتورە جیاوازەکانی جیهان لەسەر یەکترین، رێگای بۆ ئەوە خۆش کردبێ کە کورد تووشی شەڕی ناوخۆیی نەبێتەوە. بەڵام بە داخەوە هەمیشە ئەو هێزە "بالقوە"یە کە بتوانێ بچێتە ناو سەنگەرو بەرامبەر بکوژێ، هەیە. هۆیەکانی ئەمەش زۆرن. کۆمەڵگایەک کە لە ژێر دەستی دیکتاتۆریدا بووە، نەبوونی دیالۆگو تۆلێرانس لە ناو کۆمەڵگاداو غایب بوونی لە ژیانی سیاسیی ئێمەدا، زەمینە بۆ تێکهەڵچوون زۆر زیاتر دەکا. دیارە ئەگەر لەو کاتەشدا هێزەکان چەکدار بن، خۆیان بە ساحەبی هەموو شتێک دەبینن. بە

داخەوە "مێکانیزمی رووحی چەک"، هەمیشە شەڕی لە ناو خۆیدا حەشار داوەو لە وڵاتانی دواکەوتوودا زۆر بە هاسانی هێزەکان بۆ ڕادانی یەکترو دەست بەسەردا گرتنی هەموو کۆمەڵگا چەک بەکار دەهێنن. ئەوە لە کاتێک دایە کە لە وڵاتێکی دێمۆکراتدا حیزبەکان ساحێبی هەموو شتێک نین‌و تەنیا بۆ ماوەیەک لە لایەن خەڵک هەڵدەبژێردرێن تا وڵات ئیدارە بکەن. هیوادارم لە هەموو ئەزموونەکان چ باش‌و چ خەراپ کەڵک وەرگرین: ئەزموونەکانی ئەو سی ساڵە کە چۆن ڕژێم هەر دەنگێکی خەفە کردو ئەزموونەکانی باشی وڵاتانێکی وەک چکوسلواکی کە بە دیالۆگ کێشەکانیان چارەسەر کرد. ئەزموونەکانی خۆمان کە لە سایەی چەک‌و نەبوونی تۆلێرانس لە ناو گۆمەڵگا تووشی شەڕ بووین، دەبێ وامان لێ بکا کە بیر بکەینەوەو بۆ چارەسەر کردنی کێشەکان لە ڕێگای گفتوگۆو تەحەمولی بەامبەرو دیتنی حەقی "ئەویتر" هەنگاو بنێن.

پرسیار: بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ دەبێ چ پرۆژەیەک بۆ داهاتوو لە ئارادا بێت؟

شەهلا دەباغی: ئەرکی تاک هەمیشە لە هەر شوێنێک بێ گرینگ بووە، هەر بۆیە من بەش بە حاڵی خۆم هێندێک پرینسیپم بۆ ژیانی خۆم داناوە کە نامهەوێ لێیان دەرچم.

هەوڵ کار کە کردبێتم ئەوەیە کە لە هەموو ئەو ساڵانە کە نووسیومە هەوڵم داوە حورمەتی قەڵەمی خۆم‌و ئازادی بەرامبەر بپارێزم. لە ڕێگای گفتوگۆ، ڕێگا بدۆزمەوەو ئەو جێگایە کە دیومە ناکرێ بە جێم هێشتووەو بۆ وەدەست هێنانی هیچ جۆرە کورسییەک نەکەوتوومەتە ڕقەبەرکێ‌و شەڕ. ئەوەش لەو بۆچوونە سادەیەی من سەرچاوە دەگرێ کە من چالاکی تاکە کەسی خۆم بۆ وەدەست هێنانی دەسەڵات نابینم، بەڵکو وەک ئەرکی خۆم لەو پرۆسەیەدا بۆ دروست کردنی کۆمەڵگایەک کە لەوێندەرێ تاکو بیرورا ئازادو سەربەست بن، دەیبینم.

٢- هەوڵم داوە لە هەر کوێ کە بوویێم بە پێ ویژدان‌و بە بێ نان بە قەرزدان، بیرو ڕای خۆم وتبێ. هەمیشە هەوڵم داوە ئەو شتانە کە ڕاستو حەقن، پشتیان بگرم تەنانەت ئەگەر قسەکان لە لایەن کەسانێک بوترێ کە من لێیان نزیک نەبوویێم. هەوڵی من وەک ئینسان گەیاندنی پەیامی دۆستییە نەک چاندنی تۆی دوژمنی.

٣- هەوڵم داوە بۆ نزیکی حیزبەکان‌و نزیک کردنەوەی هاوڕێیانی کۆن کە ئێستا لێک دوورن کار بکەم نە ئەوە کە لە ئاوی شلوێ ماسی بگرم. هەوڵم داوە ئەندامانی هێزەکان لێک نزیک کەمەوەو هەمیشە ئەوە وەبیر خۆم‌و ئەویتر بێنمەوە کە سیاسەت بە بێ ئەخلاق، سیاسەتێکی فاشی‌و هەرزە دەبێ. ئینسان خۆش ویستن‌و ڕێز بۆ ئازادی تاکو گرووپەکان، سەرەکیترین ئەرکی ئینسانەو دواتر دەکرێ لەو ڕێگایەوە بۆ زۆر خاڵی گرینگیتر بۆ وێنە بۆ سەربەخۆیی کورد کار بکەین.

پرسیار: حیزبەکانی ئێمە بە کردەوە چەندە باوەڕیان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسیی هەیە، پێتان وایە ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەرکردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

شەهلا دەباغی: ڕاستە کە کاری حیزبو ڕێکخراوەکان پێویستە بەڵام من ئەندامی هیچ حیزبو تەنانەت ڕێکخراویەکی ژنان نیم. چونکە نامهەوێ خۆم لە هیچ چوارچێوەیەکدا ببەستمەوە کە نەتوانم سەربەخۆیی خۆم ڕاگرم، بە داخەوە تا ئێستاش ڕێکخراوەکان ئازادی ئینسان بەرتەسک دەکەن. کەوایە دیارە لە داهاتووشدا من چەکم نابێو باوەڕم بە کێشە چارەسەر کردن لە ڕێگای چەکیش نییە. وەک ئینسانێکی سادەو سەربەخۆ تەنیا یەک ڕیگام هەیەو دەبێ ئەویش ئەوە کە کاتێک ویستم دەنگ بدەم، دەنگی خۆم بدەمە ئەو هێزە کە لە چوارچێوەی ئارەزوو باوەڕەکانی مندا بێ. ئەگەر تا ئەو کات بژیم ئەوە سەد لە سەد دەنگی خۆم دەدمە ئەو هێزە - هێزانە کە لە بەرەی دیالۆگو پەنا بۆ چەک نابن. تەنانەت ئەگەر ئەو هێزانە لایەنگریان کەم بێ. ڕاستتان دەوێ، ئەگەر کۆمەڵگاو حیزبەکانی ئێمە هەر ئەو جۆرە کار بکەن کە تا ئێستا کردوویانە، من خۆم لە باری بیرو هەستەوە هەر لە ئۆپۆزیسێۆندا دەبینمەوە.

پرسیار: ئەبێ چ بکرێ بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکان لە سەر ئەوە ڕێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

شەهلا دەباغی: من هەمیشە بیرلەوە دەکەمەوە کە چۆن دەتوانم هەستو بیری خۆم باشتر بۆ خزمەت کردن بەکار بێنمو هەوڵی خۆم هەمیشە داوە. لەگەڵ هەر کەسو لایەنێک قسە بکەم باسی لێکنزیکبوونو نیازی کورد بە هاودەنگی دەکەم. هەر چەند ڕۆژ پێش ئەوە کە ئێوە ئەو پرسیارانە بنێرن، لەگەڵ چەند دۆستێک باسی ئەوەم هێنا گۆر کە چەند کەس داوای "نزیک بوونی هێزەکان" بکەین. تێڕوانینی جۆراوجۆر هەبوو کە یەک ئەوە بوو کە ئەگەر کارێکی وا بکەین دەبێ هێندە پشتقایم بێ کە هێچ کەس نەتوانێ تێکیبدو هەموو خۆیان بە ڕاگرتنی بەرپرس بزانن.

لێرەدا ئەرکی "کۆمەڵەکان" و "دیمۆکراتەکان"و هێزەکانی ناو وڵات زۆر گرینگ دەبێو ئەوان دەبێ ئەو ئەرکە لە سەر شانی خۆیان دانانێن کە ئەو ئاشتییە ڕاگرن. بەڵام بە داخەوە تا ئێستا نزیکی نییەو نابیندرێ.

ئەگەر دەنگی کەسێکی وەک من دیار نییە بەو هۆیەیە کە من تاکێکی سەربەخۆی بێ ڕێکخراوم. زۆر کەس نایهەوێ کەسانی وەک من هەر قسە بکەن.

زۆر جار ئەوەم پێ وتراوە کە من وەک منداڵێکی سادە چاو لە گرفتەکان دەکەمو لە لای من چارەسەرەکان ئاسانن‌و دونیای سیاسەت ناناسم، ڕاستە! من بۆ گەیشتنی کورد بە ژیانێکی ئینسانی گەیشتن بە هاوکاری نێوان هێزەکان زۆر لەو منداڵە ساکارەش ئاسانتر دەبینم چونکە لە ڕستیدا کێشەکان زۆر ناحەقن‌و دەکرا بۆ گرفتی گرینگتر لە دەسەڵاتو کورسی تاکە کەسی کار بکەین. دەنا وەرن ئێوە بە من بێژن کە گرفتەکان چن جگە لە کێشەی تاکەکان لە سەر کورسی. نامهەوێ بڵێم کێشەی‌تر نییە بەڵام ئەوە سەرەکی‌ترین کێشەیە. لێرەوە هیچ پێوەندیەک لەگەڵ خۆمو ئەو کەسانە نابینم.

لە ئاخردا ئەوا دەڵێم کە:

بۆ من سەروەری کوردو بەختەوەری ئینسانی کورد گرینگە نەک کورسی تاکەکەس‌و خۆم. وەک کوردێک ئاواتمە ئەوەندە ژینە کە ماومە لە کوردستان کارو خزمەت بکەمو بەوە کە هەمە ڕازیم. ئارەزومە کە تاکو گرووپەکان مافی ئازادی دەربڕینیان هەبێ‌و بە خاتری بیری جیاوازو ڕەخنە کەس نەکوژرێت، ئازادی بیروڕاو دیالۆگ وەک ئاوو هەوا بۆ کورد پێویستە. کورد لە ناو چەند وڵاتداو لەناو خۆدا پرش‌وبڵاوو داگیر کراوە. ئەگەر خودی کورد لە ناو خۆدا تەباو هاودەنگ نەبێ ئەوە زۆر ئاسانکاری بۆ هێزە داگیرکەرەکان دەکاو کردوویەتی. من هەمیشە یەک شت لە بیر ناکەم ئەویش ئەوەیە کە ڕەنگە ڕێگای گەیشتن بە سەربەخۆی زۆر دوورو درێژ بێ بەڵام تا گەیشتن بەوە، دەکرێ ئێمە زۆر کار بکەین، خۆمان وەک گەل ڕێک بخەین، ستروکتوورەکان دارێژین، دامودەزگاکانی کولتوری‌و کۆمەڵایەتی ساز کەین‌و هێزەکانمان بە رووحی نەتەوەیی پەروردە بکەین. ئەو بیرە هەرگیز نابێ تێکەڵاوی بیری ڕەگەزپەرستی‌و دیکتاتۆری بێ. بۆ ئەوەش تەنیا یەک ئەسڵ هەیە، ئینسانەکان مافی وەک یەکیان هەیە، دەبێ بتوانن لە ڕیگای دیالۆگ هاوکاری بکەن‌و دەبێ لە ئەزموونی وڵاتانی پێشکەوتوو دەرس وەرگرین. ئەوانیش لە هەوەڵەوە دێمۆکرات نەبوون، لە پرۆسەدا فێر بوون. ئەگەر ئەوان توانیویانە ئێمەش دەتوانین‌و لەوان کەمتر نین. کولتووری ئێمە ئێستاش زۆر خاڵی تێدایە کە بکرێ شانازی پێوە بکەین‌و هاوکاری بکەین. دیسان دەڵێمەوە کە من کوردستانێکم ناوێ کە تێیدا دیکتاتۆری دەستی باڵای هەبێ‌و مافی ئینسان‌و دادپەروەری لەوێ وەپشت گوێ بخرێت. هەر بۆیە هەموو هەوڵەکانم بە پێ ئەو پرینسیپیانە بووە.

ئەوانە پرنسیپگەلێکن کە ئەگەر تاکو هێزەکان هەموو ڕۆژێک وەبەرچاوی بگرن، ڕەنگە لە شەڕی خۆ کوژی‌و کورد کوژی دوورمان کاتەوەو ڕێگا بۆ دیالۆگو هاوکاری هەموار بێ.

زۆر بە کورتی لە بارەی رێزدار شەهلا دەباغی:

زستانی ساڵی ١٣٤٢ی هەتاوی لە شاری مەهاباد لە دایک بووەو بەهاری ١٣٦١ هەر دوای وەرگرتنی دیپلۆم ناچار بە تەرکی زێدو نیشتمان بوە. تا ساڵی ١٩٩٠ لە شاخەکانی باشور ماوەتەوەو دواتر بۆ ماوەی دوو ساڵ لە شاری کابۆل پێتەختی وڵاتی ئەفغانستان ژیاوەو لە رێگای رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان وەک پەنابەری سیاسیی هاتۆتە سوئێد. خوێندنی تەواو کردووەو ئێستا وەک یارمەتیدەری کۆمەڵایەتی کار دەکات.

لە تەمەنی ١٦- ١٧ساڵیدا، لە رێگای خوێندنەوەی شێعرەکانی شاعیری نەتەوەیی ماموستا هێمن، فێری نووسینو خوێندنەوەی زمانی کوردی بوە، زۆر نووسراوەی دەورانی جەوانی لێ وون بووە یان لە شاخ چوونە ژێر گڵ. لە سوئێد لە دوای ساڵی ٢٠٠٣ دەستی بە بڵاوکردنەوەی نووسینەکانی لە ناو سایتەکان، گۆڤارەکانو رۆژنامەکانی کوردی لە دەرەوەو لە ناو وڵات کردووە.

نووسین تەنیا کارێکە کە ئارامی پێدەداو تێدا تەواو خۆی دەبینێتەوە. ئەگەر لە ژیاندا بمێنێ پێی خۆشە تەنیا بۆ نووسین بژی. هەوڵی داوە هەمیشە حورمەتی قەڵەم بپارێزێو هیوا خوازە کە حەقو مافی هیچ ئینسانێک لە ژێر پێ نەنێت...

رێکەوتی: ١٥ی نۆڤەمبەری ٢٠١٠

ناسر حیسامی: تەنیا لە کاتی ئینشعابەکاندا هەندێک باسی جیاوازییەکان دێتە گۆڕو دوایەش دەردەکەوێ باس کردنی ئەو مەسەلانە تەنیا بیانووی کێشە بوونو کەس بە تەما نییە لەسەریان بڕوا.

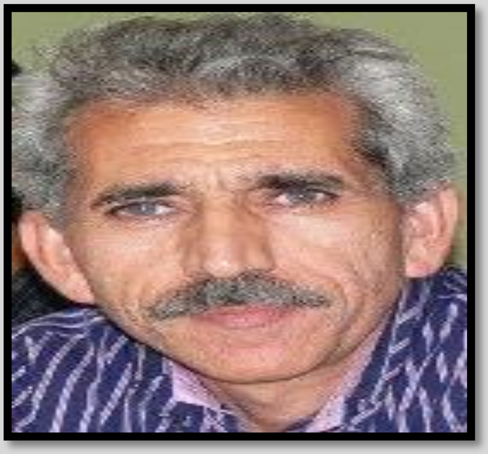

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

ناسرحیسامی: هەتا ئێستا پرۆژەیەک بۆ پێکهێنانی بەرە لە ئاودا نییە. ئەوەی هەیە کۆمەڵێک ویستو ئارەزووی کۆمەڵگاکەیە. حیزبەکانیش کە ئەو ویستەی کۆمەڵگا دەبینن، بە کۆمەڵێک پێهەڵگوتنی بەرەو یەکگرتوویی وەڵامی دەدەنەوە. حیزبەکان لەم بابەتەوە زیاتر باسی نییەتو "نیازچاکی"ی خۆیان دەکەن تا هێنانە گۆڕی پرۆژەی دیاریکراو، یان مەرجەکانیان یان پلاتفۆرمی دیاریکراو. لە نێو بیروڕای گشتییدا ئەو هەڵوێستەی حیزبەکان زۆرتر وەک مانۆڕدانو خۆ بە پیاو چاکهەڵخستنو تەبلیغات چاوی لێ دەکرێ. حیزبە سەرەکییەکان، یان ئەوانەی هەنگاوهەڵگرتنیان بۆ پێکهێنانی بەرە کاریگەرترە، ئاوان. حیزبەکانی دیکە، ئەوانەی چکۆلەترن، زۆرتر لە پێکهێنانی بەرەدا ڕاستگۆن چونکە بە قازانجی خۆیانی دەبینن.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

ناسر حیسامی: چونکە ئەوانەی لە پلەی یەکەمدا دەبێ ئەو کۆدەنگییە پێک بێنن، بە پێویستی نازانن، یان بە قازانجی

نازانن. ژمارەیەک لە حیزبەکان، چوار پێنجێک لەوانی گەورەتر، تەمای جیاوازیان بۆ داهاتووی کوردستان هەیە. بەرژەوەندی نەتەوەیی، ئازادی، بەدیهاتنی مافەکانی خەلکی کوردستانو چەمکی دیکەی لەم بابەتە لای هەر کامیان مانایەکی هەیە. بە گشتیش هی هیچکامیان ئەوە نییە کە خەڵکی دەرەوەی حیزبەکان چاوەڕوانی دەکەنو بە ئاواتی دەخوازن. بە کورتیو کرمانجی ئەو چەند حیزبە لە یەک هەڵبڕاوە مانەوەی خۆیان تەنیا لەوەدا دەبینن کە هەر کەس بۆ خۆی بێ، یان ئەگەر یەکگرتنێک هەبێ هەمووان لە دەوری ئەو کۆ بنەوە. دیارە لە حاڵەتی هاوکاریو یەکگرتنو کۆدەنگیدا هیچیان ئاوا نامێنن کە خۆیان بە دڵیانە. دەبنە شتێکی دیکە کە خۆیان نایخوازن. دەبنە حیزبێکی سیاسی کە بەڕێوەبەرێتییان دەبێ وەڵامی پێویستییەکانی کۆمەڵگا بداتەوەو لە حاست کارنامەی خۆی وەڵامدەرەوە بێو داراییەکەی شەفاف بێو، پۆستی حیزبی بە میرات نەگوازرێتەوەو پلەی حیزبی مایەی بەرێچوون نەبێ.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

ناسر حیسامی: نەخێر! یەکەم لەبەر ئەوەی هیچ حیزبێک نابینرێ کە توانای ئەوەی هەبێ بەشێکی بەرچاوی کۆمەڵگاکە لەگەڵ خۆی بخا، دووهەمیش لەبەر ئەوە کە خەڵکیشیان لەگەڵ بکەوێ مەعلووم نییە بەرەو هەوارێکی ئاوەدانیان بەرن. مەعلووم نییە نەیانبەن بەرەو هەڵدێر. "مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان" چەمکێکە دەمێکە لە سیاسەتی ئەو چەند حیزبە سەرەکییەدا حیسابی بۆ ناکرێ. لانیکەم لە کردەوەدا شوێنەوارێکی نابینرێ.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

ناسر حیسامی: مەترسیی بێ سەرمانەوەی بزووتنەوەی سیاسیی کورد لە رۆژهەلاتی کوردستان. هەڵبەت ئەوەش بڵێم، پێویست نییە حیزبەکان حەتمەن یەکگرتوو بن. کۆمەڵگا دەبێ حیزبی جیاوازی تێدا بێ بە بەرنامەی جیاوازەوە. مەرجیش نییە حەتمەن هاوکاری بکەن. دەکرێ قسەی جیاواز بکەنو بەرنامەی جیاوازیان هەبێ. ئەوەی لە کوردستان جێگەی بەتاڵە، حیزبی خاوەن قسەو خاوەن بەرنامەیە کە کۆمەڵگاکەی خۆی ببینێ، بیناسێ، تواناییەکانیو زەرفییەتەکانو دەرفەتەکانی لێک بداتەوەو، بەرنامەی بخاتە بەردەم. لەم کۆمەڵگایەدا جاری وایە دەرفەتو رووداوو گۆڕانی گەورە دێو دەڕواو مرۆڤ هەست بەوە ناکا حیزبەکان ئەوانە دەبینن‌و قسەیان هەیە لە بارەیانەوە. لە فەرهەنگی ئەو حیزبانەدا،

کۆمەڵگا یانی ئۆردووگاکانی خۆیان. هەموو زەرەرو قازانجێکو هەموو گۆڕانکارییەک هەر ئەوەیە لەو ئۆردووگایانەدا ڕوو دەدەن. حیزبی وا ناتوانێ جێگەی ئومێدی کۆمەڵگە بێ.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو ڕێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لە ئێراندا چییە؟

ناسر حیسامی: قازانجی ئەوەیە قورسایی لە هەندێک مەسەلەوە کە هەر حیزبێک بە جیا بە شوێنیەوەیەتی دەباتە سەر مەسەلە هاوبەشەکانی ئەو کۆمەڵگایەو لەو حاڵەتەدا بەرژەوەندی هاوبەشی سەرجەم کۆمەڵگاکە زیاتر زەق دەبێتەوە.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووناندا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە ڕێکبکەون؟

ناسر حیسامی: بێگومان خاڵی هاوبەش هەیە. مەسەلەکە ئەوەیە ئەو خاڵە هاوبەشانەی لە سیاسەتی حیزبەکاندا هەن چەندە بە نیسبەت مەسەلە سەرەکییەکانی کۆمەڵگای کوردستانەوە گرنگن. ئێستا بەرچاوترین خاڵە هاوبەشەکانیان بریتین لە دەسەڵاتخوازی، دەمکوتکردنی ڕەخنەگرانی ناوخۆ، گەندەڵیی سیاسییو دارایی‌و، لاسایی کردنەوەی دەسەڵاتدارانی لە نەوعی قەزافی‌و سەفەرمراد نیازۆف‌و کەرزای‌و پەرویز موشەڕەف‌و حوسنی موبارەک. مەرج نییە ڕێککەوتنی حیزبەکان لە هەموو حاڵەتێکدا بە قازانجی کۆمەڵگا بێ. گرفتی سەرەکی ئەوەیە حیزبەکان لە بابەت ئەو داهاتووەی بۆ کوردستانی دەنەخشێنن کەمترین قسە دەکەن. مرۆڤ نازانێ بەرنامەیان چییە. ئەوەندەش کە کارو کردەوەیان نیشانی دەدا، هیوا بەخش نییە. تەنیا لە کاتی ئینشعابەکاندا هەندێک باسی جیاوازییەکان دێتە گۆڕو دوایەش دەردەکەوێ باس کردنی ئەو مەسەلانە تەنیا بیانووی کێشە بوون‌و کەس بە تەما نییە لەسەریان بڕوا.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو ڕێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

ناسر حیسامی: ئەوە مەترسییەکی جیددییە. شەڕی نێوان کۆمەڵەو دێموکرات تەنها وچانی گرتووە. هیچ لایەکیان بە تەما نین بچنەوە سەر باسی هۆیەکانو زەمینەکانی ئەو شەڕە. دەڵێن با ئەو برینە سەری هەڵ نەدرێتەوە. مەسەلەکە لە ڕاستیدا بۆ ئەوە نییە برینەکان نەکولێنەوە، بۆ ئەوەیە هیچیان نایانهەوێ مەسئوولییەتی ئەو هەڵە کوشندیە بگرنە ئەستۆو

ناشیانەوێ لە دژی شەڕەکە هەڵوێست بگرنو بڵێن چاکمان کرد. گۆیا لەو شەڕەدا، لە هەر تک لا، تەنیا کۆمەڵێک قارەمانی فیداکارو ئازاو بەرچاو ڕوونو تێکۆشەری ئازادیخواز هەبوونو لە هیچ لایەک کەسانێک نین کە دەبێ لێیان بپرسرێتەوە بۆچی ئەو هەموو کورو کچەی خەڵکیان ناردە قەتڵگاکانو ئێستا ئەو تیئۆرییانەیان چییان لێهات؟ ئەو شەڕە، خۆ شەڕێک نەبووە دوو لایەن شانیان تێک گیرابێو دوو قسەی ناخۆشیان بە یەک گوتبێ. سەدان لاپەڕەو وتارو، دەیان بڕیارنامەو پەسندکراوی دەزگا بڕیادەرە حیزبییەکان کراونەتە پشتیوانەی فیکریو نەزەریو، پاساویان بۆ پێویستیی شەڕەکە هێناوەتەوە. لە هەر دوو لاوە بە شەڕی پیرۆزو نەجاتدەری شۆڕشی کوردستان دانراوە. ئەو پاساوە نەزەرییانەی شەڕەکە، خۆ هێشتا ڕەت نەکراونەتەوە. بێ دەنگەیان لێ کراوە.

پرسیار: بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ دەبێ چ پرۆژەیەک بۆ داهاتوو لە ئارادا بێت؟

ناسر حیسامی: یەکێک لەو شتانە ئەوەیە کە شەڕی کۆمەڵەو دێموکراتو شەڕەکانی دیکەی نێوان حیزبەکان بێنەوە بەر باس. ئەو شەڕانە بۆ کرانو بۆ هێشتا تەقدیس دەکرێن؟ سەدان کەس تێیاندا کوژراون. هەزاران کەس تێیاندا ماڵوێران بوون. بزووتنەوەیەکی گەورەیان تووشی ناهومێدیو شکان کرد. پێم وایە پێویستە هەموو حیزبەکان میساق یان پەیمانێکی نیشتمانی مۆر بکەن کە تێیدا ڕایگەیەنن پابەندی پاراستنی بەرژەوەندە نیشتیمانییەکان دەبنو، لە هەر کردەوەیەک کە زیان بە بەرژەوەندی خەباتی ڕزگاریخوازی کورد دەگەیەنێ خۆ دەپارێزن.

پرسیار: حیزبەکانی ئێمە بە کردەوە چەندە باوەڕیان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسیی هەیە، پێتان وایە ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەرکردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

ناسر حیسامی: باوەڕ بە تەنیا بەس نییە. پێویستە لەم بابەتەوە پلاتفۆرمو ڕێککەوتنی دیاری کراو هەبێ، بە ئاشکرا ڕایگەیەنرێنو هەر حیزبێک ئەو پەیمانە مۆر بکا کە لە کاتی کێشەدا دەست بۆ چەک نابەن.

پرسیار: ئەبێ چ بکرێ بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە ڕێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

ناسر حیسامی: پێم وایە یەکێک لە گرنگترین زەمینەکانی کاری هاوبەشی نێوان حیزبەکان، دانانی مکانیزمێکە بۆ پێشگرتن بە سەرهەڵدانی شەڕی ناوخۆ.

ژیاننامەی ڕێزدار ناسر حیسامی:

دوایین مانگی هاوینی ١٣٣٨ی هەتاوی، سێپتامبری ١٩٥٩ لە شێخاڵی لە ناوچەی موکریان لەدایک بووە.

لە شێخاڵی، کۆنەمەلاّلەر، بۆکان، نەغەدە و کەرەج خوێندویەتی.

ساڵی ١٩٧٨ بووتە ئەندامی یەکیەتیی قوتابیانی کوردستانو سەرنووسەری گۆڤاری ئەو یەکیەتییە بە زمانی فارسی.
ساڵی ١٩٨٠ وەک هاوکاری "جەمعییەتی دیموکراتیکی موعەلیمانی موبارز" لە بۆکان، لە بەڕێوەبردنی چەند خولی فێر کردنی خوێندنهو نووسینی زمانی کوردیدا بەشداری کردوە. لەگەڵ کاک جەماڵی مفتی ئاهەنگی نەورۆزیان بۆ خوێندکارانی خوێندنگەکانی بۆکان بەڕێوە بردوە. لەگەڵ تیپی شانۆی "شۆڕش" چەند بەرهەمی شانۆییان لە بۆکانو شنۆ، ئەو کاتەی هەرتک شارەکە ئازادکراو بوون، پێشکەش کردوە.

ساڵی ١٩٨٢ لە "جەمعییەتی موعەلیمان..."بووتە لێپرسراوی "دەستەی نووسینی کتێبەکانی خوێندنی سەرەتایی". دواتر بە پێکهاتنی "کۆمیسیۆنی فیرکردنو بارهێنان"ی کۆمەڵە، کاری نووسینی کتێبەکانی لەوێ درێژە پێداوە. کتێبی "ئەلف و بێ" بۆ پۆلی یەکەمی سەرەتاییو "خوێندنەوەی کوردی" بۆ پۆلی دووهەمو سێهەمی سەرەتایی لە ساڵی ١٩٨٢ نووسران.

هەر لەو ساڵەداو هەروەها ١٩٨٣، لێپرسراوی بەڕێوە بردنی چەند خولی پەروەردە کردنی مامۆستایان بووەو هەروەها لەو خولانەدا فێر کردنی خوێندنەوەو نووسینی کوردی لە ئەستۆ بووە. لەو چەند خولەدا، نزیکەی ٦٠ کەس لە ئەندامو پێشمەرگەو لایەنگرانی کۆمەڵە بەشدارییان کردوەو دواتر، وەک مامۆستا ڕەوانەی خوێندنگەی ئاوایییەکانی ناوچە ڕزگار کراوەکان کراون.

ساڵی ١٩٨٣، بووتە ئەندامی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران. پاییزی هەمان ساڵ، بووتە ئەندامی "گورووپی تەرجومە"ی کۆمەڵەو لە هەمان کاتدا وەک دەستیاری دوکتورجەعفەری شەفیعی لە ئامادە کردنی گۆڤاری "پێشڕەو" دا کاری دەست پێ کردوە.

بەهاری ساڵی ١٩٨٥، وەک ئەندامی دەستەی دامەزرێنەر لە پێکهێنانی "کانوونی هونەرو ئەدەبییاتی کرێکاریی کوردستان" دا بەشداری کرد. ئەندامی دەستەی نووسەرانی "پێشەنگ" و بۆ چەند ژمارەش سەرنووسەری گۆڤارەکە بووە.

لە ساڵی ١٩٨٥ بەم لاوە، لەگەڵ رادیۆی کۆمەڵە هاوکاری وەک بێژەرو ئامادەکاری بەرنامەی "تریبوونی ئازاد" و "ئێمەو گوێکرەکان" دەست پێ کردگە.

ساڵی ١٩٨٩ کۆمەڵە شیعری "تا شکۆفەی سووری کراسێک" وەرگێڕدراوی چەند شیعری ئەحمەدی شاملۆی بڵاو کردەوە.
لە ساڵی ١٩٩٣ بەو لاوە بەڕێوەبەری ڕادیۆی کۆمەڵەو بەڕێوەبەری نووسینی "پێشڕەو" ئۆرگانی ناوەندیی کۆمەڵە بووە.
ساڵی ١٩٩٥، لە کۆنگرەی هەشتەمی کۆمەڵەدا، بووتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی کۆمەڵە. هەمان ساڵ کتێبی "لەو دیوەوەی ڕەنگو پەردە"ی بڵاو کردۆتەوە. کتێبەکە، ڕەخنەو لێکۆڵینەوەی ئەدەبییەو چوار وتاری گرتووەتە خۆ.
ساڵی ١٩٩٨ هاتۆتە سوێد.
ساڵی ١٩٩٩ لە سوێد ڕادیۆی "ئاوێنە"ی دامەزراند. ئەو ڕادیۆیە نزیکەی ساڵێک لە ستۆکهۆڵم، لە هەفتەدا دووسەعات بە زمانی کوردی بەرنامەی بڵاو دەکردەوە.
هاوینی ساڵی ٢٠٠٠ لەگەڵ هاتنەدەری کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران لە حیزبی کۆمۆنیستی ئێران، لەو حیزبە هاتۆتە دەرەوە. لەو کاتەوە، ئەندامی ڕێبەرایەتیی کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران بووە.
ساڵی ٢٠٠٠ وەک مامۆستای زمانی دایک لە خوێندنگەکانی ستۆکهۆڵم دەستی بە کار کرد. هەمان ساڵ کتێبی "دەشتی ئاسکان"ی بڵاو کردەوە. دەشتی ئاسکان، بۆ خوێندکارانی قۆناغی ناوەندی لە خوێندنگەکانی سوێد ئامادە کراوە.
ساڵی ٢٠٠١ بووتە سەرنووسەری "شۆڕش" ئۆرگانی ناوەندیی کۆمەڵە.
ساڵی ٢٠٠٥ بەڕێوەبەرێتیی "ڕۆژهەلات تی‌ڤی"ی گرتۆتە ئەستۆ.
ساڵی ٢٠٠٦ لەگەڵ بەشێک لە ئەندامانی ڕێبەرایەتیی کۆمەڵە، کە دواتر بە "کەمینەی کۆمیتەی ناوەندی" ناسرا، لە ڕەوتی ڕیفۆرمو چاکسازیی کۆمەڵەدا بەشداری کرد. مانگی مارسی ٢٠٠٧ ئەو ڕەوتە بە ناوی "کەمینەی کۆمیتەی ناوەندی" پلاتفۆرمی چاکسازیی ڕاگەیاند. ئەو ڕەوتە پاییزی ساڵی ٢٠٠٧ لە کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستان جیابووەوەو، ساڵی ٢٠٠٨ لە کۆنگرەی دوازدەهەمدا، ناوی "کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان"ی بۆ خۆی هەڵبژارد. لە دوای کۆنگرەی دوازدەهەمەوە، ئەندامی دەفتەری سیاسیی کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان بووە.
مانگی ئاپریلی ٢٠٠٩ کشانەوەی خۆی لە کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان ڕاگەیاند.

بەرهەمە چاپ نەکراوەکان:

- شیعرەکان
- وەرگێردراوی شیعری ٥ شاعیری ئێرانی: نیما، شاملوو، سایە، کەسرایی، موشیری

- وەرگێڕدراوی شیعرەکانی بابە تاهیری هەمەدانی
- دیوانی وەفایی (ساغکردنەوەو لێکۆڵینەوە)
- کۆمەڵە وتارێکی ئەدەبی (ڕەخنەو لێکۆڵینەوە)

ڕێکەوتی: ٢٤ی نۆڤەمبەری ٢٠١٠

عارف باوەجانی: کوا لایەنەکان گوێ لە قسەی ئێمە مانان دەگرن کە تازە دامەزراوین

پرسیار: بە باوەری ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

عارف باوەجانی: هۆکارەکەی ئاشکرایە کە چەند لایەنی رۆژهەڵاتی کوردستان لە نێو خۆیاندا لە سەر دابەش کردنی دەسەڵاتی بەرەو بە قسەی خۆیان دوارۆژی رۆژهەڵاتیش رێناکەون. دیارە ئەو لایەنانە، لە پاش ئەوەی کە پێکەوە رێنەکەوتن بۆ خۆشیان ئەو ڕاستییەیان ئاشکرا کردو هەر یەکەو ئەوی دیکەیان تاوانبار کرد لەوەی کە لە شێوەی پێکەوە کارکردن نەیانتوانیوە یەکتر ڕازی بکەن، هیندێک داوای دەسەڵاتی٥٠% دەکەن‌و هێندێک دەڵێ نا با من زیاترو تۆ کەمتر، ئیدی حیساب بۆ دەیان حیزبی دیکە ناکەن کە ئەوانیش بوونیان هەیە لە نێو گۆرەپانەکەدا. بە قەوڵی خۆیان هەر کام لەوانە وەک بەش‌و خێر پێکردن چەند لایەنێک بۆ خۆیان ڕادەکێشێن. من پێم وایە ئەگەر ئەو لایەنانە لە نێو خۆیان رێکەون کۆسپی دیکە نابینرێت بۆ دروستکردنی بەرە.

پرسیار: ئەدی هاوکاری‌و کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وەڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەم‌و زۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

عارف باوەجانی: ئەوەش هەر دەگەرێتەوە بۆ ئەو لایەنانەی کە لە سەرەوە باسم کرد. دیارە زۆر بابەتی گرنگ هەیە کە پێویستە وەک کۆدەنگی وەڵامی بدرێتەوە، نموونە لێدوانی ئەم دوایەی کۆنسوڵی ئیرانی لە هەولێر کە باس لە گەرانەوەی

لایەنەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەکات بۆ ئێران، لە سێدارەدانو بەند کردنی بەردەوامی ڕۆڵەکانی کورد، یا ڕووداو تەقینەوەکانی مهابادو سەقزو سنە، سووتاندنی دارستانەکانی کوردستان، زۆر بابەتی دیکە کە پێویستی بە کۆ دەنگییە، بەڵام مخابن زۆر لە لایەنە کوردییەکان دەسەڵاتی خۆیان زۆر لا گرنگترە تا ئەو کارەساتانە. ئیدی ئەوە هۆکارە سەرەکییەکەیە، ئەگەر ئەو لایەنانە ئیستاش بیانەوێ خەمێک لە دوارۆژی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بخۆنو بیر لە کەمو زیادی دەسەڵاتی خۆیان نەکەنەوە دەتوانن بە ئاسانی بەرەی کوردستانی پێکبێنن.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلو مەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟.

عارف باوەجانی: وەک ئەوەی کە ئیستا دەیبینین دەبێت بڵێم نا بە داخەوە، هیچ ئامادەکاریو دڵخۆشییەک نابینم بۆ دوا ڕۆژی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بۆ ئەوەی بتوانن هەلەکانی دوای نەمانی ڕژێم بقۆزنەوە بۆ سەربەخۆیی یا هەرجۆرە دەستکەوتێکی دیکە بۆ پاراستنی ئەمنو ئاسایشی ناوچەکانی کوردستان. بگرە ئێمەش لە ڕۆژهەڵات زۆرناوچەی کێشە لەسەرمان هەیە کە بە هۆی نەبوونی کۆدەنگییەک کەس باسی لێوە ناکات، کە بۆ دوا ڕۆژ چ ڕوودەدات یا چۆن بتوانین کێشەکانی ئەو ناوچانە چارەسەر بکەین. بە لایەکی دیکەشەوە ئەگەر حکومەتی داگیرکەری ئێران بڕۆخێت چاوەڕوانیەکی زۆر مەترسیدار لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەدی دەکرێت. هەر لایەنەو خۆی ئامادە کردوە کە کۆنترۆڵی ناوچەیەک بۆ خۆی بکات، مەترسی شەری براکوژی زۆر لە ئارادایە، چوون لەم ساڵانەی ئاخر ژمارەی لەتبوونی لایەنە کوردییەکان زیادیان کردوە، ئەوەش هۆکاری لێکدانو لێک قبووڵ نە کردنی ئەو لایەنانەیە.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی ڕێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهێناوە؟

عارف باوەجانی: مەترسی گەلێکی زۆرن، وەک مەترسی نەبوونی کۆدەنگی لە ئاست فرتو فێڵی ناشیونالیستە ئێرانییەکانی دوارۆژ، مەترسی شەری براکوژی، مەترسی تاڵانی مڵکو ماڵی خەڵکو پێداویستییەکانی کاروباری حکومەت. نە پاراستنی ئاسایشی دوارۆژی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دزە کردنی تروریستیو گروپی جۆراوجۆر بۆ ناو ڕۆژهەڵاتی کوردستان. دەستێوەردانی دامو دەزگا جاسوسیەکانی وڵاتانی دژە کورد. مەترسی شپرزەیی ئابوری لە نێو کوردستان کە خەڵکەکەمان بەرەو هەژاریو نەدار ببات، ئیدی ئەو کات کارەساتی چاوەڕوان نەکراو ڕوو دەدات. ئەگەر ئێمەی کورد لە ڕۆژهەڵات یەکگرتووانەو دڵسۆزانە بگەڕێینەوە نێو خاکی خۆمان، باشترین سەرەوەتو سامانمان هەیە هەر لە ئیلامەوە تا ماکۆ کە

دەتوانین بە باشی ژیانی خەڵکی کوردستانی پێ ببوژێنینەوە. بەڵام ئەگەر وەک ئیستا بێت ڕوونو ئاشکرایە کە دوا ڕۆژ چیمان بە سەر دێت، ئایا کاتی نەهاتووە بیر لەوە بکەینەوە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمەلایەنە لەنێو ڕێکخراوە سیاسیەکاندا بۆ پرسی سیاسی کورد لە ئێراندا چییە؟.

عارف باوەجانی: ئەگەر کورد لە کاتی گەرانەوە بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان واتە لە پاش نەمانی ڕێژیمی داگیرکەری ئێران، بە یەکدەنگیو یەک گوتاری بگەرێتەوە. دەتوانێ خاوەنی یاسایەکی کاتی بێت کە ئەمنو ئاسایشی ناوچەکانی کوردستان بپارێزێت، دەتوانێ هێزێکی یەکگرتووی پێشمەرگەی کوردستان پێک بێنێت بۆ پاراستنی سنوورەکانی کوردستان، دەتوانێت بە پێی ئەو یاسا کاتییە دامودەزگاکانی پزشکیو ئیداریو خوێندنگاکانو ڕێگاوبانو پێداویستییەکانی ڕۆژانەی خەڵک بە شێوەیەکی باش وەگەر بخاتەوە. بەرگری لە هەر جۆرە مەترسییەکی ڕەشەکوژیو شەری براکوژی بکات. ڕێگا بگرێت لە هاتنە ناوەوەی تروریستو نەیارانی کورد بۆ سەر ناوچەکە.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانـدا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە ڕێکبکەون؟.

عارف باوەجانی: بێگومان زۆر خالی هاوبەش هەن کە جیاوازن لە شێوەی بیر کردنەوەی ئایدولۆژی سیاسی حیزبەکان، نموونە ئێمە کە بیر لە کوردستانێکی سەربەخۆ دەکەینەوە، لایەنی دیکە بیر لە هەرێمی کوردستان لە چوارچێوەی ئێرانی فیدراڵی دەکاتەوە. بەڵام بوونی هێزێکی یەکگرتووی وەک پێشمەرگەی کوردستان بۆ پاراستنی سنوورەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان هیچ کارێکی بەو جیاوازی بی رکردنەوەی سیاسی لایەنەکانەوە نییە، یا دامەزراندنی مامۆستاو پزشکو پۆلیسی شارو ڕێگاو بانو دەیان ناوەندو بنکەی خزمەتگوزاری جۆراوجۆرەکاری بە جیاوازی ئایدولۆژیاوە نییە، بۆیە قازانجی یەکدەنگیو لە یەک نزیکی زۆر لە کێشەکانی کوردی پاش نەمانی دەسەڵاتی ناشیونالیستی فارسیو ئێرانی چارەسەر دەکات.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسیەی ئێستا لە نێو ڕێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارادایە چەندە مەترسی شەری نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

عارف باوەجانی: وەک لە سەرەوە باسم کرد مەترسییەکان ئاشکراو بەرچاون، پێویستە ئەو لایەنە کوردیانەی ڕۆژهەڵاتی

کوردستان بەوە دڵخۆش نەبن کە پاش نەمانی کۆماری ئیسلامی ئێران ئیدی کێشەیان لەگەڵ تاران نامێنێت، من پێم وایە کێشەکانمان ئەو کات زیاتر دەبێت، لەبەر ئەوەی ئەمجار بە ناوی ئێرانێکی فیدراڵو گوایە وڵاتی هەموومانەوە خاکەکەمان باشتر داگیر دەکەنو مافەکانمان زیاتر پێشێل دەکەن، هەمان کات واژۆشمان پێدەکەن چیدیکە دەنگمان لە دەرەوە بڕ نەکات واتە کارێک دەکەن کە کوردیش دەنگ بەو دەستورە بدات لە تاران دیاری دەکرێت. چوون هەر ئەو لایەنانەی کە بەشێک لە حیزبە کوردییەکان ئیستا دڵیان پێیان خۆشەو وەک فریشتەی دوارۆژ سەیریان دەکەنو تەلەفزیونو ڕاگەیاندنەکانی خۆیان خستووەتە ئیختیاریان، هەر ئەوانەشە دەبنە چاوساخی دوارۆژمان، جا وەی بە حاڵمان؟.

ئێمە دەبێت هێزو تواناو ئینێرژیمان بۆ شەری سیاسەت بێت لەگەڵ تاران نەک لە نێو خۆمان، ئێمە دەبێت چیدیکە وەک هێزو نەتەوەییەکی زەعیف خۆمان نیشان نەدەیەنو چاوەڕێ نەبین لە تارانەوە بڕیاێکی چاک یاخرابمان بۆ دیاری بکەن، با ئێمە یەکدەنگو یەک گوتار کرماشان بکەین بە ناوەندی بڕیاردان، با ئەوان ناچار بکەین بێنە کرماشان بۆ دیالۆگ لەگەڵمان. کێشەی کورد لە دوارۆژ هەر ئەوە نییە فلان سکرتێری فلان حیزب کە خۆی ئامادە کردوە ببێتە وەزیرێک لە ئێرانو خۆیو کەسو کاری دەوڵەمەند بکات، کێشەی ئێمە کێشەیەکی نەتەوەییە. کۆمەڵگاکەمان کۆمەڵگایەکە کە چاوەڕوانی سەربەخۆیی دەکات لە پاش ڕووخانی ئەم ڕێژیمە داگیرکەرە. هەروەک نەتەوەکانی دیکەی بندەستی ئێران هەموو خۆیان بۆ سەربەخۆیی یەکجاری ئامادە دەکەن، بێجگە لەبەشێ لە حیزبە کوردییەکان نەبێت دەنا ئیستا دەبینین کە ٨٠% لایەنە سیاسییەکانی نەتەوە بندەستەکان هەموو شوعاریان سەربەخۆییە بۆ گەلەکەیان، وەک بەلوچەکان، عەرەبەکانی ئەحواز، تورکمەن سەحراییو تورکی ئازەری.

ئیستا بۆ نموونە کاک ڕەحیم چەند کۆمەڵەییو ٢ حیزبی دیمۆکراتو زۆر لایەنی دیکەش کە دژی یەکن، ئەمە بە ئاشکرا زەنگی مەترسیدار بۆ شەری براکوژی لە دوارۆژ لێ دەدات، ئیدی هەموو دەستکەوتو ئاواتەکانمان لەگەڵ خەمو گلەیی خەڵک تێکەڵ دەبێت. کە وابێت باشتر وایە پێش لە نەمانی ئەم ڕێژیمە بیر لە نەمانی ناکۆکی نێوانمان بکەینەوە. دیارە ئەو مەسەلەش هەموومان باش دەیزانین، ئێ مادام هەموومان دەزانین دوارۆژ چ روو دەدات ئەی بۆ بیر لە چارەسەریەکەی نەکەینەوە؟. لەوانەیە ئیستا بە قسە بڵێن شتی وا نابێت بەس بە ئاشکرا دیارە کە دەبێت.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان کردوەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژیەکتان هەیە؟

عارف باوەجانی: ئێمە وەک پارتی سەربەستیی کوردستان هەر لەسەرەتای دامەزراندنمانەوە تا بەستنی کۆنگرەی یەکەممانو پیلۆنۆمی دووەمیش هەمیشە بانگێشەی شێوە لێک نزیکبوونەوەی لایەنەکانی کوردستانیمان کردوە. وەک تازەترین پرۆژەمان

کە لە پیلۆنۆمی دووەم پەسەند کراوە، پێکهێنانی کۆبوونەویەکە لە ژێر ناوی (دۆزینەوەی رێگا چارەیەک بۆ دوارۆژی سیاسی رۆژهەڵاتی کوردستان) کە بە نیازین بانگی چەند کەسایەتییەکی ئوروپاییو ئەمریکایی دۆستی کورد بکەین، بۆ ئەوەی وەک شایەتحاڵو دڵسۆزانە نێوبژی ئەو لایەنانە بکەن کە لەیەک عاجزن، بۆ ئەو ئەرکە گرنگو پیرۆزەش ئیستا سەرقاڵێنو بزانین تا چەند مانگی دیکە ئامادەکاریو ئاسانکاری بۆ جێبەجێ دەکەین.

پرسیار: چەندە باوەڕتان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسی هەیە، ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەری کردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

عارف باوەجانی: ئێمە وەک پارتی سەربەستیی کوردستان چەک بە وەسیلە نازانین بۆ چارەسەر کردنی کێشەکان، ئێمە پێمان وایە دانیشتنی سەرمێز دەتوانێت ئامرازی باش بێت بۆ دۆزینەوەی رێگای چارەسەر بۆ گشت کێشە ناخۆییەکانمان. چەکو توندوتیژی زیاتر ئاڵۆزی لێدەکەوێتەوەو خەڵکمان بێزارو نا ئۆمێد دەکات، دەبێت ئێمەی بە ناو سیاسیو خەمخۆر بیر لە خۆشحاڵ کردنی خەڵکەکەمان بکەینەوە، وەک حیزبەکانی ئوروپایی کە هەمیشە لە بیری شاد کردنی خەڵکیاندان. نەک هەمیشە بە شەر سیناریۆکانمان پێشانی خەڵک بدەین. بەڵام با چەکەکانمان وەک هێزێکی پوختەی وڵاتپارێز بۆ پاراستنی سنوورو دەستکەوتەکانی دوارۆژمان بە کار بێنین.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە بۆچی دەسپێشەخەری ئەو ناکەن تاکوو هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە رێبکەون کە نابێ هیچ لایەنک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

عارف باوەجانی: وەک ئەرزم کردی ئێمە ئیستا بەو پرۆژە گرنگەوە خەریکین، دەمانەوێ تا چەند مانگی دیکە ئەو کارە جێبەجێ بکەین، یەکێک لە هەنگاوەکانمان پێش دەستپێکردنی پرۆژەکە ئەوەیە لەگەڵ هێندێک دۆستی کورد پرۆژەکە باس بکەین، پاشان لە بەشداری کردنی لایەنەکان دڵنیا بین. ئێمە هەوڵی خۆمان دەدەین، بەس کاک رەحیم کوا لایەنەکان گوێ لە قسەی ئێمە مانان دەگرن کە تازە دامەزراوین. بە داخەوە ئەوان لە پرۆژەی لایەنی تازە دامەزراو بەشداری ناکەنو خۆشیان ئامادە نین شتێکی وا دروست بکەن کە بۆ خەڵکو هەموو لایەک کەڵکی هەبێت.

ژیاننامەی بەرێز عارف باوەجانی، سەرۆکی پارتی سەربەستی کوردستان.

شوێنو ساڵی لە دایکبوون؛ ٤ی نەورۆزی ٢٦٧٣ی کوردی واتە ١٩٧٣ی زایینی، لە گوندی بەرکوڕی سەلاسی باوەجانی، سەر بە پارێزگای کرماشان.

لە تەمەنی ٧ ساڵیدا واتە لە ساڵی١٩٨٠ لەگەڵ بنەماڵەکەی بە هۆی شەڕی نێوان ئێراقو ئێرانو شەڕی دەوڵەتی تازەی ئێران لەگەڵ کوردەکان، ئاوارەی ناوچەکانی باشوری کوردستان دەبن، لە ساڵی ١٩٨٢ لە لایەن حکومەتی ئێراقەوە دەگوازرێنەوە ئۆردوگای زۆرەملێی ئەڵتاش. هەر لە ئۆردوگای ئەڵتاشو لە تەمەنی مێرمنداڵییەوە هزری کوردایەتی لە مێشکی عارفدا پەروەردە دەبێت، ساڵی ١٩٨٦ دەچێتە نێو ڕیزەکانی حدکا، بەڵام لەبەر کەم تەمەنی وەریناگرنو دەینێرنەوە، دیسانەوە لە ساڵی ١٩٨٨دەچێتەوە نێو ڕیزەکانی حدکا، لەبەر کەمی تەمەنی بۆ ماوەیەک لە یەکێتی لاوانی حدکا دەبێت، پاشان بۆ ماوەی ٤ ساڵ وەک پێشمەرگە لە ڕیزەکانی حدکادا خەبات دەکات.

لە ساڵی ١٩٩٧ لەگەڵ بنەماڵەکەیو لە ڕێگای کۆمیسارییایی بەرزی پەنابەران دەگەنە وڵاتی نۆرویژ، ناوبراو لە ماوەی ژیانی لە وڵاتی نۆرویژ بە گەرمی سەرقاڵی خۆ پێگەیاندنو ناساندنی کێشەی نەتەوەکەی دەبێت لەم وڵاتەدا، هەر بەو مەبەستەش دەچێتە ڕیزی یەکێک لە پارتەکانی وڵاتی نۆرویژ بە ناوی "پارتی سوسیال چەپی نۆرویژ"، هەر لە لیستی ئەو پارتەدا لە ساڵی ٢٠٠٣ تا ٢٠٠٧ وەک ئەندامی ئەنجومەنی شارەوانی ئۆسلۆی پایتەختی نۆرویژ هەڵدەبژێردرێت، هەروەها لەم چەند ساڵەی ژیانیدا لە وڵاتی نۆرویژ بەردەوام بووە لە خزمەتی بێوچان بە کێشەی کوردو پەنابەرەکانی ناو وڵاتی نۆرویژ، ئۆردوگای ئەڵتاشو کوردەکانی ئاوارە لە تورکیاو وڵاتانی ئێراقو ئۆردون.

ساڵی ٢٠٠٦ وێرای چەند هاوبیرێکی پارتی سەربەستیی کوردستانی وەک پارتێکی نەتەوەییو سەربەخۆ خواز بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان دامەزراندوە.

ناوبراو ئێستا سەرۆکی پارتی سەربەستی کوردستانە، ئەم حیزبە لە دەرەوەی وڵات بۆ سەربەخۆیی کوردستان تێدەکۆشێ...
سەرچاوە:

ڕێکەوتی: ١ی دێسەمبەری ٢٠١٠

ئەمیر قازی: لەوانەیە بۆ جارێکی دیکەش بدۆڕێنینو رەنج بە خەسار بکەوینەوە

پرسیار: بە باوەری ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

ئەمیر قازی: لە روانگەی منەوە ئەوەی کە جارێ پێکهێنانی بەرە وە ئاستەنگ کەوتوە، زیاتر لە بەر ئەوەیە کە هێزە کوردییەکان ناتەبان پێکەوە. ئەگەر لە رەگو ریشەی ئەو ناتەباییە وێکەوینەوەو بمانهەوێ لە بنەوانی بگەین، دەگەینەوە سەر وتە بە ناوبانگەی شاعیری بەرێز مامۆستا مەلا مارفی کۆکەی کە بە توندی رەخنە لە ناتەباییو ناکۆکی کورد بە گشتی دەکا.

خۆ ئەگەر بمانەوێ وردە هۆ سەبەبیش رەگەڵ بخەین، دەگەینە سەر جەوهەری نا دێموکراتی بزاوی رزگاریخوازیمانو لێرەدا رێکخراوو حیزبەکان مەبەستن. بەش بەش بوونی حیزبەکانو لەت بوون لە نێوانیانداو بۆ یەکتر نەسەلماندنیانو یەکتر وەرنەگرتنیانو... لەو موکافاتانەن کە یەکگرتوویی وە زەحمەت خستوە.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەمو زۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

ئەمیر قازی: بەڵێ، وەک جەنابیشت ئاماژەت پێداوە، دەگەڵ ئەوەش کە هاوکاریو کۆدەنگی پرسو ئەرکی هەموانیشەو

هەموانیش لە پێداویستێکەی حاڵین، کەچی سەرەرای ئەوەش بە باوەری نەبوونی هاوکاریو کۆدەنگی نێوان لەوە دایە کە لە سەرەوە عەرزم کردن.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلو مەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆرێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟.

ئەمیر قازی: زۆر بە کورتیو بە رای خۆم دەبێ عەرز بکەم، نەخێر! ئەگەر هەر ئاوابێ وەک ئێستا کە هەیە، قازانجێک بەدی ناکرێ.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهێناوە؟.

ئەمیر قازی: لە هەموان ئاشکرایە کە پرشو بڵاوی رێکخراوە سیاسییەکانی رۆژهەڵات لە هەلومەرجی ئەورۆدا، ئەگەر مەترسیش نەبێ، پشێوێکی تەواوی سیاسیی لە ئاست ویستە رەواکانی گەلی ئێمەی لێکەوتۆتەوە، چ لە ناو خۆی وڵات، چ لە دەرەوەی کوردستاندا.

لە ناوخۆدا، سەرەرای پەرەم پەرەمیو ناکۆکی نێوخۆیی لە نێو حیزبەکاندا، ئاڵۆزێکی تەواو حاکمە لەو جێیانە کە لە پێوەندیدایە دەگەڵ داواو خواست، هاوکات شێوەی بۆچوونو کردەوە لە مەیداندا بەرەو ئەنجامی ئەم ویستو خواستە سیاسیانە.

ئەو ئاڵۆزییە لە ئاستی دەرەوەشدا بە تەواوی بەرچاوە، چونکە وەک کوترا کۆدەنگی لە ئاست داوای سیاسیی گەلی کورد لە رۆژهەڵاتدا نییەو کە ئەوەش نەبوو هەر کەس بۆ خۆی رادەکاتە ئێرەوئەوێو هەر لایەنەش چەشنە داواو نەوعە رێگا چارەی خۆی دێنێتە گۆر کە زیاتر مەبەستی پروپاگەندەو خۆ نوێنی رێکخراوەیی لێ دەکەوێتەوە، لە لانی جیهاتی نێونەتەوایەتێوە، بە جیددی وەرناگیرێ. ئێسا ئیدی کاتی ساغبونەوەو کۆدەنگییە سەبارەت بە ویستو داواکارییە سیاسییەکانی گەلی کورد لە رۆژهەڵات کە مەرجێکی بنەرەتیە لە هەموو لاوە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمەلایەنە لەنێو رێکخراوە سیاسیەکاندا بۆ پرسی

سیاسی کورد لە ئێراندا چییە؟.

ئەمیر قازی: لانی هەرە کەمی قازانجی ئەو کۆدەنگیە گشتییە دەبێ بەوەکە یەکێتێکی گەلی کوردستانی پێوە دیار دەبێ کە مەرجی هەرە بنەرەتی تێکۆشانی سیاسییە بۆ کۆمەڵگاو کۆمەڵێکی زیندو، لە لای دیکەشەوە ئەو قازانجەی پێوە دیار دەبێ کە هەم لە داگیرکار روون دەبێ ویستەکان چین و لە ناوخۆش و جیهاتو لایەنی جیهانییەوە ئەو بەرژەوەندە گشتییە، قسەی لەسەر نابێ.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانـدا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە رێکبەکەون؟.

ئەمیر قازی: بەڵێ بێ گومان. خۆ ئەگەر بەرەیەکی گشتی هێزە کوردو کوردستانییەکان لە هەلو مەرجی پەرەم پەرەمی‌دا، وەک خۆیان دەڵێن ناکرێ و ناگونجێ، لانی کەم کۆدەنگی و هاوخەباتێک لەسەر چەند خاڵێکی بنەرەتی لە پەیوەندی دەگەڵ ئارەزوە گشتییەکانی کۆمەڵگای ئێمەدا کە هەموانیش تەک تەکو لایەن لایەن گونجاندویانەو داواکاریان لەسەری هەیە، بە تەواوی دەگونجێ و هەیە، لە هەموانیش هەر ئاشکرایە، با لێرەشدا ئەو کۆخاڵ و پرینسیپانە دیاریش نەکرابن.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسیەی ئێستا لە نێو رێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارادایە چەندە مەترسی شەری نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

ئەمیر قازی: بە باوەری من، لە ئەگەری هەڵکەوتنی هەل بۆ حیزب و کۆمەڵەکانی رەوەندی کوردستان کە بتوانن لەو هەلە هەڵکەوتەیەدا باڵا راست کەنەوە، مەترسی شەرو پێکدادانی ناوخۆیی، سەرەرای پرش و بڵاوی ئێستاو دوا رۆژیش، زۆر لاوازە چونکە پێ موایە خەڵکی ئێمە ئێستا ئیدی لەوە وشیارترو پر هەستترن کە دیاردەیەکی ئەوتۆ ناحەز لە نێو خۆیاندا قەبوڵ بکەن. نەتەوەی ئێمە بەگشتی دەستی بەم ئاگرەوە سوتاوە. بەڵان لام وایە، ئەگەر لەو دەرفەتەشدا، هەلومەرج هەر وەک ئێستای ناوخۆیی حیزبە سیاسییەکان بێ، کە هەیە، توشی پشێوی و کەس لە کەسی زیاتر دەبین و لەوانەیە بۆ جارێکی دیکەش بدۆرێنین و رەنج بە خەسار بکەوینەوە.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان کردوەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژیەکتان هەیە؟.

ئەمیر قازی: پارتی سەربەخۆییو منیش دەگەڵ، بەم ناکۆکیانەوە زۆر ماندووینو بەش بە حاڵی خۆمان ئەوەندەی لە دەستمان هاتبێ، لە هاتووچۆی نێوانیان دابووین، بەو هیواو هومێدەوە کە لایەنەکان رەزایەت بدەن کۆنفرانسێکی هێزە کوردییە رۆژهەڵاتییەکان ببەسترێ تا لەوێدا لانی کەم کێشەی پێکنەهاتن بۆ کۆدەنگیو سازانێک لە سەر چەند بنەمایەکی سەلماو بۆ هەمووان، بۆ کۆمەڵگا روونو دیار بێ. هەڵبەت تا ئێستا دەگەڵ بوونی گشتیی رێکخراوە سیاسییەکان پێک نەهاتوە بەڵان ئێمە لە سەری دەرۆین.

پرسیار: چەندە باوەڕتان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسی هەیە، ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەری کردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

ئەمیر قازی: برای بەرێز، خەڵکی ئێمە خەڵکێکی بەشخوراوو لا شەرە، قەت لە فکری شەرو ئاژاوەو ماڵوێرانیدا نەبوە. مەگەر کورد کوتەنی: شەر خۆی لە دەرکێ کێشابێ. بەڵان ئەو رۆژەی کە نەتەوەی ئێمە بیهەوێ ژیانی ئینسانی خۆی وە دەست بێنێو لە ژێر دەستیو داگیرکراوی رزگار بێ، هەقی خۆیەتی هەر چەشنە خەباتێک کە لە ئازادیو رزگاری خۆی نیزیکی بکاتەوە، رەچاو بکا. رەنگە لە هەلومەرجی ئێستادا زەحمەت بێ مرۆ بڵێ هەر ئەوە یان هەر ئەوی دی. خۆ هەمیشەش هەر ئێمە دیاریمان نەکردوە دەبێ چۆن هەڵسوکەوت بکەین، زۆر جار داگیرکارو زاڵمانی بە سەرمانەوە پێیان هلگرتووینو پێیان رەچاو کردوین، ئێستاش هەر وایەو بێ گومان لە داهاتووشدا هەر بەو چەشنە دەبێ.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە بۆچی دەسپێشەخەری ئەو ناکەن تاکوو هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە رێبکەون کە نابێ هیچ لایەنک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

ئەمیر قازی: دەست بۆ چەک بردنو نەبردن، چ لایەن لایەنو چ بەگشتیی، کێشەی کۆدەنگێکی گشتییە. ئەو کاتە دێتە کایەوە کە ستراتیژیو بەرژەوەندی گشتیی نەتەوەو وڵات ببێ بە زەمیرو ویژدانی سیاسیی بۆ گشتمان، دەنا دەچێتەوە پاڵ هەر کەس هەر کەسیەکەی ئێستامان.

بەرێز ئەمیر قازی، سەرۆکی پارتی سەربەخۆیی کوردستان لە چەند دێڕێکدا:

ئەمیر قازی، لە بنەماڵەی قازییەکانی مەهابادە، لە ساڵی ١٩٣٨ی زایینی لە دێیەک بە ناوی حاجیاوا لە دەوروبەری

مهاباد لە دایک بوە. ساڵی ١٩٤٦ وەبەر خوێندن نراوە، دەورانی خوێندنی لە شارەکانی بۆکان، مهاباد، تەورێزو تاران بوە.

لە زانکۆی شاری تاران حقوقی خوێندوە، ئەو ماوەیەش کە لە دەرەوەی وڵات بوە، لە زانستگەکانی وڵاتی سوئێدو لە شارەکانی ستوکهۆڵم‌و ئوپسالا لە بەشی زمان خوێندویەتی.

لە سەرەتای منداڵییەوە - پۆلی ٣- ٤ی سەرەتایی - کەوتۆتە تێکۆشانی سیاسییەوەو رەگەڵ یەکیەتیی لاوانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کەوتوە، تا ساڵەکانی ١٩٨٤ی زایینی لە ریزەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا بوە.

لە ساڵی ١٩٨٤وە لە حیزبی دێموکراتی کوردستاندا نەماوە، هاوڕێ دەگەڵ کۆمەڵە برادەرێکی دیکەی هاوفکرو هاوبیر هەر لەو ساڵەدا، رێکخراوی سیاسیی سەربەخۆخوازی خۆیان بە ناوی "بەرەی یەکگرتووی دێموکراتی کوردستان" پێک هێناوە، ئەو رێکخراوەیە پاش چەند ساڵ تێکۆشان لە یەکەمین کۆنگرەی خۆیدا لە ساڵی ١٩٩٠ی زایینیدا، ناوی گۆڕاوەو بۆتە "پارتی سەربەخۆیی کوردستان".

ناوبرو لەو کاتەوە تا ئێستا دەگەڵ ئەو پارتە کار دەکاتو سەرۆکی ئەو حیزبەیە کە لە دەرەوەی وڵات بۆ سەربەخۆیی کوردستان تێدەکۆشێ...

رێکەوتی: ٤ی دێسەمبەری ٢٠١٠

عوسمان جەعفەری: لایەنگەلێکی پشتی پەردە دژی یەکگرتوویی‌و پێشڕەوتی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کوردن لە خۆرهەڵاتی کوردستان.

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکیی پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

عوسمان جەعفەری: لە ڕاستی‌دا من پێموایە شتێک لە ژێرناوی هۆکاری سەرەکیمان نییە، بەڵکوو کۆمەڵێک هۆو هۆکار هەیە کە هەر یەک لەوان بیانوو کێشەی یەکێ لەو لایەنەکانن کە بەتەمان بەشداری ئەم بەرەیە بن یا ئەم بەرەیە پێک بێنن. بۆیە هۆکان لای لایەنێک بۆ لایەنێکی دیکە جیاوازیی هەیە. پێشم وایە ئەم هۆکارانە هەمان هۆکار گەلێکن کە لە ڕابردووشدا هەبووەو ئێستاش وەک خۆی ماوەتەوە، بەڵام ڕەنگە بە تۆزێ ئەملاوئەولا کەمڕەنگو پڕڕەنگ کرابێتەوە. بۆ ئەمەش پێم باشە ئاماژە بە مێژوویەکی بەرەی کوردستانی بکەم کە ئێمەش وەکوو "یەکێتیی دیموکراتی کوردستان" لەم مێژووەدا بەشدار بووینە. دوای ئەوەی ئێمە وەک ڕێکخراوێکی سیاسیی لە ساڵی ٢٠٠٥ پێمان نایە گۆڕەپانی سیاسیی کوردستانەوە، دوو جار هەوڵ بۆ پێکهێنانی بەرەی کوردستانی دراوە، یەکەمیان دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ٢٠٠٦ کە دوکتۆر سامان شاڵی {سەرۆکی ئەو کاتی کۆنگرەی نەتەوەیی کورد لە ئامریکا} بۆ پێکهێنانی بەرە هەوڵێکی زۆریدا، بەڵام بەرە سەری نەگرتو، ئەو کات کە هێشتا حیزبەکانی کۆمەڵەو دیموکرات تووشی ئینشیعاب نەببوونو دەوری سەرەکییان لە پێکهێنانی بەرەدا دەگێڕا، هۆکەیان گەڕاندەوە بۆ بەشدار نەبوون یا بەشدار بوونی هەندێ ڕێکخراوێتر، بۆیە من پێموایە ئەوە کێشەی سەرەکی‌و چاوگی مەسەلەکە نەبوو. وێڕای ئەمانەش پرۆسەکە جۆرێ خۆی دەنواند کە تەنانەت ئەگەر لەو

ساڵەدا بەرە پێک بهاتبایە، بەرەیەکی سنوردارو ناکۆک دەبوو.

دواتریش لە ساڵی ٢٠٠٨ یشدا، هەوڵ بۆ پێکهێنانی بەرە وروژایەوە، ئەمەش لە کاتێکدا کە بەداخەوە حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانو کۆمەڵە گیرۆدەی کێشەی ناوخۆیی هاتبوونو لە ئەنجامدا تووشی دابڕانیش ببوون. بۆیە دۆخەکە بە نیسبەت ساڵی ٢٠٠٦ زۆر جیاوازتر بوو، یانی ئەو کات ئەگەر حیزبەکان لە ڕووی مەسایلی ناوخۆییەوە بە دیسیپلینو یەکپارچەتر بوون، بەڵام زەمینەو زەرفیەتی ئەوە نەبوو کە بەرە پێک بێ، کەچی لە ساڵی ٢٠٠٨ دا بە شێوەیەکی ڕیالیتە ناکۆکیو شەڕی ڕاگەیاندنیو... تاد لە نێوان باڵە دابڕاوو ئینشیعابییەکانو با بڵێین حیزبەکانی دایک لە ئارادا بوو ئەمەش هەلومەرجەکەی هەندێ مەترسیدارو سەخت کردبوو. بەم حاڵەشەوە چەندینو چەند دانیشتنی جیددی لە نێوان ئێمەو حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانو کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران بۆ ئەم مەبەستە کراو دوو لایەنی دیکەش بە ناوەکانی سازمانی خەباتو پارتی ئازادییش بەشدار بوون. ئەم هەوڵە بەڕاستی دەیتوانی هەنگاوێکی کاریگەر بێ بە نیسبەت دەنگدانەوەی یەکجار مەزنی داواکاریو ئامانجەکانی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کوردستان بۆ دەرەوەو، هەمیش دەیتوانی کارتێکردنی لە ئاست ناوخۆدا فرە بەرچاو بێت، هەروەها دەشیتوانی نموونەیەکی بەرهەست ببوایە لە کاری هاوبەشو فێربوونی پێکەوە کارکردنو یەکتر قەبووڵ کردن کە ڕاهێنانو وانەیەکی دامەزراوە کراویش دەبوو بۆ جیلی سیاسیی داهاتوومان لە ئاست حیزبو ڕێکخراوە سیاسییەکاندا، بەڵام مخابن ئەم هەوڵەش وەک ئێمە ئەنجامەکەمان پێشتر پێشبینی کردبوو بێ ئەنجام مایەوە، چوونکە بیری هەندێ لە ڕێکخراوەکانی بەشداربوو، زیاتر لەوەی کە سەرقاڵی نەفسی بەرەکە بێت سەرقاڵی شتی لاوەکی بوونو، لە ئاکامی دەستێوەردانی لایەنگەلێکی پشتی پەردە کە دژی یەکگرتوویيو پێشڕەوتی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کوردن لە خۆرهەڵاتی کوردستان، ئەم هەوڵەش ڕێی بۆ هیچ کوێ نەبرد. بۆ ئێستاش هەمان کێشەگەل هەیەو ڕەنگە هەیتریش هەبێ، بەڵام من ئەو شتانە وەک کێشەی یەکەمو سەرەکی نابینم، چوونکە کاتێ ڕێکخراوێک ئیرادەو بڕیاری بە دەست لایەنو ڕێکخراوی تر بێ یا مەسەلەن بەشێک بێ لە ڕێکخراوێکی دیکە، ئا لێرەدایە دەبێ لە شتێک ورد ببینەوە. ئەویش فەلسەفەی هەبوون، بیرۆکەو ئەو ئامانجی بناخەییە کە هەر حیزبێک لە سەر ئەو خۆی بنیات ناوە یا بنیاتیان بۆ ناوە. دەبێ لێرەدا ئاماژە بەوە بکەم کە دوو خاڵ دەتوانێ هەنگێزەی پێکهێنانی بەرە مسۆرگەر بکات.

یەکەم: بەرژەوەندی نەتەوەیی لە سەروی هەموو بەرژەوەندییەکانی تر بێ.

دووهەم: هەر حیزبێک ئیرادەی سیاسی بۆ هەر چەشنە بڕیارو پرۆژەیەک بە دەستی خۆیەوە بێ. بەو مانایە کە خودی ئەو حیزبە مەرجەع و چاوگی بڕیاردان بێ.

سەرەڕای ئەمەش من پێموایە لەم دۆخە تەماوییەشدا کە بەڕاستی جۆرێک لە وەستانی سیاسی لە ناو حیزبەکاندا دەبینرێ دوو شت پێش بە پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی دەگرن، یانی ئەم دوو خاڵە جیاوازن لەو دوو خاڵەی کە ئەساسو بنەمان لە هەر حیزبێکدا تا بەرە پێک بێتو لە سەرەوە ئاماژەم پێدا، یەکەمین خاڵیان ئەوەیە بەرژەوەندیی حیزبی بە نیسبەت بەرژەوەندیی نەتەوەیی‌و ئامانجە سەرەکییەکانی‌تر لە ئەولەویتو کەمایەتیان. دووهەمیش ئەوەیە هەنووکە حیزبەکان زیاتر لە ڕابردوو لەیەک نامۆ بوون. ئەم نامۆ بوونەش لە دوو شتەوە دێ، یەکیان ئەوەیە هەندێ گۆڕانکاریی کرداری لە هەندێ حیزب بەدی دەکرێ کە لە ئاست خۆیدا سەیروسەمەرەیەو ئەمەش بە شێوەیەکی خۆکار حیزبەکانی ئیزۆلە کردووەو پەیوەندی نێوانیانی کەمڕەنگو بگرە بڕیوە. ئەوی تریشیان ئەوەیە لە پاڵ ئەوەشا کە گۆڕانی کرداری هاتۆتە ئاراوە، بیرۆکەی نزیکبوونەوە لە ئەحزابی نەتەوەکانی ترو خۆهەڵواسین بە جەریاناتی‌تر گەشەی کردووەو، ئەمەش سەرنجی ئەوانی (حیزبە کوردییەکان) لە سەر کوردستانو ئەحزابی کوردی‌و بەرەی کوردستانی دوور کردۆتەوە. پێم باشە ئەوەش بڵێم کە هەر حیزبێک لە لایەن خۆیەوە دەڵێت کە ئەوان کۆسپی بەردەم پێکنەهاتنی بەرەی کوردستان نین لە کاتێکا لە کرداردا هەموویان کۆسپن لەبەردەم پێکهاتنیدا. بۆیە بە بڕوای من سەرجەم ئەمانە لە ئێستادا کێشەو کۆسپی بەردەم پێکهێنانی بەرەی کوردستانین. وەک وتم نەفسی کێشە وەک خۆی ماوەتەوەو هەر جارو بە جۆرێک دەردەکەوێ.

پرسیار: ئەدی هاوکاری‌و کۆدەنگییەکی گشتیی بۆ وەڵامدانەوە بۆ پرسگەلێک کە کەم و زۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەرناگرێ؟

عوسمان جەعفەری: وەک باسم کرد بەرەی کوردستانییش پەیوەندی بە هەموانە هەیەو وەڵامێکەو خەڵک لە حیزبەکانی ئەوێ، لەوانەیە گرنگترین بابەتیش بێ، بەڵام مەسایلی کەسی‌و یەکتر قەبووڵ نەکردنو ڕانەهاتن بەکاری هاوبەش هۆکارە تا کۆدەنگییش بۆ پرسی گشتیی دروست نەبێ.

لە ڕاستیدا یەک شتی گرنگیش هەیە کە جێی سرنجەو زۆرێک لە هەوڵو ماندووبوونە بێ ئەنجامەکان لەو خاڵەدا تووشی شکست دەبێ ئەویش پەیوەندییە، ئەوەی من تا ئێستا بینیومە ئەوەیە پەیوەندییەکانی ناوبەر ئەحزاب تاکتیکین نە ستراتژیکی، ئەمەش لە کاتێکا کە ئامانجی هەموومان ئامانجێکی ستراتژیکییە. بەڕاستی ئەحزاب بە شێوەیەکی راست بەرامبەر یەک ناجووڵێنو پەیوەندییەکانیان ڕاست نین. ئەم خاڵانە وەک بناخەی کێشەکان دەبێتە کۆسپ تا هەر هەوڵێک پێش لە دەسپێکردن دۆڕاو بێ.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە،

بتوانن هەڵەکە بەقازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

عوسمان جەعفەری: ئەگەر مەبەستت ئێستایە، من زۆر بە لاوازی دەزانم، تەنانەت ئەگەر بارودۆخ وا بێ من پێموایە هەڵەکەش کەسی تر دەیقۆزێتەوەو ئەمەش لە بەرژەوەندیی خەڵکدا نابێ. بەڵام بڕوام بەوەش هەیە کە ئەگەر حیزبەکان بە خاترجەمیو نیەت پاکی کۆدەنگییەک ساز بکەن، دەتوانین باشترو شیاوتر لە بارودخەکان سوودمەند بین.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشوبڵاویی ڕێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێک هێناوە؟

عوسمان جەعفەری: بە داخەوە ئەو هەلومەرجانە زۆر مەترسیدارانو دوژمنانی کوردو بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی خۆرهەڵاتی کوردستان زۆر بە سانایی دەتوانن کەڵکی لێ وەرگرنو پارووێکی ئامادەکراوە بۆ ئەوان، چوونکە ئەوان چەندین ساڵ پلانو پرۆژەی بەردەوامیان هەبووەو هەیە، بەڵام نەیانتوانی شتێکی لەو شێوەیە بکەن، کەچی ئێستا ئەو دۆخە دروست بووە. دووبارەی دەکەمەوە کە حیزبەکان ئا لەم دۆخەدایە کە بەناچار یا خۆکار لە یەک دوور دەبنەوەو ئەمەش مەترسیدارترین شتە، چوونکە بەم جۆرە ئۆپۆزیسیۆن لە دەنگو ڕەنگ دەکەوێو ئەگەر دۆخەکە بەردەوام بێ دەبێ چاوەڕێی شتی مەترسیدار بکەین.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگییەکی هەمەلایەنە لە نێو ڕێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسی کورد لە ئێراندا چییە؟

عوسمان جەعفەری: کاتێ بەرەیەک دروست ببێ، دەنگێکی بەهێزتر لە دایک دەبێ، بڕیارەکان بە بڕشتترو بڕاوە ڕادەگەینرێتو بە شوێن ئەمەشا جەماوەر گوێداری یەک تریبۆن دەکەنو ڕێبازو بەرنامەی خەباتو هەموو شتێکیان لەسەر ڕاگەیەنراوی ئەو تریبۆنە ڕێک دەخەن، دەرەنجام ئەوەیە کە یەکگرتووییش لە ئاست خەڵکدا دروست دەبێو ئەمەش یانی بڕینی قۆناغێکی مەزنی خەباتو بەسیج کردنی گشتییو ئامادە کردنی خەڵک.

بەڵام ڕوویەکی دیکەی ئەم بەرە یا کۆدەنگییە قورساییو سەنگێکە کە کورد بەرامبەر هەر لایەنو بزوتنەوەو ڕێکخراوێکی دیکەی ئێران دەیبێت. بە هەمان شێوەش قورسایی هەڵوێستو بڕیارو کرداری ئەم بەرەیە زۆر جیددیتر لە لایەن کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە وەردەگیرێ.

جا ئەگەر بە نیسبەت پێکهاتنی بەرەی کوردستانی بە شێوەیەکی ریالیتەو وردبین دۆخەکە هەڵسەنگێنین بەوە دەگەین کە هەندێ حیزب هەیە کە بەڕاستی ئەبێ حیزبەکانیتر لە گردوکۆی ئەوان کۆ ببنەوەو ئەوانیش دەوری برا گەورەیەک بگێڕن، دەبێ ئەوان لەم مەسەلەیەدا دەسپێشخەر بن، چوونکە ئەوان ئەزمونی کاری سیاسیو پێشینەی کاروباری سیاسییان زۆر زیاترەو هەر ئەمەش وا دەکات ئەو ئەرکە پێش لە هەر لایەنێک لە ئەستۆی ئەوان بێ. بۆیە بەراستی ئەگەر لە دێڕێکدا بیڵێم بەرەی کوردستانی یانی یەکدەنگیو دەسپێکی پرۆسەیەکی جیاوازی خەبات.

پرسیار: باشە پێتان وا نییە سەرەڕای هەموو جیاوازییەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانـدا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە ڕێک کەون؟

عوسمان جەعفەری: ڕاستە منیش دەڵێم جیاوازی هەیە، بەڵام ئایا ئەو جیاوازییانە تیۆریکو فیکرین، بێگومان وا نییە، ئەگەر تیۆریکو فیکری ببووایە ئەوا دوای چەند دانیشتن کە حیزبەکان بە مەبەستی هاوکاریو کاری هاوبەش دەیان کرد دەگەیشتنە کۆکبوونو تێگەیشتنی دوو لایەنە، هەر لەو ناکۆکییە فیکرییانە فیکری تازەترو نوێتر دروست دەبێو ئەمەش لەوانەیە ئەنجامێکی باشی تەنانەت لە پێکهاتەی خودی حیزبەکانیشدا لێ بکەوێتەوە. ڕاستە منیش لەگەڵ بۆچوونی ئێوەم، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەشو گرنگ کە فەلسەفەی هەبوونی ئێمەن هەیە، ئەم خاڵانەش ستراتژیکینو هەر ئەمەش وای کردووە تا ناوی هەموومان ئۆپۆزیسیۆن بێ، بەڵام وەک وتم ئامانجەگەلی ستراتژیکی لە کۆڕو کۆبوونەوە جیددیەکانی سەرەوەی بەشێک لە حیزبەکان پێکەوە، زۆرجار هەر باس ناکرێو شتی لاوەکیو بۆچوونو بابەتی کەم نرخ دەوروژێنرێت.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتووره سیاسییەی ئێستا کە لە نێو ڕێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارادایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

عوسمان جەعفەری: پێموایە بەم کولتوورەی ئێستا ئەگەری هەموو شتێک هەیە بەڵام، من نازانمو کەسیش نازانێ لە داهاتوودا چ ڕوو ئەداتو چ گۆڕانکاری گەلێک لە ئاست ئێرانو حیزبەکان دێتە ئاراوە، یانی ئایا ئێران بە شەڕێکی مەزن لە بنەوە دەڕووخێتو حیزبەکان ئەچنەوە بۆ ناخۆ، یا کێ ئەزانی ئایا حیزبەکان کوردستان ڕزگار دەکەنو لە کوردستان جێگیر ئەبن، یا بۆنموونە حیزبەکان بە هەبوونی هەمان دەسەڵاتی هەنووکەیی لە ئێران، دەگەڕێنەوە ناخۆو زۆر نموونەو ئەگەریتر، مەبەستمە بڵێم هەر یەک لەوانە چوارچێوەی جۆرێک لە چوونەوە وڵات دەسەپێنێت. بەڵام ئەگەر ئەم ئەگەرانە لە بەرچاو نەگرینو هیچ گریمانەیەک لەسەر چۆن چوونەوە دانەنێین، دەبێ لەسەر بارودۆخی ئێستای حیزبەکان بگەینە ئەنجام کە ئایا لە داهاتوودا دەیانەوێ چۆن بەرامبەر یەکتر هەڵسوکەوت بکەن کە من پێموایە وەڵامی ئەمەش وردبوونەوەو

لێکۆڵینەوە ئیشی پسپۆڕانەی ناویی و دیارە.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان کردووەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژەیەکتان هەیە؟

عوسمان جەعفەری: پێش لەوەی وەڵامی ئەم پرسیارەتان بدەمەوە منیش دەپرسم شەڕی نێوخۆ بۆچی دەبێ دروست بێ؟ ئەگەر وایە دیارە شەڕی نێوخۆیی وەک نەریتی ساڵانەی لێهاتووەو دەبێ دووبارە ببێتەوە! لەڕاستیا کاتێ شەڕی ناوخۆ بیەوێ دروست ببێت نە پرۆژە پووچەڵی دەکاتەوەو نە پرۆژە پێشی پێ دەگرێ، چوونکە کاتێ کار گەیشتە قسەو باسی شەڕی نێوخۆیی، بێگومان یانی فەرز کراوەو دەبێ بکرێ. ئەمەش نە ئێمە دەتوانین پێش بە ڕوودانی بگرینو نە هیچ لایەنێکیتر، تەنیا لایەن گەلێک کە دەتوانن پێش بەوە بگرن هەمان ئەو حیزبانەن کە وەک لە پرسیارەکەی بەڕێزتان هاتووە لەوانەیە شەڕی ناوخۆ بکەن. ئێمەش لەم بارەوە تەنیا پێشنیارێکمان هەیە، بەڵام پێش لەوە دەبێ بڵێم ئەگەر جوگرافیای کوردستانو ئامانجە گشتییەکان بە شێوەیەکی دامەزراوەکراو ببێتە ئەولەویەتی فیکری . کرداری هەر لایەنێک، دڵنیام نەک هەر شەڕی ناوخۆ ڕوونادات بەڵکوو حیزبەکان لە دۆخێکی زۆر دێموکراتیکدا پاڵپشتی یەکتریش دەبن. ئینجا پێشنیار، بیرۆکەو هەوڵی ئێمە ئەوە بووە کە بەرەیەکی کوردستانی پێک بێت کە لەودا یاساگەلێکی حوقوقی کە لە ئێستاو داهاتوودا هەموومان پێڕەوی ببین لە لایەن کۆدەنگیی هەموو حیزبەکانەوە بنووسرێ و بەشێوەی فەرمیی کاری پێ بکرێ. دواتریش میکانیزمێک پێک بێت لە سەرووی هەموو حیزبەکانەوە بێ، بۆیە کاتێ ئەو حیزبو لایەنانەی کە بە نیازن لەو یاسایە لابدەن ئەو میکانیزمە توانایی کۆنترۆڵ کردنی ئەوانی هەبێ، بێگومان ئەم میکانیزمە ئەرکی سەرەکیی ئەوە دەبێ کە ئەوانەی ئەیانەوێ شەڕی ناوخۆ هەڵگیرسێنن بخاتە کۆنترۆڵی خۆیەوە. بەڵام پێمان باشترە لە هیچ بارودۆخێکدا هیچ حیزبێکی چەکدار لە کوردستان نەبێو ئەمەش ئەگەری هەر ڕووداوێک تا نزمترین ئاست کەم دەکاتەوە.

پرسیار: چەندە باوەڕتان بە ئازادیی هەڵسوڕانی سیاسی هەیە، ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەرکردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک بەرن؟

عوسمان جەعفەری: ئێمە خۆمان حیزبێکی سیاسینو بڕوای تەواومان بە ئازادیی هەڵسوڕانی سیاسیو فەرەچەشنی هەیە لە هەر هەلومەرجێکدا. بیرۆکەی ئێمەش وەک "یەکێتیی دیموکراتی کوردستان" وەک چرۆیەک لەو ڕیشکە بڕوایەوە ڕواوە. بەڵام بۆ بەشی دووهەمی پرسیارەکەتان دەبێ بڵێم ئایا ئەو گرفتو ئاستەنگە چیو چۆن بێ؟ ئەگەر مەبەستتان کێشەو گرفتگەلێکن ڕووبەڕووی ئێمە وەک حیزب دەبێتەوە ئەوا دەڵێم بڕوامان بە بەرگریی ڕەوا هەیەو ئەمەش بڕوای ئێمەیەو بێگومان ئەم هێزەش تەنیا بۆ بەرگرییەو هیچیتر، هەر بۆیە ئێمە ڕێگەی چارەسەر کردنی کێشەو گرفتەکانمان لەتەک هەر

لایەنێک لەسەر دیالۆگو عورفی سیاسیی بنیات ناوەو ئەمەش ڕێبازو بیروبۆچوونی پێکهاتەیی ئێمەیە.

بەڵام ئەگەریش مەبەستتان لە کێشەو گرفت بە دەست هێنانی مافەکانمان وەک گەلی کورد بێ، ئەوە مەسەلەکە جیاوازە، دیسان لەم حاڵەتەشدا ئێمە لەسەر ڕێبازێکی سیاسیی خەبات دەکەینو بڕوامان بە خەباتی ئاشتیخوازانە هەیەو پێشکەوتنی فیکریو زەینیی خەڵکمان زیاتر لە هەموو شتێک لا گرینگە، چوونکە کاتێ ئەوە کرا هەموو داخوازییەکیتر دەستەبەر دەبێت. دۆخی شەڕو نا ئارامی هەر دەم کۆمەڵگەی بۆ دواوە بردووەو بە تایبەت لە ئێستادا تەنیا بنەماو پایەکانی کۆمەڵگە تێک دەداو بەرەو دۆخێکی مەترسیداری دەبات. بۆیە ئەو دۆخە لە بەرژەوەندیی خەڵکی کوردستان نییەو تەنیا ڕانتەکانی شەڕو بازرگانانی چەکوچۆڵ سوودی لێ دەبەن. بەڵام وێڕای ئەمە، ئەگەر دۆخی ئۆبژەکتیڤو سۆبژەکیتڤ ڕەخسا بۆ ئەوەی بۆ دەستهێنانی مافەکانمان وەک کورد دەست بۆ چەک ببەین، ئێمەش وەک هەر حیزبێکی دیکەی کوردستانی لەو بنەچەیە جیاواز نین.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە، بۆچی دەسپێشخەری ئەوە ناکەن تاکوو هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە ڕێبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

عوسمان جەعفەری: کێشەو ناکۆکی هەمیشە هەیە، ئەوە لایەنەکانن دەبێ بەو عەقڵییەتە گەیشتبن کە نابێ بۆ بڕینەوە یا چارەسەر کردنی هەر کێشەو ناکۆکییەک دەست بۆ چەک ببەن یا لە هەوڵی ئەوەدا بن کە سیاسەتی مۆنۆلۆگ بسەپێنن. بۆیە هەندێ مەسایل هەیە بە دوو شێوە چارەسەر دەکرێت، یەکیان وەک وتم ئەوەیە کە دەبێ ئەو لایەنانە بۆ خۆیان بڕوا بەوە بێنن کە چەک چارەسەری ناهێنێت، چوونکە ئەگەر بەڕاستی ئارامیو ئاسوودەیی خەڵکو ئازادیو پێشکەوتنیان ئەوێ ئەوا چەک هەمووی ئەوانە دەکوژێت. شێوەی دووهەمیش ئەوەیە کە میکانیزمێکی گشتیی لەسەر هەمووی حیزبەکانەوە هەبێ کە ڕێگەی دەستبردن بۆ چەک بە مەبەستی چارەسەری گرفتو کێشە بگرێو هەموو لایەنێکیش پاڵپشتی ئەم میکانیزمەو دژی نەیارانی ئەو میکانیزمە بن.

بەڵام ئەگەریش مەبەست لە لایەنەکان ئۆپۆزیسیۆنو کۆماری ئیسلامی ئێرانە، ئێمە وەک خۆمان تا ئەو شوێنەی پێمان کراوە لە ناو ئۆپۆزیسیۆنی کوردیدا هەوڵمانداوە تا بیرۆکەی شەڕی چەکداری کەمڕەنگ بکەینەوەو جۆرە خەباتەکانی تر بڵاوە پێ بدەین، کاتێ هەموومان لە ڕووی بڕواوەو نەک تاکتیک، گەیشتن بەوەی کە کۆمەڵگەی ئێمە خەباتی مەدەنیو سیاسیو شۆڕشی زەینیی ئەوێ، پێم وایە بە چەشنێکی خۆکار کۆماری ئیسلامیی ئێرانیش ناچارە هەڵوێستو کرداری خۆی بەرامبەر ئۆپۆزیسیۆن بگۆڕێ.

کورتەیەک لەسەر رێزدار مامۆستا عوسمان جەعفەری، سکرتێری یەکیەتیی دێموکراتی کوردستان:

مامۆستا عوسمان جەعفەری، لە ساڵی ١٩٧٠ لە شاری جوانرۆ لە دایک بووە. لە ساڵی ١٩٨٥ کاری سیاسیی وەک چالاکێک دەسپێکردووە. بەکالۆریۆسی ئەدەبیاتی عەرەبی لە زانکۆی سنەو ماجستێری ئیلاهیاتی لە زانکۆی تاران وەرگرتووە.

لە ساڵی ١٩٩٦ چۆتە ناو پەکەکە. ماوەی سێ ساڵ نوێنەری پەکەکە بووە لە سوریەو لوبنان. یەکێک بووە لە دامەزرێنەرانی پەژاک وەک لقی رۆژهەڵاتی کوردستانی پەکەکە، بەرپرسیارێتی دیپلۆماسی لەو رێکخراوەدا لە ئەستۆ بووە.

لە دوای هاتنە خوارەوەی لە قەندیلو جیابوونەوە لە پەژاک، لەگەڵ چەند هاوڕێیەکی پێشووی لە ساڵی ٢٠٠٥دا "یەکێتیی دیمۆکراتی کوردستان"یان دامەزراندووە. ناوبراو ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری پەژاک و یەکێک لە کاندیدەکان بۆ سەرۆکایەتی پەژاک بووە، هەنووکەش سکرتێری گشتیی "یەکێتی دیمۆکراتی کوردستان"ی لە ئەستۆ دایە.

رێکەوتی: ٦ی دێسەمبەری ٢٠١٠

سمکۆ یەزدانپەنا: هیچکام لەو مونشەعیبانە ئامادە نین کە پێکەوە دانیشن.

پرسیار: بەباوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

سمکۆ یەزدانپەنا: زۆر لە مێژە هەموو لایەکمان، هەر لایەنە و لە جێی خۆمانەوە باس لە بەرەی کوردستانیو زەروورەتی پێکهێنانی دەکەین، هێندێک جار ئەم بابەتە هێندە گەرم بووە کە کێبرکێ بووە لە سەر ئەوەی کە کێو کام لایەن خوڵقێنەرو داهێنەری ئەم بیرۆکەیە بووە، لە ڕاگەیاندراوەکانماندا (سەرجەم حیزبەکان) باسی کێ خاوەنی ئەم بیرۆکەیە بووە، داغترو گەرمتر بووە لەوەی کە کەیو چۆن ئەم بیرۆکە گرینگو حەیاتییە پڕاکتیزە بکرێت.

هێندێک جاریش کردنەوەی ئەم باسە گرینگەو زەروورییە لە مەحافیلی حیزبیدا، باری جیدی بوونی خۆی لە دەست داوەو شکڵێکی کۆمێدی بە خۆیەوە گرتووە، ئەمە تەنها سەبارەت بە بەرەی کوردستانیو زەروورەتی پێکهێنانی نەبووە، بەڵکوو سەبارەت بە زۆر ئەرکی دیکەی نەتەوەیمان کە لە ڕێگای حیزبایەتییەوە کەوتۆتە ئەستۆی ئەوانەمان کە خۆ بە ڕێبەرو خەم خۆری نەتەوەیی دەزانین.

بە هەرحاڵ گەرموگوڕی باسی پێکهێنانی بەرەی کوردستانی لە رۆژهەڵات کاتێک گەیشتە چڵە پۆپەو سەرنجی زۆر حیزبو رێکخراوو کەسایەتی سیاسی سەربەخۆو کۆمەڵێک هونەرمەندی رۆژهەڵاتی ڕاکێشا کە هێزە هاوپەیمانەکان بە رێبەرایەتی ئەمریکا لە نیوەی یەکەمی ٢٠٠٣ گورزی کاریگەریان لە ڕێژیمی سەدام حوسێن داو حکومەتەکەیان تێک ڕماند.

ئەوسا ئەو باسە لە لایان کۆمەڵێک ڕۆشنبیرو نووسەرو هونەرمەندی دانیشتووی وڵاتە ئۆروپایەکان وەک بەرێز کاک ئەیوب ئەیوبزادەو کاک برایم فەرشیو کاک ئەنوەر سوڵتانیو کاک سەعید شەمسو کاک ناسر رەزازیو مەرحوم خاتوو مەرزییە فەریقیو...هتد، وروو ژێندراو هێندێکیان، هێندێک شتیان نووسیو هێندێکیشیان لە ڕێگای میزگردی (پاڵتاک)ەوە دەستیان کرد بە ئاڵوگۆڕی بیروڕا لە سەر بابەتەکە.

ئینجا چوار حیزبی مەترەحی ئەوسا، حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، سازمانی خەباتی کوردستانی ئێران، کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێرانو یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان بە دیدارو وتووێژو راگەیاندن کەوتینە باسو بیر کردنەوە لە پێکهێنانی بەرەی کوردستانی.

لەوپەیوەندییەدا بۆ مێژوو:

١- لەمانگی ڕێبەندانی ٢٠٠٣ زایینی، لە پلینۆمی هەشتەمی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، راگەیاندراوێک کە ناوەرۆکەکەی هەنگاو هەڵهێنانەوە بەرە و بەرەی کوردستانیە هاتووە "جێی خۆشحاڵیە کە حیزبی ئێمە لەگەڵ تەواوی ڕێکخراوەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کورد لە ئێراندا پەیوەندیەکی دۆستانەی هەیەو لەگەڵ هیچیان ناکۆکیون یوان ناخۆشی نیە. بەڵام ئەمە ئەگەر نەکرێتە زەمینەی لێک نزیک بوونەوەی زیاترو ڕێککەوتن لە سەر هێندی ئامانجو ئوسوڵی هاوبەشو هەنگاوانی وێکرا بۆ وەدیهێنانیان، بەرهەمێکی لێ بە دەست نایە. ڕێکەکەوتن لەگەڵ هێزە کوردستانیەکان دەبی هەم بناغەیەک بۆ خەباتی هاوبەش لە پێناو پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ لە وڵاتدا بنێ، هەم ڕێوشوێنی روونو جێگای پەسندی هەموان بۆ هێنانە گۆڕی داخوازەکانی خەڵکی کوردستانی ئێران لە چوارچێوەی ئێرانێکی دیموکراتدا دیاری بکاو هەم بناغەیەک بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری ناوچەی کوردستان لە هەلومەرجی راگواستن "شرایط انتقالی" دا دابڕێژن. پێویستە هەوڵ بدرێت ئەو ئەسڵە هاوبەشانە ژمارەیەکی چەندی بکرێ زیاتر لە هێزو تاقمە سیاسیەکان لە دەوری خۆیان کۆ بکەنەوە."

٢- لەرێکەوتی ٩ - ٥ - ٢٠٠٣ بەرێز کاک ئەیوب ئەیوبزادە وتارێکی لە ژێرناوی "لە پێناو پێکهێنانی بەرەیەکی کوردستانی لە رۆژهەڵاتی کوردستاندا " لە سەرەتای وتارەکەیدا دەڵێت: "بزووتنەوەیەکی کە ئێستا پتر لە ٢٤ ساڵە پێشی بە سەقامگیر بوونی دەسەڵاتی داگیرکەرانەی دەوڵەتی ئێران لە رۆژهەڵاتی کوردستان گرتووە، خاوەنی سروشتو نێوەرۆکی نەتەوەیو رزگاریخوازانەیە".

لە بەشێکی دیکەی نووسینەکەیدا دەڵێت: "بە لە بەرچاوگرتنی ئەو راستیانە، پێکهێنانی بەرەیەکی کوردستانی لە

رۆژهەڵاتی کوردستان لە سەر بناغەی پلاتفۆرمێکی نەتەوەیی، وڵام دەری یەکێک لە گرینگترین پێویستیەکانی قۆناغی ئێستای خەباتی گەلەکەمانە.

هەر بۆیە هەوڵدان بۆ پێکهێنانی بەرەیەکی کوردستانی دیاردەیەکی بابەتییەو لە هەمووکاتو ساتێکدا، بە لە بەر چاو گرتنی تایبەتمەندییەکانی پرسی کورد ئەرکێکی پێویستەو لە بنەرەتدا نابێ بە هیچ کەشەو هەوایەکی سیاسی تایبەتی ببەسرێتەوە. مەبەست لێرەدا ئەوەیە کە بۆ کێشەی گەلی ئێمە کە لە قۆناغێکی رزگاریخوازانە دایە، بوونی خیتابێکی هاوبەشی سیاسیو لێک کۆبوونەوەی هێزە سیاسییەکانی کورد لە دەوری پرۆژەیەکی نەتەوەیی دیاردەیەکی کاتیو کورت خایەن نییە. هەتا ئەو کاتەی بزاڤی رزگاریخوازانەی کورد نەیتوانیوە بە ئاکامی سەرکەوتوانەی خۆی بگات، بوونی بەرەی کوردستانی پێویستێکی حاشاهەڵنەگرەو وڵامدەری پێویستییەکی گرینگو دەستە بەری سەرکەوتنە".

٣- بەڕێز عەبدوڵا موهتەدی لە رێکەوتی ٧ - ٧ - ٢٠٠٣ نووسراوەیەکی ئامادە کردووە لە ژێر ناوی "پەیامێک بۆ هەموو خوازیارانی بەرەیەکی کوردستانی لە ئێران" ئەم نووسراوەیە لە ٩ - ٧ - ٢٠٠٣ لە ماڵپەڕی (بروسکە) بڵاوکرایەوە.

لە بەشێکی پەیامەکەدا هاتووە "لە راستیدا، ئێمە وەکوو کۆمەڵە دەمێکە دەگەڵ ئەو بیرۆکەیە کۆکینو بانگەوازی پێکهێنانی بەرەیەک یان رێکخراوێکی چەترمانەندی کوردی ئێران دەکەین".

لە بەشێکی دیکەی پەیامەکەی بەڕێز موهتەدیدا هاتووە: "بۆ ئاگاداری ئەو بەرێزانە، ئێمە لە کۆمیتەی ناوەندی کۆمەڵەدا تەنانەت گەڵالەی پێشنیاکراومان ئامادە کردووەو هەر لەم رۆژانەدا پێشکەشی بە کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانی دەکەینو هیواداریین وڵامی موسبەتیش وەربگرینەوە، هەر وەها بە پێویستی دەزانم ئەم موژدەیە بە خوازیارانی ئەو بەرە کوردستانیە رابگەیەنم کە مەسەلەی بەرە لە کۆنفراسێکی کۆمەڵەشدا کە بە زوویی دەبەسترێ دەخرێتە بەر باسو لێکۆڵینەوە".

٤- یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان لەو پەیوەندییەدا

لە رێکەوتی ١٤ - ٦ - ١٩٩١ زایینی، شەهید کاک سەعید یەزدانپەنا دامەزرێنەری یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان، لە نامیلکەیەکدا لە ژێر ناوی (پێکهێنانی بەرەی کوردستانی پێویستێکی مێژوویی) دەڵێت: "پێکهێنانی بەرەیەکی یەکگرتووی کوردستانی لە ئێران پێویستییەکی مێژووییە. گەلی کورد لە ئێران هەر وەک هەموو بزووتنەوەیەکی سیاسی لە جیهاندا،

هێزو تاقمی سیاسی بە بیرو بۆ چوونی ئیدئۆلۆژیک- سیاسی تایبەتو جیاوازەوە هەیە. ئەمە لە کاری سیاسیدا شتێکی رەواو ئاساییە، ئەوەی کە نارەوایە ئەوەیە کە هێزە سیاسییە کوردستانییەکانی ئێران کە بەرژەوەندی هاوبەشیان لە ئازادی کوردستانو بزووتنەوە رزگاریخوازانەکەیدا هەیە، نەتوانن لە سەر رێبازێکی ستراتیژیک بۆ وە دەست هێنانی مافە زەوتکراوەکانی گەلی کورد رێکبکەونو خۆیان لە بەرەیەکی بەرفراواندا ببینەوە. بۆ ئێمە وەک کورد لە ئێران بە هەموو هێزو تاقمو دەستەیەکی سیاسی شۆڕشگێڕو دیموکراتو پێشکەوتنخوازەوە، یەکخستنی ریزەکانی خەباتمان لە پێش هەموو پێویستییەکی سیاسی دیکەوەیە".

ئێمە وەک یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان تەنانەت ساڵیانێک دوای شەهید کرانی کاک سەعید یەزدانپەنا، بەردەوام هەوڵمانداوە کە پرسی بەرە لە بیر نەچێتەوەو لە بۆنەی جۆراوجۆردا ئەم ئەرکە پیرۆزە وە بیر حیزبو لایەنو کەسایەتییە سیاسییەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان بخەینەوە.

بۆ نموونە، رۆژنامەی (یەکێتی)- ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان ژمارەی ١٠ ساڵی ١٩٩٣ لە لاپەڕەکانی ١٢ و ١٧دا لە وتارێکدا لە ژێر ناوی "بەرەیەکی کوردستانی لە پێناو گەشە کردنی بزوتنەوەی کوردایەتیدا "لە بەشێک لە وتارەکەدا هاتووە. "یەکێ لە گرینگترین مەرجەکانی سەرکەوتنی خەباتی گەلەکەمان یەکخستنی ریزەکانی بزووتنەوەیە. یەکخستنو یەکگرتنی ریزەکانی بزووتنەوەی کوردایەتی لە لایەکەوە لە نێوخۆی وڵاتدا گوڕو تینی حاشاهەڵنەگر دەداتە رەوتی خەباتو لەلایەکی دیکەوە، لە پەیوەندی لەگەڵ کۆڕو کۆمەڵو دەوڵەتە بڕیار بە دەستەکانی جیهاندا، قورساییەکی تایبەتی دەبێ. لەم روانگەیەوە ئێمە پێمان وایە بزووتنەوەی کوردایەتی لە کوردستانی ئێران بۆ ئەوەی سەرکەوتن بە دەست بێنێو ئەو سەرکەوتنە بپارێزێ، پێویستە ریزەکانی خۆی لە بەرەیەکی یەکگرتووی کوردستانیدا رێک بخات".

لە بەشێکی دیکەی وتارەکەدا هاتووە:

"ئەگەر بزووتنەوەی کورد نەتوانێ لە چوارچێوەی بەرەیەکی کوردستانیدا رێکبخرێت بێگومان سەرەرای فیداکاریو قوربانی رۆڵەکانی گەڵ، سەرکەوتنی بزووتنەوەکە ئاسۆیەکی روونی نابێتو نە لەو ئیمکاناتە سیاسییەی کە بۆ کێشەی نەتەوەی کورد بە گشتی هەیە دەتوانین کەڵکی پێویست وەربگرینو نە لە سەرکەوتنی خەباتی سەرانسەری دژی دیکتاتۆریدا کە ئامانجی هاوبەشی گەلی کوردو گەلانی دیکەی ژێر دەسەڵاتی ئاخوندەکانە، گەلەکەمان بە مافە نەتەوایەتییەکانی خۆی شاد دەبێت".

بۆ وڵامدانەوەیەکی بە پێز بۆ پرسیاری یەکمتانو روون کردنەوەیەکی باشتر بۆ خوێنەران پێویست بوو ئەو نووسراوانەی سەرەوە وەک بەڵگە نامەیەکی مێژووی بخەمە بەردەستان.

ئەو هەوڵانەی کە باسم کردن بۆ پێکهێنانی بەرەی کوردستانی لە رابردوودا، لە حاڵێکدا بووکە ئەوسا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانو گۆڕپانی خەباتە رەواکەیدا تەنیا چوار حیزبو رێکخراوی مەترەح هەبوون، حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانو سازمانی خەباتی کوردستانی ئێرانو کۆمەڵەی شۆڕشگێری زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێرانو یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان، بەم حاڵەشەوە هەوڵدان بۆ پێکهێنانی بەرەیەکی کوردستانی بێ ئاکام مایەوە.

هەنووکە، بە داخەوە کۆمەڵە بوون بە چەند کۆمەڵەیەک
حیزبی دیموکرات بوون بە دوو
سازمانی خەبات بوون بە دوو
یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان دوو لەت کرا.

دیسانیش موخابن هیچکام لەو مونشەعیبانە ئامادە نین کە پێکەوە دانیشنوو نەک هەر باس لە بەرەی کوردستانی، بەڵکوو ئامادە نین کە باس لە کێشەکانو هۆکارەکانی دوولەت بوونو چەند لەت بوونی خۆمان بکەین.

لەم حاڵەتەدا مەترسییەک کە لە ئارادایەو تەمایولیش هەیە لە لایەن چەند لایەنێکەوە کە بە پێویستی نازانم جارێ ناویان بێنم، ئەوەیە کە نەک بەرەیەکی یەکگرتوو بەڵکوو دوو بەرە یا بەواتەیەکی دیکە بوونی دوو بەرەکی لە ئارادایە.

هەرچەندکە بەبڕوای من ئەمانەی کە لە سەرەوە باسم کردن چ لە رابردووداو چ هەنووکە هۆکاری سەرەکی نین بۆ دروست نەبوونی بەرەی کوردستانی.

بەڵکوو سێ هۆکاری گرینگ، مێژوویی، کلتووری، سیاسی هەن کە دەبێت زانستیانە لێکۆڵینەوی لە سەر بکرێت.

ئەگەر لاپەرەکانی مێژووی کوردستان هەڵدەینەوە کە زۆربەی نووسەرەکانیشی بێگانن، بوونی ئەو سێ هۆکارە سەرەکییەمان زۆرتر بۆ روون دەبێتەوە، ئەگەر زۆر بۆ رابردووش نەگەڕینەوەو تەنها ئاماژە بە چەند بزووتنەوەیەکی سەدەی بیست بەم لاوە بکەین.

بۆ نموونە، شۆڕشەکەی سەرکردە سمکۆی شکاک لە ١٩١٠ تا ١٩٣٠ دەبینین کە ناوەرۆکی بزووتنەوەکە رزگاریخوازانەو هەنگاو هەڵهێنانەوە بووە بۆ سەربەخۆییو دامەزراندنی دەوڵەتی سیاسی کورد، بەڵام لە ناوچەیەکی بەرتەسکدا قەتیس مایەوەو عەشایرو رێبەرانی هۆزو ناوچەکانی دیکەی کوردستان بە دەم بانگەوازەکەی سمکۆی شکاکەوە نەک هەر نەچوون بەڵکوو هەوڵدراوە دژایەتیشی بکرێتو لە هێندێ شوێن بە چەتە ناوی بەرن.

یا خۆ لە کۆماری کوردستاندا، ئەگەریش بە رووکەش سەروک هۆزو عەشایرەکان پشتیوانیان لە پێشەوا کردبێت بە بوونی بەڵگە نامە مێژووییەکان لە ژێرەوە بۆ لاواز کردنو تەنانەت بۆ رووخانی کۆماری کوردستان دەستیان لە ناو دەستی دوژمن ناوە.

ئەمە راستە و خۆ کاریگەری بووە بە سەر دروست بوونی کلتووری ناتەباییو بێ بڕوا بوون بە یەکتریو پشتی یەکتر خاڵی کردنو ئەو دوو هۆکارەش لە سەردەمی دروست بوونی ئەحزابی سیاسیدا راستەو خۆ کارتێکەری سیاسیان بووە بە سەر حیزبەکانو هەڵوێستەکانیاندا، هەر ئەو سێ هۆکارە گرینگەش زۆر بە جیدی بۆتە هۆی نەبوونی ستراتیژی نەتەوەییو بە تەواوی تێنەگەیشتن لە بەرژەوەندییە باڵاکانی نەتەوەیی لە ناو حیزبو رێکخراوە سیاسییەکانی کوردستاندا.

بە واتایەکی دیکە دەکرێت بگوترێت ئەگەر لە رابردوودا پاراستنی ناوچەیەکی بەرتەسک کە بەرژەوەندی هۆزێک یا دوو هۆزی تێدا لە سەرووی پاراستنی نیشتمانێکی پانوو بەرینەوە بووەو رازی بوون لە پێناو پاراستنی ئەو ناوچە بەرتەسکەدا بۆتە هۆی پشت لە بەرژەوەندی گشتی بکەنو بە هانای بزووتنەوە رزگاریخوازانەکانی سەر هەڵداو لە ناوچەیەکی دیکەوە نەچن، ئێمرۆکە ئەو دیادەیە گواستراوەتەوە بۆ ناو حیزبەکان.

دەنا چۆن ئێمەی چەند حیزبو رێکخراوی سیاسی کە لە رۆژهەڵاتی کوردستان، یەک بست خاکی رزگارکراومان نییە، دوور لە وڵات خەریکی چالاکین، رۆڵەکانی نەتەوەکەمان دەگیرێن، دەکوژرێن، رێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران لە سەر هەمووومان یەک هەڵوێستی هەیە، بە بوونی ئەم هەموو خاڵە هاوبەشانەوە، چۆن؟ نابێ بتوانین لە بەرەیەکی کوردستانیدا، هەڵوێستەکانمان یەک خەین کە ئەمە یەکێک لە ئەرکە نەتەوەیەکەمانو بە دڵنیایشەوە لەم قۆناغەدا یەکێک لە بەرژەوەندییە باڵاکانی گەڵ بە ئەژمار دێت.

پرسیار: هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەموزۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

سمکۆ یەزدانپەنا: زۆر پرسگەلو کێشە و مەسەلە هەن کە، ئەگەر کورت بینیو بەرژەوەندی تاقمیو دەستەگەراییو رێکخراوەییو حیزبی بێڵنو چاومان نەبەستن، ئەوە بە دڵنیاییەوە پرسگەلی هەر هەموومانو راستەوخۆ، نەک هەر کەموزۆر، بەڵکوو زۆر زۆریش پەیوەندی بە هەر هەموومانەوە هەیە، بەڵام هەر وەک لە وڵامی پرسیاری یەکەمدا عەرزم کردن، موخابن هێشتا، ئێمە نەبووینەتە خاوەن ئەو کلتوورەی کە ئەمرمان پێ بکاتو بڵێ، بەرژەوەندی گەلو نیشتمان نەک دەستەو تاقمێک، هەروەها، بۆ خۆتان ئاگادارن کە ساڵی ٢٠٠٧ بووە ساڵی زاووزێی حیزبە رۆژهەڵاتییەکان، حیزبێک نەما دوو لەتو چەند لەت نەبێت، جا بەم حاڵەوە کۆدەنگی گشتی زۆر ئاستەمە.

هەر چەند هەموو لایەکمان دیسانەوەش هەر کۆڵمان نەداوەو بەردەوام، لە بۆنەی جۆراوجۆردا بانگەوازی کۆدەنگی دەکەین، ئەگەر دوور نەرۆین هەر خۆمان یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان، هەر لەو ماوەیەدا، سەبارەت بە کردەوە تیرۆریستییەکەی شاری مهاباد، لە بەشێک لە راگەیاندراوەکەماندا، دیسانەوەش بانگەوازی کۆدەنگیمان کرد بۆ مەحکوم کردنی، بەڵام بەداخەوە لەم هەلومەرجەدا زۆر زەحمەتە، ئەگەر سەرنجتان دابێت،"اهرام ثلاثە" زوو زوو خۆی دەردەخات، مەبەستم لەوەیە کە لەو ماوەیەدا مۆدێلی سێ حیزب پێکەوە یەک هەڵوێست بوون لە مەر هێندێک رووداو زۆرتر بووە، ئەوەش هەر ئەو زەنگە مەترسیدارەیە کە لە بەشێک لە وڵامی پرسیاری یەکەمدا ئاماژەم پێداوە، واتە دوو بەرەکی.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزەکوردستانییەکان لە هەلو مەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

سمکۆ یەزدانپەنا: دیارە هەر لە کۆنەوە، کوردستان بە پێی هەڵکەوتی جوغرافی - سیاسی (ژیئۆپۆلۆتیک)و جوگرافی - ئابووری (ژیئۆئیکۆنۆمی)، هەمیشە مووعادلەیەکی نێودەوڵەتی بووە، چاوی بڕیار بە دەستانی جیهانی بە سەرەوە بووە، راستەوخۆ یا ناراستەوخۆ، دەوڵەتانی زلهێز لەو ئاڵوگۆڕانەی کە بە درێژایی مێژووی داگیرکراوی کوردستان روویانداوە، جا چاک هاتبێت یا خراپ، بەشدار بوون.

ئەمە لە لایەک، لە لایەکی دیکەوە، هەر کام لە ئێمە، حیزبو رێکخراوەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان، وێڕای هەبوونی کۆمەڵێک خەڵکی خۆمان لە ناوخۆی وڵاتو کۆمەڵێک پێشمەرگەش، کۆمەڵێک بەرنامەشمان بۆ خۆمان هەیە، ئەوەی کە

ئەگەر ئاڵوگۆڕێک رووبدات، ئێمە چۆن دەتوانین هەلی رەخساو لە بەرژەوەندی گەلدا بقۆزینەوە، ئەوە پەیوەندی بە چەند هەنگاوەوە هەیە:

١- چەند خۆمان وەک حیزبو رێکخراوەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان، لە خەمی میللەتدا کۆک دەبینو بە تێگرای بۆ پاراستنی هەنگاو هەڵدێنینەوە.

٢- چەندە بڕیار بەدەستانی جیهانی هاوهەنگاو دەبن لەگەڵ هەنگاوی ئێمەو بەرژەوەندییەکانی پترلە 10 ملیۆن کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهیناوە؟

سمکۆ یەزدانپەنا: بۆ نەتەوەیەک کە زۆر لە مێژە خاوەن دەوڵەتو جوگرافیای سیاسی خۆی نییە، کۆبوونەوە ئیدۆلۆژییە جیاکانیو حیزبو رێکخراوەکانی، لە ژێر یەک ئاڵاداو دارشتنی رێبازێکی ستراتیژی لە قۆناغی خەباتی رزگاریخوازانەو دەرباز بوون لەو قۆناغە، شەرتی سەرەکییە بۆ راکێشانی هێزو ئیرادەی تاکەکانی نەتەوەکەمانو راکێشانی سەرنجی دونیای دەرەوەی خۆمان، بە واتایەکی دیکە نەبوونی خیتابێکی هاوبەشو دیپلۆماسییەکی مووەحید، کە دونیای دەرەوەی خۆمان، لێی تێبگاتو رووی تێبکات، لە پرشو بڵاوی حیزبەکان دایە، نەبوونی قورساییەکی ئەوتۆی ئێمەو مانان لە باشووری کوردستان، کە ئەگەر ببوایە زۆر گرفتی چارەسەر دەکرد، لە پرشو بڵاوی حیزبو رێکخراوەکان دایە، لە ناوخۆی وڵاتیش، ئەم دیاردەیە کارتێکەری راستەوخۆی لە سەر سەرجەم چینو توێژەکانی کوردەواری داناوەو هەر کام، لەو چینو توێژانەش، روانگەو بۆچوونی خۆیان هەیە، هەر چەند، وێڕای ئەم پرشو بڵاوییە بەرچاوەی حیزبو رێکخراوەکانی، بەڵام، تینوی ئازادیو رزگاربوونی نیشتمان، زۆر جار کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی وا لێ کردووە، کە لە زۆر بۆنەدا بە بێ سەرنجدان بەو پرشو بڵاوییەی حیزبەکانیان، بە بانگەوازی حیزبەک یا دووان...هتد. بە کۆ دەنگی نارەزای بوونیان لە رێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران بە شکڵو شێوازی جۆراو جۆر دەرببڕن.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو رێکخراوە سیاسییەکاندا بۆ پرسی سیاسیی کورد لەئێراندا چییە؟

سمکۆ یەزدانپەنا: ئەگەر بێتو بەرەیەکی کوردستانی لە رۆژهەڵاتی کوردستان دروست ببێت، بێ گومان ئەو بەرەیە دەبێتە نوێنەری راستەقینەی زۆربەی هەرە زۆری کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بە هەموو چینو توێژەکانییەوە.

بە بوونی ئەو بەرەیە دەکرێت چەند شتێکی گرینگ لە دایک ببێت.

١- دیپلۆماسی نەتەوەیی، واتە هەر وەک چۆن ئێستا زۆربەی حیزبو رێکخراوەکان لە زۆربەی شارەکانی وڵاتانی ئۆروپاو ئامریکا، کاناداو...هتد، کۆمیتەو نوێنەرایەتیمان هەیە لە هەلو مەرجی نوێدا، نوێنەرایەتی نەتەوەیی جێگایان دەگرێتەوەو بەرە نوێنەرو دیپلۆمات هەڵدەبژێرێتو نوێنەرانو دیپلۆماتەکانمان نوێنەرایەتی نەتەوە ژێر دەستو نیشتمانە داگیرکراوەکەمان دەگرنە ئەستۆو، ئەمە زۆر بە ئاسانی سەرنجی کۆرو کۆمەڵە نێونەتەوەیەکان رادەکێشێو سەرنجی دەوڵەتانیش هەر وەها.

٢- رێکخستنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان لە بەر یەک فەرماندەی هاوبەش، کە ئەمەش پەیوەندی راستەوخۆی هەیە بۆ ئامادە بوونو بە پیرەوە چوونی هەر جۆرە گۆڕانکارییەکی کوتو پڕ لە کوردستانو – ئێراندا.

٣- لە ئێستاشو لە پاش گۆڕانکاری لە ئێراندا، بەرە نوێنەرایەتی گەلی کورد دەکات بۆ هەر پرسو راوێژێکو هەر کێشەیەک لەگەڵ گەلانو نەتەوە جیاجیاکانی ناوچەکە، فارس، ترک، عەرەب.

ئەمە سەبارەت بە بەرەی کوردستان، بەڵام کۆدەنگی ناتوانێ ئەو ئەرکانە بە ئەستۆوە بگرێتو رۆڵی زۆر کەمتری دەبێت لە بەرە، بەڵام بە دڵنیایەوە دەتوانێ بە بەرهەم دەبێت لەم هەلومەرجەی ئێستاداو دەکرێت زۆر بە باشیش رێگا خۆشکەری پێکهێنانی بەرەیەک بێت.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمواندا هەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانەرێک بکەون؟

سمکۆ یەزدانپەنا: بەڵێ، بە بێ هیچ دوو دڵێک لەگەڵ بۆچوونەکەتان کۆکم. دەکرێت دەرگا داخراوەکانی بیرو دڵمان بەرانبەر یەک، لە قازانجی گشتی وەکەینەوەو سەلیقە جیاجیاکانیش بۆ ماوەیەکیش بوو بێت هەر لە بەر ئەو قازانجە گشتیە لە ژوورێکی داخراودا دابنێن.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسییەی ئێستا لە نێو رێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارا دایە، چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

سمکۆ یەزدانپەنا: لە بیرمان نەچێت کە شەڕی ناوخۆ وێڕای ئەوەی دیاردەیەکی زۆر مەترسدارو بێز هەستێنە، لە هەمان کاتیشدا دیاردەیەکی زۆر ناسروشتی نییە، دیاردەی شەڕی ناوخۆیی، خاوەن مێژوویەکی دوورو درێژەو لە زۆربەی وڵاتانی جیهان روویداوەو لە هێندێ لە وڵاتان بە هۆی عەقڵێکی ساغو ژێر بیرییەوە زوو چارەسەر کراوەو لە هێندێک وڵاتیش هەنووکە بەردەوامو بێ چارەسەر ماوە.

هۆکارەکانیشی لای هەموان ئاشکرایە، بەرژەوەندی دەستەوتاقمی - دینی - مەزهەبی - ئایدۆلۆژی - هۆزو ناوچەگەرای، بە تایبەت بۆ ئێمەی کورد، کە زۆر لە مێژە بێ بەرین لە دەوڵەتداریو حوکمڕانی، ئەوە مەترسیەکە زۆرتر دەکا، بەڵام بە دڵنیاییەوە بە بێ چارەسەر نییە.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان کردوەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژەیەکتان هەیە؟

سمکۆ یەزدانپەنا: لە ڕابردوودا، شەڕی ناوخۆ لە مابەینی چەند حیزبێکدا، لە رۆژهەڵاتی کوردستان روویداوەو هەموومان کەمو زۆر تاڵیو سوێرییەکانیمان چێژتووە، بەڵام دیسانەوەش گارانتی نییە کە ئەو ئەزموونە دووبارە نەبێتەوە، لە کاتی رزگار بوونی یان رزگار کردنی گوندێک، شارێک یا سەرجەم رۆژهەڵاتی کوردستان.

بەڵام ئەوەی کە دەکرێت هەموو لایەک پەیرەوی بکەن، باوەڕ هێنانە بە پلۆرالیزمی سیاسیو مەزهەبیو......هتدو کێبڕکێی تەندروست (رقابت سالم)و هەر لایەک لە جێگای خۆمانەوە بە حیزبو رێکخراوو کەسایەتییە سەربەخۆکانو هونەرمەندانو... هتد، هاندەرو سازدەری بیروڕای گشتی (افکار عمومی) بین بۆ ئامادە بوون بۆ بەرەنگاری ئەو دیاردەیە لە کاتی روودانیدا.

پرسیار: چەندە باوەڕتان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسیی هەیە، ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەرکردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

سمکۆ یەزدانپەنا: دەبێ هەموو لایەکمان کار بکەین بۆ دروست کردنی کلتووری تەباییو یەکتر قەبوڵ کردنو باوەری قوڵ بە پلۆرالیزمی سیاسیو رێز گرتن لە بیروڕای ئازادو ئازادییەکانی تاکو کۆمەڵو فێری دیالۆگو بە هێنمی رەفتار کردنی بین لە بەرانبەر یەکدا، دیارە ئەمانە هەموو دەبێ لە بەر پاراستنی بەرژەوەندییە باڵاکانی نەتەوەکەمان بێت.

بەڵام هەروەک زانایەکی بە ناوبانگ دەڵێت:

ئەگەر بەرژەوەندی گەل لە ئارا دابێت، ئەوە بەرژەوەندی حیزبەکەمی بە فیدا دەکەم، بەڵام ئەگەر بەرژەوەندی حیزبو ڕێکخراوەی لە ئارا دابێت، ئەوە بەرژەوەندی حیزبکەم لە سەرووی بەرژەوەندی هەموو حیزبەکانەوە دادەنێم.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە بۆچی دەسپێشەخەری ئەوە ناکەن تاکوو هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە ڕێکبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

سمکۆ یەزدانپەنا: ئەوەی کە هەموو لایەکمان بانگەوازی هاودەنگیو تەبایی‌و بەرەی کوردستانی دەکەین، بەشێکی لەبەر ئەو مەترسییەیە کە دەستەو یەخەی هیچ لایەنێکمان نەبێت، بڵام هەروەک پێشتریش عەرزم کردن، ئەوە کلتوور سازی دەوێتو بە داخەوە هێشتا نەبووینەتە خاوەن ئەو کلتووره، ئەگەر لەو پەیوەندییەدا شەفاف بەرانبەر بە بیروڕای گشتیی‌و ئێوەومانان بدوێن‌و ڕاستگۆ بین، ڕەنگە هەنووکە دەست بردن بۆ چەک بۆ چارەسەری گرفتەکانی مابەینمان ئەگەریش ئارەزوو بێت، ئاسان نەبێت، بە هۆی ئەوەی کە خاوەن خاکی ئازاد کراو نین، بەم حاڵەشەوە، وا هەموو لایەک ئاگادارن ئەو حیزبانەی کە ئینشعابو جیابوونەوە کەوتە ناو ریزەکانمان لەم هەندەران نشینییەش تاکو ئیستا کەمان بە یەکتر نەکردووە، پێویست ناکات باسی حیزبو ڕێکخراوەکانی دیکە بکەم، بەڵام یەکێتی شۆڕشگێرانی کوردستان‌و پارتی ئازادی کوردستان کە وا بۆ سێ ساڵو نیو دەچێت کە لە یەک جیا بووینەتەوە، کەمان تەقوکوت لە مابەیندا نەبووە، جا بۆیە ئەمە تەنیا بە یەک لایەن ناکرێ، بەڵکوو دەبێ هونەرمەندان، مامۆستایانی زانکۆ، ڕۆشنبیران‌و کەسایەتییە سیاسییە سەربەخۆکانی کوردستان ڕاستەوخۆ لێمان وەدەنگ بێن‌و هەموو لایەکمان پێکەوە، کۆمەڵێک هێڵی سوور دەست نیشان کەین کە یەک لەوانە دەست نەبردن بۆ چەکە.

بەرێز سمکۆ یەزدانپەنا، سکرتێری کۆمیتەی ناوەندی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان، لە چەند دێڕدا:

ساڵی ١٩٧٠ لە ناوچەی فەیزوڵابەگی بەشی بۆکان لە دایک بووە، ساڵی ١٩٨٦ بە مەبەستی پێشمەرگایەتی شاری بۆکان‌و ڕۆژهەڵاتی کوردستانی بە جێ هێشتووەو بەرەو باشوور چوە.

هەتا بەهاری ١٩٩١و تاکوو دامەزراندنی یەکێتی شۆڕشگێڕان لەگەڵ زۆربەی ئەندامانی دامەزرێنەری یەکێتی شۆڕشگێڕان لە

کۆمیتەی کوردستانی رێکخرای "چریکە فیدایەکانی خەڵک" ئەندام بووە لە ئۆرگانە جیا جیاکانی ئەو رێکخراوەیەدا وەک پێشمەرگەیەک کاری کردوە.

لە پاش دامەزراندنی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان، یەکەم کۆمیتەکانی ئەو رێکخراوەی لە هۆڵەندو ئاڵمان بونیاد ناوە. لە یەکەم کۆبوونەوەی بەرفراوانی رێکخراوی ناوبراو کە ساڵێک دوای شەهید کرانی دامەزرێنەریەکەی بەسترا لە ساڵی ١٩٩٢؛ بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردراوەو لە ئۆرگانەکانی ئەمنیەت، پەیوەندییەکان، کۆمیسیۆنی سیاسی - نیزامی بەرپرسایەتی بووە، لە ساڵی ١٩٩٦ بەرپرسیارێتی تەشکیلاتی ناوخۆی رێکخراوەکەی بە ئەستۆ گرتووە، لە ساڵی ١٩٩٨ بەرپرسیارێتی پەیوەندییە کوردستانییەکانی لە ئەستۆ بوە، پاش بەستنی کۆنگرەی یەکەمی یەکێتی شۆڕشگێڕان لە ١٠ - ١٠ - ٢٠٠٦ کە بۆتە هۆی دوو لەت بوونی ریزەکانیان، لە ٧ - ٧ - ٢٠٠٧ بە وتەبێژی دەستەی دامەزرێنەرەوەی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان دانراوە، لە کۆنفرانسی پێنچەمدا کە لە رێکەوتی ١٠ - ٨ - ٢٠٠٧ بەسترا بە سکرتێری کۆمیتەی ناوەندی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان هەڵبژێردراوە.

ناوبراو لە ساڵی ١٩٩٣وە تاکوو ئێستا بە دەیان وتاری سیاسیی لە رۆژنامەکانو سایتەکاندا بڵاو کردۆتەوە.

رێکەوتی: ١٠ی دێسەمبەری ٢٠١٠

حەسەن رەحمانپەنا: کەسێک کە دەڵێت "هەر ئەوەندی ئیجازەمان پێ بەدەن بچینەوە ئێرانو نەمانگرن، حازرین بچینەوە"

کەسێک کە دەڵێت "هەر ئەوەندی ئیجازەمان پێ بەدەن بچینەوە ئێرانو نەمانگرن، حازرین بچینەوە"، لەگەڵ لایەنێک کە دروشمی رووخانی کۆماری ئیسلامی هەڵگرتووە چۆن دەتوانن لە بەرەیەکدا هاوکاریو توافوق بکەن؟

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێکنەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چیە؟

حەسەن رەحمانپەنا: تا ئێستا ئێمە لە زۆر بۆنەو چاوپێکەوتنو دانیشتنێدا نەزەری خۆمان لە سەر ئەم پرسیارە هەم لەگەڵ حیزبەکان، هەم لەگەڵ میدیاکانو هەم بۆ جەماوەری خەڵک باس کردوە.

بۆ وەڵامی بەرێزیشتان دەبێ بڵێم ناتوانین تەنیا بە یەک هۆکار ئاماژە بکەین. دەتوانم بلێم دوو هۆکاری سەرەکی کۆسپی بەردەم پێکهێنانی بەرەو یا هەر چەشنە هاوکاریەکی گشتگیرە لە نێو حیزبو رێکخراوە سیاسیو ئەسلییەکانی کوردستان.

یەکەم: جیاوازی قوڵ لە ستراتێژو سیاسەتی رۆژانەی ئەو حیزبو رێکخراوانە. هاوکاریو کۆبوونەوە لە بەرە یان نیمچە بەرەو شتی لەم چەشنە لە سەر ئەساسی خاڵی هاوبەش بۆ مەبەستێکی دیارکراو دەکرێت. کەسێک کە دەڵێت "هەر ئەوەندی ئیجازەمان پێ بەدەن بچینەوە ئێرانو نەمانگرن، حازرین بچینەوە،" لەگەڵ لایەنێک کە دروشمی رووخانی کۆماری ئیسلامی

هەڵگرتوە چۆن دەتوانن لە بەرەیەکدا هاوکاریو توافوق بکەن؟ یان لایەنێک کە هەلومەرجی ئیستا بۆ کاری پێشمەرگانە لە ناوەوەی وڵات بە گونجاو نازانێتو لە پاڵ پاراستنی پێکهاتەو زەرفیەتەکانی هێزی پێشمەرگە، ئەولەویەتی خۆی بە کاری سیاسییو تەشکیلاتیو جەماوەری داددەنێو ئەوە بە رێگایەک بۆ بوژانەوەی خەباتی جەماوەری دەزانێ، بەڵام لایەنێکی دیکە ستراتیژی خۆی بە جموجۆلی چەکدارانە لە سەر سنوورەکان بە چاو پۆشی کردنی ئەمو ئەو دیاری کردوەو لەوەش واوەتر لایەنێک لای وایە هەر جارە بە بەکوشت دانی چەند پێشمەرگە دەتوانێ نفوزی جەماوەری بە دەست بێنێ، کوا ئەم سیاست یا ستراتێژانە دەتوانن ببنە مەبنای هاوکاریو کاری هاوبەش لە بەرەیەکدا؟ یان دیسانیش هەر بۆ نمونە لایەنێک لای وابێت کە کۆنەپەرستیو دواکەوتویی بەڵایەکە کە ماوەی ٣٠ ساڵە وەکوو مۆتەکە بەسەر شانی خەڵکی ئەو وڵاتەوەیە، خەڵک لێی بێزارنو نابێ رێگا بۆ بوژاندنەوەی خۆش بکرێو لایەنێکیش پێکهێنانی یەکیەتیی مەلایانی کوردستان بخاتە ئەولەویەتی کاری خۆیەوە؟ لایەنێک بە کردەوە خۆی لە بەرەی هەوڵدان بۆ ئیسلاحی رژیمی کۆماری ئیسلامیدا ببینێتەوەو لایەنێک لای وابێ ئەوە بە واتای تورموز کردنی خەباتی رادیکاڵو روو بە پێشی جەماوەرە، ئەمانە کۆ کردنەوەیان لە بەرەیەکدا کارێکی ئاسان نییە. هەمووی ئەو نمونانە جەوهەرەن رێگرن لە پێکهێنانی بەرە.

دووهەم: برینی جیابوونەوەی بە تایبەت ٢ ساڵی رابردووی نێوان هێزو لایەنەکان سارێژ نەبوە. بەشێک لەو رێکخراوانە تەنانەت لە ئاستی سەرکردایەتیان بە یەکەوە قسەیان نییە. بۆ کۆبونەوەیەکی ئاسایی مەرجی بەشداری لایەنێکیان بەشداری نەکردنی ئەوی دیکەیە.

پرسیار: ئەی هاوکاریو کۆدەنگی بۆ وڵامدانەوە بە پرسیارگەلێک کە کەمو زۆر پێوەندیدار بە هەمووانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

حەسەن رەحمانپەنا: هەر بەو هۆکارەی کە لە وڵامی پرسیارەکەی یەکەمدا باسم کرد. هەموو ئەو باسو بابەتانەی کە لە کۆمەڵگادا دەگۆزەرێت، پێوەندی بە هەمووانەوە هەیە. بەڵام هەمووان یەک وڵام یان یەک رێگا چارەیان بۆ پرسەکانو رووداوەکان نییە. هەر کەس لە روانگەی سیاسییو لێکدانەوەی خۆیەوە بۆ رووداوە سیاسییو کۆمەڵایەتییەکان، وڵام بە بابەتەکان دەداتەوە کە زۆربەی جار وڵامەکان دوو جەمسەری سیاسیو چینایەتی جیاواز لەیەک پێکدێنن.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆرێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

حەسەن رەحمانپەنا: شێوازی پێکهاتنی ئاڵوگۆڕ کاریگەری جیاوازی لە سەر حیزبەکان هەیە. بۆ نمونە ئەگەر ئاڵوگۆڕ لە

سەرەوە واتە رووخاندنی رژێم لە رێگای هێزی دەرەکی یان کودەتای نیزامی روو بدات (ئەلبەتە من هەر دووکیان بە دوور دەزانم) هێزگەلێک قازانجی تێدا دەکەن و هێزگەلێکو زۆربەی جەماوەری خەڵک زەرەری تێدا دەبینن. عێراق و ئەفغانستان نمونەی زیندووی ئەم چەند ساڵەن. بەڵام ئەگەر کۆماری ئیسلامی لە ئاکامی خەباتو خرۆشانی جەماوەریدا برووخێتو جەماوەر هەڵسووڕاوانە لە سیاسەتو رووداوە سیاسیەکاندا دەخاڵەتی چالاکیان هەبێت، لە وەها هەلومەرجێکدا تەنانەت حیزبە سیاسیەکانیش ناتوانن خۆیان لە هاوکاری لا بدەن. بۆ نمونە دەتوانین ئاماژە بە پێکهاتنی "هەیئەتی نوێنەرایەتی خەڵکی کورد" لە ساڵی ٥٨ی هەتاوی بکەین، کە خەباتی رۆژانەو خۆپێشاندانی بەردەوام بوو بە هۆکاری دروستبوونی وەها هاوکارییەکی بە کردەوە.

لە حاڵەتی تەفرەقە، دڕدۆنگیو کێشە، هەمیشە هەلومەرج بە قازانجی دوژمنو بە زەرەری جەماوەرو حیزبەکان دەشکێتەوە. بەڵام لە حاڵەتی تەبایی، هاوکاریو هاودەنگی، یەکگرتوویی بە کردەوە لە نێو لایەنەکانو جەماوەردا پێکدێتو تەنانەت مەجال بۆ پیلانگێری دوژمنیش بەرتەسک دەبێتەوە.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشوبڵاوی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوە چ مەترسییەکی پێکهێناوە؟

حەسەن رەحمانپەنا: بە هۆی بوونی بەشی عەلەنی ئەو لایەنانەی کە هێزی پێشمەرگەرو چەکداریان هەیەو لە کوردستانی عێراق نیشتەجێن مەترسی شەڕی چەکداریو رووداوی ناخۆش لە ئێستادا ناکرێت.

بەڵام نەفسی ئەو پرژو بڵاویو نەبوونی کۆدەنگی دژ بە کۆماری ئیسلامی، نیگەرانیو نائومێدی لە ناو خەڵکدا دروست دەکاتو مەجالی زەفەر بردنی کۆماری ئیسلامیش بە حیزبەکان، تەنانەت بۆ تەفرەقەو بگرە جیابوونەوەی زیاتر پێک دێنێت. هەروەها لە ئاستی ناوچەییو نێونەتەوەیش رێگە لە پشتیوانی بەرفراوانی کۆڕو کۆمەڵە مرۆڤدۆستو کرێکاریو پێشکەوتووخوازەکان لە خەباتی رەوای خەڵکی کوردستان دەگرێو کاری ئەوانیش بەرتەسک دەکاتەوە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگییەکی هەمەلایەنە لە نێو رێکخراوە سیاسیەکاندا بۆ پرسی سیاسی کورد لە ئێراندا چییە؟

حەسەن رەحمانپەنا: لە ئەگەری پێکهاتنی وەها هاوکاریو کۆدەنگییەک دەتوانێت چەند قازانجی هەبێت، هەر چەند ئێستا من بە ئاستەمی دەزانم.

یەکەم: ریزی خەڵکی کوردستان بۆ خەباتی یەکگرتووانەو لێبڕاوانە لە دژی کۆماری ئیسلامی رێکدەخاتو دڵخۆشیو دڵگەرمی زیاتر بۆ بەربەرەکانێی ئەوان لەگەڵ حکومەت زیاد دەکات. جەماوەری یەکگرتوو ورەی بەرز دەبێتەوەو بڕوای بە سەر کەوتن زیاتر دەبێت.

دووهەم: پێش بە پیلانگێڕی کۆماری ئیسلامی دەگرێت. مەجالی کەڵک وەرگرتنی کۆماری ئیسلامی لە کەلێنو ناکۆکییەکانی ناوخۆی کۆمەڵگای کوردستان بەربەست دەکاتو رێگای فریوکاری بۆ دانی ئیمتیازی درۆینە بەم حیزبو ئەو لایەن دەگرێت. بۆ نمونە تەجرەبەی هەڵوەشاندنەوەی "هەیئەتی نوێنەرایەتی خەڵکی کورد"و وتووێژی یەک لایەنە دووپات نابێتەوە.

سێهەم: لە ئاستی ناوچەییو نێونەتەوەیی، خەڵکی کوردو مافە رەواو بەرهەقەکانی زیاتر دەناسرێتو پشتیوانو دۆستو لایەنگری زیاتری بۆ پەیدا دەبێتو بەو نیسبەتەش کۆماری ئیسلامی زیاتر بە تاکو تەریک دەکەوێتەوە.

چوارەم: لە ناوخۆی کوردستاندا دەتوانێ کەشو هەوای دێموکراتیک بە نیسبەت پەیوەندی نێوان حیزبەکان بخولقێنێتو ئەگەر وا دابڕێژرێ کە ئوسولیو پتەوو بەردەوام بێت، رێگایەکی شارستانیانە بۆ بەرەوپێش بردنی ناکۆکیەکان بە هەمووان نیشان دەداتو مافە سەرەتاییەکانی خەڵک پارێزراوتر دەبێت.

پرسیار: **باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازییەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانیدا هەیەو پێویستە لە بەر قازانجی گشتیی لە سەر ئەو خاڵانە رێکبکەون؟**

حەسەن رەحمانپەنا: بێگۆمان خاڵی هاوبەش لە بەرنامەی نووسراوو راگەیەندراوی لایەنەکاندا پەیدا دەبێت، بەڵام ئەوەی کە بۆتە رێگر لە پێکهاتنی بەرە، نەک نەبوونی خاڵی هاوبەش بەڵکوو جیاوازی سیاسی لە سەر رێگەی چلۆن گەیشتن بەو خاڵانەیە. لە پرسیارەکانی پێشتردا نمونەگەلێکم لە جیاوازییەکان لەم بابەتەوە باس کرد، با لێرەدا بە نمونەیەکی دیکە ئاماژە بکەین. بۆ نمونە هەر چوار ساڵ جارێک لە ئێران بە ناو هەڵبژاردن بۆ سەرۆک کۆماریو پارلمان ئەنجام دەدرێت. هەموو شێوەی نادێمکراتیکو بێ بایەخی وەها هەڵبژاردنێک دەزانینو دەناسین. بەڵام لایەنگەلێک چاوی خۆیان لە ٣٠ ساڵ کارنامەی بەناو هەڵبژاردن لە ئێران دەبەستنو بە یەک وشەی باس کردنی پاڵێوراوێک کە لە سافی شۆرای نگەهبان گوزەراوەو بۆ دەنگ کۆ کردنەوە لە شوێنێک ناوی کوردی وەک "قەوم" هێناوە، لە دوورەوە قەند لە زاریاندا دەتوێتەوەو دەکەونە پێدا هەڵوتنیو دەبن بە پاڵپشتیو دەنگی پێ دەدەنو داوا لە خەڵک دەکەن کە دەنگی بۆ بدەن. ئەمە لە کاتێکدایە کە بەشێک لە لایەنەکانی دیکە دژ بە بەشداری لە وەها هەڵبژاردنێکدان. ئەم دوو سیاسەتە ئەگەر لە ناو بەرەیەکدا بن، ئەو بەرەیە هەر لە سەر ئەم تاقە یەک هەڵوێستە هەڵدەوەشێتەوە.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتووره سیاسییەی ئێستا کە لە نێو رێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارادایە چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

حەسەن رەحمانپەنا: سەرەتا ئەوە بڵێم کە شەڕی ناوخۆیی ئەزموونێکی تاڵو زیانبار بوو، هیوادارین هەرگیز لە کوردستان دووپات نەبێتەوە. بەڵام من لام وایە وتنی راستییەکان بە خەڵک، بە تایبەت بەو نەوە نۆییەی کە ئاگاداری ئەو تەجرەبە تاڵە نییەو دەست نیشان کردنی هۆکارەکانی لە کاتی پێویستو یان لە کاتی چەواشە کردنی راستییەکان لە لایەن کەس یان لایەنگەلێک، یەکێک لە ریگا سەرەکییەکانی بەرگری لە دووپات بوونەوەی ئەو تەجرەبە تاڵەیە. بێجگە لەوە، ئەگەر ئەو لایەنەی کە شەڕی هەڵگیرسانو درێژەی پێدا بە هەمان عەقلیەتی ئەو سەردەمە بگەڕێنەوە کوردستان، هیچ زەمانێک بۆ دووپات نەبوونەوەی ئەو تەجرەبە تاڵە نییە.

مەرجی سەرەکی بۆ دووپات نەبوونەوەی ئەو ئەزموونە تاڵە لە مەیداندا بوونی جەماوەرە. شەڕی ناوخۆیی لە کوردستان ئەو کاتە دەستی پێکرد کە رژیم توانی پاشەکشە بە خەباتی جەماوەر بکاتو پێشمەرگایەتی بوو بە تەنیا مەیدانی بەردەوامی بزووتنەوەی خەڵکی کوردستان. وشیار بوونی جەماوەر، لە مەیدانی خەباتو سیاسیدا بوونو لە رووداوە سیاسییەکاندا چالاکانە بەشداری کردن، بێ تەفاوەت نەبوون بە رووداوەکانو سیاسەتی حیزبەکان، ریگە لە شەڕی ناوخۆیی دەگرێو ئەگەر رووداوێکی نەخوازراویش لێرەو لەوێ روو بدات، بە خێرایی پێشی پێدەگیرێ.

بە رەسمی ناسینو بە کردوە رەعایەت کردنی ئەو سەرەتایە کە حاکمیەت لە کۆمەلگادا مافی جەماوەرەو ئەوەش بە دەنگی ئازادانەی ئەوان دیاری دەکرێ. ئەوە ئەو رێگایەیە کە هەر حیزبێکی سیاسیش بە شێوەیەکی مەشروع دەتوانێ بە بەهێز کردنی پێگەی خۆی لە دەسەڵاتدا هەوڵ بداتو لە هەمان کاتیشدا کاریگەرترین وەسیلەیە بۆ پێشگرتن بە روودانی شەڕی ناوخۆ.

رادەی راستگۆییو دروستکاری هەر حیزبێکیش لە هەڵسوکەوت لەگەڵ جەماوەرو دەسەڵاتداریەتی راستەوخۆی ئەوانو پاراستنی بێ شەرتو مەرجی دیموکراسیو ئازادی تاکو کۆمەڵ، لایەنێکی دیکەی بەرگیری لە شەڕی ناوخۆیە.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان کردووەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژیەکتان هەیە؟

حەسەن رەحمانپەنا: کۆمەڵە بۆ پێشگرتن لە ئەگەری شەڕی ناوخۆ لە دوو بواردا چالاکی کردووە.

یەکەم؛ لەگەڵ لایەنگران، دۆستانو جەماوەری خەڵک لە کوردستان. ئێمە بە تەبلیغاتو نووسین، بە وتنی راستییەکانو بە کردەوە شێوەی بەرگیری کردن لە دووپات بوونی وەها موسیبەتێکمان باس کردووە. هەر وەکوو وتم رێگاکەی بە وشیار کردنەوەی جەماوەر بە قازانجو بەرژەوەندی خۆیانو دەخاڵەتی چالاکانە لە سیاستو بە کردەوە بەشداری لە دەسەڵاتداریەتی جەماوەری لە کوردستان دەزانین کە گەڵاڵەی دیاریکراوی پەسەندبووی کۆنگرەی سیزدەی کۆمەڵەمان هەیە.

دووهەم؛ لەگەڵ حیزبەکان کە زۆرتر مەبەستم دوو باڵەکەی حیزبی دێموکراتە، لە هەموو دیدارو دانیشتنەکاندا، رای خۆمان بە راشکاوانە باس کردووەو رێگای عەمەلی دووپات نەبوونی ئەو شەڕەمان وتووە. ئێمە پێشتریش چەند خاڵێکمان وەک خاڵی هاوبەش کە داخوازی حیزبی یان لە سەر بەرژەوەندی هیچ حیزبێک گەڵاڵە نەکراون وەک پەرەنسیبی هاوکاری لەگەڵ حیزبەکان باس کردووەو هەر وەک وتم لە کۆنگرەی ١٤ی کۆمەڵە کە هاوینی ٢٠١٠ بەسترا، ئەو خاڵانە لە لایەن کۆنگرەوە پەسەندکران کە بنەمای ئوسولی بۆ دارشتنی پەیوەندی لەگەڵ حیزبە سیاسییەکانی کوردستانەو لامان وایە باشترین رێگا بۆ پێکهێنانی کەشو هەوایەکی هێمنانە لە پێوەندی نێوان حیزبە سیاسیەکانی کوردستان دیاری دەکات. ئەو حیزبە:

* راستەوخۆ دژ بە چینی کرێکارو زەحمەتکێشو بەرژەوەندییەکانی، هیچ داخوازییەکو هەڵوێستێکی دەرنەبڕیبێ.
* ئازادی بێ شەرتو مەرجی سیاسیی بە رەسمی بناسێ.
* بەڵێنی دابێت کە لە کێشەو ناکۆکی سیاسیی‌دا دەست بۆ چەک نابات.
* بەڵێنی دابێت کە ناچێتە بواری هاوکاری کردن لەگەڵ دوژمنو بواری وتوویژ کردنی بە تەنیایی لە سەر بەرژەوەندییەکانی خەڵکی کوردستان.

سەرەتای دەسەڵاتداریەتی جەماوەر بە رەسمی بناسێت، جیاواز لەوەی کە چ شکڵو شێوەیەکی بۆ پێشنیار دەکات.

ئەو چەند خاڵە بۆ ئێمە داخوازی حیزبی نییە، بەڵکوو ویستی بزووتنەوەی شۆرشگێرانەی خەڵکی کوردستانە، وەک پرەنسیبی چاوەدێر بە سەر کاری هاوبەش لەگەڵ حیزبەکانی دیکە چاو لێ دەکەینو حازرین لە سەریان هاوکاری بە کردەوە بکەین.

پرسیار: چەندە باوەرتان بە ئازادی هەڵسووڕاوانی سیاسی هەیە، ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەر کردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبەن؟

حەسەن رەحمانپەنا: ئێمە هەتا سەر ئێسقان باوەڕمان بە ئازادی هەڵسووڕاوانی سیاسیی چ بۆ تاکی کۆمەڵگاو چ بۆ حیزبو لایەنو رێکخراوە سیاسیی، پیشەیی، کۆمەڵایەتیو رووناکبیرییەکان هەیە. ئێمە باوەڕی قووڵمان بە ئازادی بێ شەرتو مەرجی سیاسیی هەیە. لە پاشەرۆژی دوای رووخاندنی کۆماری ئیسلامیو سەرکەوتنی خەباتی جەماوەر هەوڵ دەدەین ئەو خواستە بکەین بە یەکێک لە خاڵە پەسەند کراوەکانی یاسای بنەڕەتی وڵات چ لە ئێرانو چ لە کوردستان. بۆیە هیچ حیزبێک بە قەیومی جەماوەرو دیاری کەری سنووری ئازادی نازانین. کۆمەڵگایەک کە ئازادی تێیدا نەبێت، کۆمەڵگایەکە کە نەفەسی تێدا ناکێشرێتو مرۆڤەکانی تێیدا خەفە دەبن. وەها کۆمەڵگایەک وەک ئینسانێکە کە ئۆکسیژێنی پێنەگات کە بێگومان دەمرێت. ئازادی سیاسیی لە هەموو بوارەکاندا پێشمەرجی گەشەی هەر کۆمەڵگایەکو جەماوەرەکەیەتی. داخوازی ئازادی بێ شەرتو مەرجی سیاسیی بە هیمەتی کاری وشیاری دەرانەی کۆمەڵەو تەبلیغی بەردەوامی ئێمە، ئەمڕۆ بوە بە یەکێک لە داخوازە سەرەکییەکانی خەڵکی کوردستان.

کۆمەڵە تا ئێستا بە کردەوە نیشانی داوە کە بۆ چارەسەر کردنی ناکۆکییە سیاسییەکان هەرگیز پەنا بۆ چەک نابات. یەک هێزیش لە کوردستان نییە کە کۆمەڵە پەلاماری چەکداری بردبێتە سەری. بەڵکوو بە پێچەوانە زۆربەی هێزە چکۆلەکان لە ترسی پەلاماری لایەنی دیکە لە کوردستان هەمیشە بارەگاو مقەڕەکانیان لە نزیک کۆمەڵە دەکردەوە، چۆن هەستیان بە ئەمنیەت دەکردو کۆمەڵەیش دەیپاراستن.

ئێستایش ئێمە ئامادەین بەیانییەی هاوبەش لەگەڵ هەموو حیزبەکان بۆ دەست نەبردن بۆ چەک لە کاتی قووڵ بوونەوەی کێشە سیاسیی، فیکریو کۆمەڵایەتییەکان واژۆ بکەینو بە کردەوەیش پێی پابەند دەبین. هیوادارین لایەنەکانی دیکەش راستگۆیانە ئەو بەڵێنە بدەن.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە بۆ چی دەستپێشخەری ئەوە ناکەن تاکوو هەموو لایەنەکان لە سەر ئەوە رێبکەون کە نابێ هیچ لایەنێک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

حەسەن رەحمانپەنا: بە رای من گرفتی ئێستا ئەوە نیە کە لایەنەکان کۆببنەوەو بەڵگەنامەیەک ئیمزاکەن کە لە ناکۆکییە سیاسییەکاندا دەست بۆ چەک نەبەن. وەها رێککەوتنێک هەر بە تەنها لە سەر ئەو یەک خاڵە، ئەویش لە حاڵێکدا کە هەموو لایەنێک لە لای خۆی لەم ساڵانەی دواییدا ئەوەی راگەیاندوەو زیاتر لە بیست ساڵیش بە سەر کۆتایی هاتنی شەڕی ناوخۆ تێپەر دەبێ، بە دەسکەوتێکی گرینگ نایەتە ئەژمار.

راگەیاندنی ئەو مەسەلەیە کارێکی دژوار نییە، بەڵام وانیە ئێستا هیچ لایەنێک هەبێ کە نکۆڵی لەو مەسەلەیە بکاتو کەمو زۆر هەموو کەسیش لە لای خۆیەوە ئەو قسەیە دەکات. مەسەلە گەیشتن بە میکانیزمێکە کە بە کردەوە رێگە لە شەی ناوخۆ بگرێ. کە هاتینە سەر باسی ئەو میکانیزمە ئەوجار هەموو پرسەکانی دیکە کە لەم وتووێژەدا باسمان کرد دێنە گۆڕێو پێویستە رێگای چارەسەر کردنیان بۆ بدۆزرێتەوە. بەو حاڵەشەوە ئێمە لە سەر ئەو تاقە یەک مەسەلەیەش کێشەیەکمان نیە، سیاسەتمان لە سەر ئەو بنەمایەی کە باسم کرد دارێژراوە. هەر کاتیش هەست بکەین کە هەلەکە بۆ وەها دەست پێشخەرێک لەبارەو ولام وەردەگرێتەوە نکۆڵی لێ ناکەینو دەست پێشخەری دەکەین.

بەرێز حەسەن ڕەحمانپەنا، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی کۆمەڵە – رێکخراوی کوردستانی حیزبی کومۆنیستی ئێران، لە چەند دێڕدا:

حەسەن رەحمانپەنا ساڵی ١٣٤٠ لە ئاوایی "خەیر" لە نزیک شاری سەقز لە دایک بوە. خوێندنی سەرەتایی لە شوێنی لە دایک بوونی تەواو کردوە. ئینجا، خوێندنی راهنمایی و دەبیرستانی لە شاری سەقز خوێندوەو لە بەهاری ٥٨ی هەتاویدا دیپلۆمی گرتوە.

لە پاییزی ٥٧وە یەکێک لە هەڵسووڕاوانی خەباتی خوێندکارانی ئەو شارە بۆ رووخاندنی رژیمی پاشایەتی بوە.
پاش ئاشکرا بوونی کۆمەڵە لە تێکۆشەرانی "جەمعیەتی شاری سەقز"دا کاری کردوە.

پاییزی ٥٨ی هەتاوی بوە بە پێشمەرگەی کۆمەڵە. لەو کاتەوە تا ئێستا لە ناو ریزەکانی کۆمەڵەو حیزبی کۆمۆنیستی ئێراندا لە بەشە جۆراوجۆرەکانی تەشکیلاتی ئەو رێکخراوانەدا کاری کردوە.

ناوبراو ئێستا ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی کۆمەڵە (رێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانە)و بەشێک لە ئەرکەکانی ئەو ناوەندەی لەسەر شانە.

رێکەوتی: ٢١ی دێسەمبەری ٢٠١٠

عومەر ئیلخانیزادە: جیاییەکانی سێ چوار ساڵی رابردووی ناو کۆمەڵەو دێمۆکراتیش هۆکارێکی دیکەن کە پرسەکەی ئاڵۆزتر کردوە.

پرسیار: بە باوەری ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێک نەهاتنی بەری کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

عومەر ئیلخانیزادە: پێموایە سەرنەگرتنی پێکهێنانی بەرەی کوردستانی لە ئێستادا دەگەرێتەوە بۆ چەند هۆیەک، کە بە کورتی ئەوانەن:

الف: درێژەی سیاسەتی قبوڵ نەکردنی یەکترو حەولو هیوای ئەوە کە لایەنێک ببێتە ئاڵترناتیوو سەرۆکایەتی بەرە بکات. هەر چەند لە ئێستادا ئەو سیاسەتە وەک جاران بە ئاشکرا باسی لێوە ناکرێ، بەڵام ئەو فیکرە هێشتا بنبڕ نەبووە. ئێستاو لە دونیای ئەورۆدا ئەو جۆرە بیرکردنەوە نەک هەر باوی نەماوە، لۆمەش دەکرێ، بۆیە بە شێوەی ناراستەوخۆ لە کردەوەدا سەر هەڵدەدات تا بگوترێ.

ب: دەردی دووریو لە تاراوگە بوونی حیزبەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان بۆتە هۆی ئەوە کە رۆژانەو لە کردەوەدا هەست بە داخوازیی جەماوەر نەکرێ. لە راستیدا وەزنی حیزبەکانیش بە باشی دەرناکەوێو گوشاری مەدەنیو کۆمەڵگاش هەستی پێناکرێ. مەنزورم ئەوەیە کە زەمینەی سیاسیو کۆمەڵایەتییەکەش بە باشی نەرەخساوە.

ع: لەتبوونو جیاییەکانی سێ چوار ساڵی رابردووی ناو کۆمەڵەو دێمۆکراتیش هۆکارێکی دیکەن کە پرسەکەی ئاڵۆزتر کردووە. پێداگری لە سەر سیاسەتی رەق یان پاوانخوازانەو حازر نەبوون بۆ کاری هاوبەشی پێکەوەی لایەنەکانی کۆمەڵەو دێمۆکرات، بۆتە هۆی ئەوە ئەو دوو رەوتە سەرکییەی کوردستانی رۆژهەڵات، زەربە لە دەورو تەئسیری خۆیان بۆ ئەو مەبەستە بدەن. پێموایە قبوڵی یەکترو پێداگری لە سەر هاوکاری یەکتری لایەنەکانی کۆمەڵەو دێمۆکراتو سازان لەگەڵ یەکتر، گرینگی زۆری دەبێ بۆ وەگەڕخستنەوەی سیاسەتی پێکهێنانی بەرە.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەمو زۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەرناگرێ؟

عومەر ئیلخانیزادە: بە راستی زۆر مەسەلەی هاوبەش هەن لە بواری بزوتنەوەی رزگاریخوازی کوردستانو مەیدانی دێمۆکراسیدا کە هەموان لە سەری کۆکن، بەڵام هەر هەمان گرفتی ناو کۆمەڵەو دێمۆکرات پێشی بەوە گرتووە کە ئەو کۆدەنگییە بکرێتە بەیان یان پلاتفۆرمێکی هاوکاریی. نە لایەنی کاک عەبدوڵڵا موهتەدیو ئەوان حازر بوون بە حوزورو بەشداریی ئێمە، بچنە پای واژۆ کردنی راگەیاندنێکی هاوبەشو نە حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران حازرن لەگەڵ حیزبی دێمۆکراتی کوردستان، بەیانی رەسمی بدەن. دیارە لە وەها حاڵەتێکدا چۆن کۆدەنگی سەر دەگرێ. هەرچەند یەک دوو جار مەتنی هاوبەش دارێژراوەو لە سەری پێکهاتووین، بەڵام هەر لایەنەو بۆخۆی مەتنەکەی بڵاو کردۆتەوە نەک وەک مەتنی هاوبەش. پێموایە لەوەدوا نابێ بەوەندە رازی بینو، لە حەولەکانی خۆمان ماندوو نەبین کە بۆ مەسەلە گرینگەکانی پەیوەست بە چارەنووسو مافی خەڵکی کوردستان، بە کۆدەنگی هەڵوێست وەرگرین.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلو مەرجێکدان کە ئەگەر ئاڵوگۆرێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

عومەر ئیلخانیزادە: بە بڕوای من خەڵکی کوردستان لە مانگرتنە گشتییەکەدا نیشانیاندا کە وەزنی حیزبەکانیان لە لا زۆرەو وەڵامی بانگەوازیان دەدەنەوە. ئەوە دەیسەلمێنێ کە حیزبەکانی کوردستانو بە تایبەتی کۆمەڵەو دێمۆکرات نفوزو خۆشەویستی زۆری جەماوەریان هەیەو ئەوە دڵخۆشکەرەو ئاماژەیە بۆ ئەوە کە لە ئاڵوگۆڕەکانی داهاتووش دەوریان دەبێ. بەڵام ئەو راستییە نابێتە هۆی شاردنەوەی کەموکوڕی پرژوبڵاویو نەبوونی کۆدەنگی رەسمیو پلاتفۆرمی هاوبەش. ئێمە پێویستمانە لەگەڵ هێزە ئێرانییەکان، لەگەڵ دنیای دەرەوە، لە سەر داخوازییەکانی خەڵکی کوردستانو داهاتووی ئێران بگەینە رادەیەک کە تەوافوق لە مەڕ خاڵە هاوبەشەکانو داخوازیی دێمۆکراسی بکەینە سەنەدو بەڵگە کە هەموان پێی

پابەند بن. لەو حاڵەش دایە کە یەکریزی خەڵکی کوردستان دەپارێزرێو دەوری بزاڤی رزگاریخوازی کورد لەسەر رەوتی رووداوە سیاسیەکانی ئێرانو کوردستان بەرچاوو کاریگەر دەبێ. گەر نەتوانین بە وەها ئەنجامێک بگەین، بزوتنەوەی رزگاریخوازیو رەوتی دیموکراسی لە ئێران زیانێکی گەورە بە خۆوە دەبینێو دەسکەوتەکانمان کەمو نا تەئمین دەبی. ئەوە مەترسییەکی حاشا هەڵنەگرە.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بلاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆییو دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهێناوە؟

عومەر ئیلخانیزادە: مانەوە لە حاڵەتی ئێستادا، دەبێتە هۆی کەمبوونەوەی وەزنو کاریگەری کوردستان لە بزاوتی دیموکراسیخوازی ئێران هەر وەک پێشوتریش ئاماژەم بۆ کرد، دەبێتە مایەی ناتەزمینی بۆ دەستەبەر کردنی مافە رەواکانی خەڵکی کوردستان. جیا لەوانە، نەسازیو گرفتەکانی ئەورۆ دەتوانێ ببێتە مایەی لێک دوور کەوتنەوەی زۆرترو تەنانەت بەستێنی بەربەرکانێیو تێکهەڵچوونی ناوخۆیی سبەینێش خۆش دەکات. لەو بڕوایە دام کە تا ئەم گرفتەی ناوخۆ چارەسەر نەکرێ ناتوانین لە هاوپەیمانی ئێرانیدا چالاک بین. بۆیە دەبێ حەولەکانمان بۆ هاوکاریو رێککەوتن لە سەر هەندێک خاڵ چڕوپڕ بکەینەوە.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمە لایەنە لە نێو رێکخراوە سیاسیەکاندا بۆ پرسی سیاسی کورد لە ئێراندا چییە؟

عومەر ئیلخانیزادە: بزوتنەوەی کورد بە هۆی راوەستاویی ٣٠ی ساڵەی بەرانبەر بە کۆماری ئیسلامیو بە هۆی ئەوە کە پێداگر بووە بۆ دیموکراسیو سکۆلاریسم، لە ناو گەلانو ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانیدا جێگەو دەوری گرینگی هەیە. لەو هەلومەرجەی ئێستای ئێرانوئۆپۆزیسیۆنی ئێراندا، تەنیا کوردستان دەتوانێ هەوێنی پێکهاتنی هاوپەیمانییەکی دیموکراتیک بێ، کاتێک کورد دەتوانێ ئەو دەورە ببینێ کە بۆخۆی بە یەکگرتوویی بچێتە مەیدانەکەوە. لەم ساڵانەی ئاخردا چەندین شانس هەڵکەوتووە کە هاوپەیمانی ئێرانی پێکبێتو هەموو جارێکیش ئامادەیی یان نا ئامادەیی کورد دەوری هەبووە لە سەرگرتن یان سەرنەگرتنی ئیئتیلافی لەو چەشنە. پێکهاتنی بەرەی کوردستانی یان هاوپیمانیەکی کوردستانی، زۆر زوو دەتوانێ کایگەری بخاتە سەر کەشوهەوای ناو ئۆپۆزیسیۆنی دیموکراتو سکولاری ئێرانیو، وەک باسم کرد دەکرێ ببێتە هەوێنی بەرەیەکی دیموکراسیخوازیی لە ئێراندا. پێکهاتنی بەرەیەکی کوردستانی نەک هەر لە ئێراندا، بەڵکوو لە دەرەوەی ئێرانو لە ناو وڵاتانی رۆژئاواییشدا رەنگدانەوەی دەبێ.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازیەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووواندا هەیەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە رێکبەکەون.

عومەر ئیلخانیزادە: بەڵام بە دڵنیاییەوە پێم وایە کۆمەڵێک خاڵی هاوبەشی سەرەکی هەن لە نیوان هێزەکانی رۆژهەڵاتی کوردستاندا، کە هەر بێ سێو دوو دەکرێ لە سەری پێکبێن. هەمووومان بروامان بە فێدرالیسم هەیە، ئەسڵی ئازادی بیرو باوەرو رادەربڕینو ئازادی پێکهێنانی حیزبی سیاسییو چالاکیی سیاسی لای هەمووومان پەسەندە ، ئەسڵی دیفاع لە دێمۆکراسیو دیفاع لە بەرابەری ژنو پیاوو رێزدانان بۆ جاڕنامەی گەردوونی مافی مرۆڤو قبوڵی، دیفاع لە سکولاریسم لە ئێرانو زۆر خاڵیتر، هەموو ئەوانە بنەمای سەرکین بۆ پێکهێنانی بەرە. با بە راستی بیڵێم، جیا لە جیاوازیی سیاسیو بیرو بۆچوون، بیر کردنەوەو پێداگری لە سەر پشکی حیزبەکان یان سیاسەتی حەزفی ئەو یان ئەو حیزبە کە، بۆتە لەمپەر. بە تایبەتیش کێشەکە زۆرتر لە ناو باڵەکانی کۆمەڵەو باڵەکانی حیزبی دێمۆکرات لەگەڵ یەکتردا، رەنگی داوەتەوە. پێموایە سیاسەتی حەزفو ئینکار، قەت ناتوانێ تا سەر پێداگری لە سەر بکرێ. ئەو دەورەیەش تێپەڕ دەبێ. هەم بەرژەوەندیەکانی خەڵکی کوردستان گەورەن، هەم گوشاری جەماوەریی بۆ وەها یەکگرتوویو هاوپەیمانییەک گەورەو روو لە زیاد بوونەو هەلومەرجی سیاسیش هەر ئەوە دەخوازێ.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتورە سیاسیەی ئێستا لە نێو رێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارادایە چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

عومەر ئیلخانیزادە: بە بڕوای من مەترسی شەڕو تەشەنەی کێشە ناوخۆییەکان بە مانەوەی پێوەندی ئێستای ناو حیزبەکان، ناکرێ ئینکار بکرێ. لەگەڵ ئەوەشدا دەبێ بڵێم ووشیاریی سیاسیی خەڵک، بوونی رێکخراوو دامەزراوەی مەدەنیو گەشەی فەرهەنگی سیاسیی، فاکتۆرگەلێکی ئەرێنین کە مەودا نادەن بە هیچ لایەنێک بە هاسان لەسەر سیاسەتی ئێستا پێداگری بکات. جیا لەوە من ناهومێد نیم لەوەی کە چوونەوە وڵات ببێتە هۆی پێکهاتنی هەستی بەرپرسیاریەتی زۆرترو وەلانانی بەشێک لەو فەرهەنگەی ئێستا. پێویستە لە ئێستاوە هەمووومان کاری پڕاوپڕ بکەین تا بتوانین بە چەشنێک لە تەوافوق بگەین. بە رای من گۆڕانی کەشوهەوای سیاسییو چوونەوە ناو خەڵکی خۆمانو تەواو بوونی تاراوگەنشینی، دەتوانێ کاریگەری باشی هەبێ بۆ پێکهێنانی دڵگەورەییو زەرورەتی پێکەوە سازان. بۆیە من ناهومێد نیمو لاموایە هەستی بەرپرسیاریەتی کەم نییەو ئەزموونی مێژوویی حیزبەکانو بەرێوەبەران، فاکتەرێکی دیارە کە بە قازانجی بەرگرتن لە وەها خەسارێکە.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان کردوەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژەیەکتان هەیە؟

عومەر ئیلخانیزادە: ئێمە هەر لە مێژەوە پێمان وابووە کە قبوڵی چەند ئەسڵ بەر بە پێکهاتنی شەری ناوخۆیی دەگرێ. با هەموو لایەنێک رابگەیەنێ لە هیچ حاڵەتێکدا بۆ چارەسەری کێشەکان پەنا بۆ چەک نابات. هەموو حیزبێک بە سەراحەت رابگەینێ ئازادی بیرو باوەڕو رەخنەو پێکهێنانی حیزبی جیاواز دەسەلمێنێو پارێزگاریی لێ دەکات. با مەرجەعێک قبوڵ بکەین تا بڕیاردەر بێ لە کێشەکانو ناکۆکییەکاندا. با ئەسڵی دیالۆگی سیاسی لە لایەن هەمووانەوە بە راشکاویی بکرێتە بنەما. با هەموومان لە هەر هەلومەرجێکدا قبوڵی بکەین کە لەگەڵ پاراستنی سەربەخۆیی لە رەخنەو دەربڕینی سیاسەتو بیروڕادا، مل کەچی دەنگو قەزاوەتی خەڵکی کوردستان دەبینو ئەسڵی هەڵبژاردن بە دەنگی ئازادانەی گەل قبوڵ دەکەینو پابەندین بە پلۆرالیسمی سیاسی باو لە دنیای ئەوڕۆدا. ئێمە وا رایدەگەیەنین کە بە هەموو ئەوانە پابەند دەبینو حازرین پلاتفۆرمی تایبەت لەو بارەوە واژوو بکەین. تا ئێستا لە هەموو پێوەندیەکدا ئەو ئەسڵانەمان خستۆتە بەر چاوو بۆ چەسپاندنی حەولمان داوەو حەول دەدەین.

پرسیار: چەندە باوەڕتان بە ئازادی هەڵسوڕانی سیاسی هەیە، ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەری کردنی گرفتو ئاستەنگەکان پەنا بۆ چەک نەبن؟

عومەر ئیلخانیزادە: هەر وەک سەروتر باسم کرد، ئێمە بڕوای تەواومان بە ئازادی چالاکی سیاسیی هەیەو بەرگری لێ دەکەین. دەست بردن بۆ چەک لە کێشەو گرفتی سیاسیی ناوخۆییدا کارێکی دزێوەو ئێمە ئامادەی واژۆ کردنی هەموو قەرارادێکین کە دەستبردن بۆ چەک قەدەغە بکاتو بۆخۆشمان ئامادەین لە هەلومەرجی ئەوتۆدا دەست بۆ چەک نەبەین.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە بۆچی دەسپێشخەری ئەو ناکەن تاکوو هەموو لایەنەکان لەسەر ئەوە رێبکەون کە نابێ هیچ لایەنک بۆ بڕینەوەی کێشەکانی لەگەڵ لایەنێکی دیکە دەست بۆ چەک بەرێ؟

عومەر ئیلخانیزادە: کێشەکە ئەوە نییە کە کەس پێداگری لەسەر دەست بردن بۆ چەک بکات. هەموو لایەنێک باس لەوە دەکات کە نابێ ئەو کارە بکرێ، کێشەکە لەوە دایە کە لە باسی بەرەی کوردستانیشدا ئاماژەم بۆ کرد، لایەنگەلێک ئامادە نین هیچ بەڵگەیەک لەگەڵ لایەنی دیکە واژۆ بکەن. بۆیە دەبێ چارەسەر بۆ ئەم گرفتە ببیندرێتەوە، بە دەسپێشخەری لایەنێک کارەکە مەیسەر نابێ. ئێمە چەندین جار پێشنیارمان کردووەو ئامادەین دەسپێشخەری دیکەش بکەین، بەڵام ئەوە کارو تەوافوقی واژۆ کراوی هەموانی دەوێ.

بەرێز عومەر ئیلخانیزادە، سکرتێری گشتیی کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان لە چەند دێڕێکدا:

عومەر ئیلخانیزادە ساڵی ١٩٥٢ی زایینی، بەرانبەر بە ١٣٣١ی هەتاوی، لە شاری بۆکان چاوی بە ژیان هەڵێناوە. تاکوو پۆلی ٩ی لەو شارە خوێندوەو پاشان بۆ درێژەدان بە خوێندن چۆتە تاران.

دواتر لە زانکۆی زانستی شاری تەورێز جیۆلۆجی خوێندوەو پێش چوونی بۆ زانکۆ، تێکڵاوی کاروباری سیاسیی بوەو لە کۆڕو کۆمەڵی سیاسییدا بەشداری کردوە.

ساڵی ١٩٧٠، لەگەڵ رێکخراوی کۆمەڵە پێوەندی گرتوەو هەتاکوو ئێستا لەو رێکخراوەدا ماوەتەوەو لە سەرجەم کۆنگرەکانی ئەو ڕەوتەدا بەشدار بوە.

ساڵی ١٩٨١ بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی کۆمەڵە. ناوبراو لەو رێکخراوەدا بەرپرسایەتی جۆراوجۆری بوە. بەرپرسی رێکخستنی نهێنی بوە، لە سەرەتاکانی شۆڕشی گەلانی ئێرانداو پاش شەڕی سێ مانگەو ئازاد بوونی شارەکانی کوردستان، بە نهێنی لە شارەکانی تارانو تەورێز سەرقاڵی کاری تەشکیلاتی بوە. هەروەها لە درێژەی ژیانی رێکخراوەییدا بەرپرسی مەڵبەند، ڕادیۆ، تەلەویزیۆن، کارگێڕی کۆمەڵە، دەبیری تەشکیلات بوە. لە ساڵی ١٣٨١ی هەتاوییەوە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیو دەفتەری سیاسیی کۆمەڵە بوە. هاوکات هەر لە سەرەتاوە تاکوو جیابوونەوە لە حیزبی کومۆنیستی ئێران، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی ئەو حیزبە بوە.

ساڵی ٢٠٠٠ لەگەڵ ژمارەیەک لە هاوڕێیانی لە حیزبی کۆمونیست هاتونەتە دەرێو کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێرانیان دامەزراندۆتەوە.

دواتر لە کۆتاییەکانی ساڵی ٢٠٠٧ی زایینیو پاش لەتبوونی کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران، لەگەڵ هاوڕێیانی بەناوی کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان کار دەکەنو وەکوو سکرتێری ئەو حیزبە هەڵبژێردراوەو هەنووکە ئەو ئەرکە بەرێوە دەبات.

رێکەوتی: ٢٨ی دێسەمبەری ٢٠١٠

تەیموور مستەفایی: تەنیا حدکا لەو باوەڕەدا بوو کە بە بەشداری کردن یا نەکردنی ئەو لایەش بەرەکە پێک بێ.

پرسیار: بە باوەڕی ئێوە، هەنووکە هۆکاری سەرەکی پێک نەهاتنی بەرەی کوردستانی لە کوردستانی ئێران چییە؟

موستەفایی: هۆکاری ئەساسی پێک نەهاتنی بەرە دەگرێتەوە بۆ بڕوا نەبوونی بەشێک لە هێزە کوردییەکان بە پێک هێنانی بەرە، بەشێک لە حیزبەکان کاتێک باس لە زەرورەتی پێکهێنانی بەرە دەکەن زۆرتر مەبەستیان پڕوپاگەندە کردنەو دەیانەوێ وابنوێن کە ئەوان خوازیاری پێکهاتنی بەرەو یەکبوونن. بەڵام ئەوە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانە کە موخالیفی پێکهاتنی بەرەیە یا هەر نەبێ هەوڵی نەداوە بۆ پێکهێنانی کە ئەمە لە ڕاستی دوورەو خۆ ئەگەر واش بێ کە وا نیە با باقی هێزەکان لەسەر ئێمە رانەوەستنو بۆ خۆیان بە بێ حیزبی دێموکرات لە دەوری یەک کۆببنەوەو بەرەکە پێک بێنن تا ئێمەش دەستخۆشیو پیرۆزباییان لێ بکەین. بەڵام واقعیەتەکە چییە؟

بۆ ئەوەی خوێنەر لە هەوڵو تێکوشانی حیزبی دێموکرات لە پێناو پێکەوە کار کردنو هەوڵدان بۆ پێک هێنانی بەرەو هەڵوێستی حیزب لەم بارەیەوە ئاگادار بێ بە شێوەیەکی زۆر گشتیی ئاماژە بەو هەوڵانە دەدەم کە حیزبی ئێمە لەم پێناوەدا داویەتی:

سەرەتای هەوڵدان بۆ پێکهێنانی هاوکاری لە نێوان حیزبی دێموکراتو کومەڵەدا دەگەرێتەوە بۆ ساڵەکانی دەیەی شەستی هیجری شەمسی کە لەودا حیزبی ئێمە بە مەترەح کردنی پێشنیاری جۆراوجۆر بۆ ئیدارە کردنی هاوبەشی کوردستانو پێشگیری لە سازبوونی کێشەو گیروگرفت لە نێوان ئەو دوو هێزەدا زۆر تێکۆشا بەڵام برایانی کومەڵە بە بیانووی جۆراوجۆر

ئەم نیاز پاکییەی حیزبی دێموکراتیان بە لاوازی حیزب لە قەڵەمداو پێشنیارەکانی حیزبی دێموکراتیان رەد دەکردەوە. جەوی ئیدۆلوژیکی زاڵ بە سەر کومەڵەداو تیئۆریزە کردنی کوردستانو سێ گۆشەکەی کە بە پێی ئەم تیئۆریە کە لە رۆژنامەی کۆمۆنیستی ژمارە ١٥دا بڵاو کراوەتەوەو لە راستیدا لە باتی تەبایی‌و گیانی هاوکاری زەمینەی شەڕ تیئۆریزە دەکاو دەڵێ لە کوردستاندا لەگەڵ سێ گوشەیەک بەرەوڕووین پرۆلتاریا، بورژوازیی کوردو بورژوازیی ئێران کە دیارە بە پێی ئەم تیئۆریە پرۆلتاریا دەبێ تا لە نێو بردنی بورژوازی خەبات بکا. بە پێی نووسینی نووسەری ئەم تیئۆریە بورژوازیی کورد کە گۆیا نوێنەرەکەی حیزبی دێموکراتە چوون بورژوازیەکی روو لە گەشەو زیندووە پێویستە شەڕ کردن لەگەڵی بکەوێتە پێش شەڕ کردن لەگەڵ بورژوازیی ئێران کە نوێنەرەکەی کۆماری ئیسلامییە لەو پەیوەندییەدا ئەگەر چەند ناوچەیەکی کوردستانیش بکەوێتە دەستی رێژیم گرینگ نیەو بە داخەوە ئەم تیئۆریە چەواشەو نادرووستە نەک رێگای پێکەوە کار کردنو هاوکاری نەهێشتەوە بەڵکو زەمینەی شەڕێکی ناوخۆیی خوش کرد کە بە سەدان رۆڵەی خەباتگێڕی گەنجی ئەم وڵاتە لە شەڕێکی نەخوازراودا شەهید بوون.

قۆناغی دووهەم:

هەوڵدان بۆ پێکهێنانی بەرە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵەکانی پێش جیابوونەوەکانی حیزبی دێموکراتو کومەڵە کە ئەم هەوڵە تا رادەیەکی زۆر چووە پێش بەڵام خاڵی ناکۆکو گرفتی ئەم قۆناغە لەوەدا بوو کە کۆمەڵە پێی وابوو حیزبی دێموکراتو کۆمەڵە دوو قۆڵی بەرەکە پێک بێنن پاشان داوا لە حیزبو کەسایەتیی دیکە بکەن بۆ پەیوەست بوون بە بەرەکە بەڵام حیزبی دێموکرات لە گەڵ ئەم بووچەنە کۆک نەبووو داوای ئەوە بوو هەر نەبێ بەرە بە بەشداریی ٤ یا ٥ هێزی بەشدار لە بزووتنەوەی کورد پێک بێ، بەڵام برایانی کۆمەڵە ئیستدلالیان ئەوە بوو کە ئەو هێزانەی دیکە هێزێکی ئەوتۆ نینو پێویست ناکا بەو شێوەیە گەورە بکرێنەوە. بۆیە لەم قۆناغەشدا پێکهاتنی بەرە لە گەڵ ئەو کۆسپە بەرەوڕوو بوویەوەو سەری نەگرت.

قوناغی سێهەم:

هەوڵدانی د.سامان شاڵی سەرۆکی کونگرەی نەتەوەیی کورد لە ئەمریکا کە لە ئاکامی ئەم هەوڵدانەدا چوار رێکخراوی حیزبی دێموکرات، کۆمەڵەی شوڕشگێڕو هەروەها خەباتو یەکیەتیی شوڕشگێڕان بەڵێنیاندا سکرتێرەکانیان لە زانکۆی سەلاحەدین لە هەولێر سەبارەت بە باسی پێکهێنانی بەرە کۆببنەوە، کە دیارە لە رۆژی دیاری کراودا سێ سکرتێری سێ رێکخراو لە شوێنی دیاری کراودا ئامادە بوون. عەبدوڵا موهتەدی، سکرتێری کۆمەڵەی ئەودەم لە بەغدا بوو لایەنەکانی دیکە پێشنیاریان کرد رابوەستین تا کاک عەبدوڵڵا دەگەڕێتەوە ئەوەش کرا، بەڵام دیسان کاک عەبدوڵڵا ئامادەی

کوبونەوەکە نەبوو تەوافوق کرا لە باتی ئەو ئەندامێکی دەفتەری سیاسیی کۆمەڵە بەشداری بکا بەڵام دیسان ئامادە نەبوون بەشداری بکەنو بەم چەشنە هەوڵی د.سامانیش فەشەلی هێناو لە کۆتایی کارەکەیدا روونکردنەوەیەکی سەبارەت بەو مەسەلەیە راگەیاندو لە روونکردنەوەکەدا بە روونی ئاماژەی بەوە دابوو کە کۆمەڵە سەرەڕای مەوافقەتی پێشووی لەو کۆبوونەوەیەدا نەیویست ئامادە بێ.

قوناغی چوارەم:

هەر چەند حیزبی دێموکرات لەو راستیە ئاگادار بوو کە پێکهێنانی بەرە لەگەڵ زۆر گیروگرفت بەرەوڕوویە بەڵام دیسان بڕیاریدا کە لەو بارەوە هەوڵێکی جیدی دەست پێ بکا. بۆیە جارێکی دیکە حیزب بە شێوەیەکی جیددی بە مەئمور کردنی بەڕێزان: حەسەن شەرەفی جێگری سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتو محەممەد نەزیف قادری ئەندامی دەفتەری سیاسیی، تێکۆشانی خۆی لەو پێناوەدا دەست پێکردەوە. لەم قۆناغەدا نوێنەری کۆمەڵەش بە هەڵوێستی باشو گونجاو تا دوا قۆناغ زۆر بە پەرۆشو بە جیددی بەشداری ئەو پرۆسەیەی کرد. لەو رەوتەدا هەیئەتەکانی چوار حیزبو سازمان زیاتر لە دە کۆبوونەوەیان هەر جارە لە بنکەی یەکێک لە رێکخراوەکان پێک هێنا.

گرفتی ئەم جارە ئەوە بوو کە یەکێک لە لایەنەکان داوای ئەوە بوو کە لە باتی دروشمی فیدراڵی دروشمی خودموختاری لە بەرنامەی بەرەدا بگونجێ کە ئەمە نەدەگونجا، چون دروشمی پەسەند کراوی زۆربەی رێکخراوەکان فیدراڵیزم بوو. گرفتی دیکەی ئەم کۆبوونەوانە پێداگریی لایەنێک لەسەر بەشداریی لایەنێکی دیکەو موخالفتی دوو لایەنی دیکە لەگەڵ بەشداریی ئەو لایەنە لەو نێوەدا، تەنیا حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەو باوەڕەدا بوو کە بە بەشداری کردن یا نەکردنی ئەو لایەش بەرەکە پێک بێو لەو بارەوە حەساسیەتێکی نەبوو.

پرسیار: ئەدی هاوکاریو کۆدەنگیەکی گشتیی بۆ وەڵامدانەوە بە پرسگەلێک کە کەمو زۆر پێوەندیدار بە هەموانەوەیە بۆ سەر ناگرێ؟

موستەفایی: کۆسپی نەبوونی کۆدەنگی دەگەڕێتەوە بۆ خود مێحوەربینیو قەبووڵ نەکردنی سەرەتاییترین بنەماکانی دێموکراسیو پابەند نەبوون بە یاسا پەسەند کراوەکان لە لایەن جیابووەکانەوە کە خۆشیان لە پەسەند کردنیدا بەشدار بوون. ئەوان پاش جیابوونەوە لە جەریانی ئەسڵی، ئامادە نەبوون نێوێکی جیاواز بۆ خۆیان هەڵبژێرنو بەو ناوە تازەیەوە تێکۆشانی خۆیان دەست پێبکەنو نارەواو دوور لە هەموو پرەنسیپێکی سیاسی ناوی پێشوویان لە سەر خۆیان داناوەتەوە،

مەبەستیشیان لە هەڵبژاردنی ناوی پێشوو بەربەست دروست کردن بووە لە رێگای هاوکاری لەگەڵ یەکترداو بۆ پاساو هێنانەوە بۆ ئەم کارە نارەوایەیان دەیان تیئۆری دوور لە راستیو چەواشەکارانەیان داتاشیوە.

پرسیار: پێتان وایە سەرجەم هێزە کوردستانییەکان لە هەلومەرجێک دان کە ئەگەر ئاڵوگۆڕێک لە ئێراندا بێتە ئاراوە، بتوانن هەلەکە بە قازانجی مافو ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان بقۆزنەوە؟

موستەفایی: من نوێنەری هێزەکانی دیکە نیم، بەڵام دەتوانم لە لایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە ئەوت عەرز بکەم حیزبی دێموکرات خاوەن رێکخستنێکی رێکوپێکو بەهێزەو جەماوەرێکی زۆری گەلەکەمان بڕوای پێیەتی، بۆیە لە ئەگەرێکی ئەوتۆدا کە بە دووری نابینم ئامادەیی تەواوی هەیەو بێگومان لە مەیدانێکی ئەوتۆدا چالاک دەبێ.

پرسیار: لە بارودۆخی ئێستادا، پرشو بڵاویی رێکخراوە سیاسییەکان لە ئاستی نێوخۆیی‌و دەرەوەدا چ مەترسیگەلێکی پێکهێناوە؟

موستەفایی: پرشو بڵاوی شوێن لە سەر نەبوونی هاو هەڵوێستی هێزە سیاسییەکان لە بەرانبەر دەسەڵاتی فەرمانرەوا، ئوپۆزیسیونی ئێرانی دادەنێ‌و لە ناوەندە نێو نەتەوەیەکانیشدا شوێندانەریەکەی نەرێنییە، بەڵام بەو حاڵەش بە مەترسی جیددی نازانم.

پرسیار: قازانجەکانی پێکهاتنی بەرەی کوردستانی، یان کۆدەنگیەکی هەمەلایەنە لەنێو رێکخراوە سیاسیەکاندا بۆ پرسی سیاسی کورد لە ئێراندا چییە؟.

موستەفایی: دیارە وەسەر یەک کەوتن‌و لە دەوری یەک کۆبوونەوە لە چوارچێوەی بەرەیەکدا بێ یان هەر پێکهاتەیەکی دیکە شتێکی زۆر باشە، لە ئاستی نێوخۆدا ورەی خەڵک بەرز دەکاتەوەو لە دەرەوەش دیارە بە یەکدەنگ قسەکردن‌و چوون بۆ لای رێکخراوە نێونەتەوەییەکان‌و تەنانەت دەوڵەتەکانیش شوێندانەریی زۆر باشی دەبێ، بەڵام ئەگەریش کۆدەنگی نەبێ بە مەترسیی جیددی نازانم. با لێرەدا ئاژماژە بە راستییەک بکەم ئەویش ئەوەیە کە پێکهێنانی بەرەو شوێندانەری زیاتر باری رەوانی هەیە ئەگەرنا بەرە لە هەموو شەرایەتێکدا موعجیزە ناخوڵقێنێ‌و خەتەری نەبوونی بەرەش زیاد لە رادەی پێویست گەورە کراوەتەوە.

پرسیار: باشە پێتان وانییە سەرەڕای هەموو جیاوازییەکان، کۆمەڵێک خاڵی هاوبەش لە نێوان هەمووانـدا هەیـەو پێویستە لەبەر قازانجی گشتیی لەسەر ئەو خاڵانە رێکبکەون؟

موستەفایی: پێشتر خاڵی هاوبەش زیاتر بوون چوونکە ئەگەر حیزبو رێکخراوەکان لەگەڵ یەکتریش ناتەبا یان هەڵوێستیان بەرانبەر بە رێژیم لە کولییەتی خۆیدا یەک بوو، بەڵام ئێستا وا نیە، ئەگەر بە زاهیر زۆربەی هەرە زۆری هێزە سیاسییەکان بڕوایان بە جیایی دین لە دەوڵەتو سیستمێکی فیدراڵیو دێموکراسی هەیە، بەڵام لە لێکدانەوەی ئەم چەمکانەدا جیاوازی هەیە، بۆ وێنە ئێمە بڕوامان بە دابین بوونی ئەم مافانە لە رێگای بزووتنەوەی سەوزێک کە شانازی بە رابردووی کۆماری ئیسلامیەوە دەکا نیەو ئەساسەن فەرقێکی ئەوتۆ لە نێوان رێژیمی دەسەڵاتداری ئێستاو بزووتنەوەی سەوزی خومەینیستیدا نابینین، بەڵام لایەنی وا هەیە بە رادەیەک لەم هێزانە نزیک کەوتووەتەوە کە لە وتارەکانیدا مەگەر بە ناوی کەسایەتییەکانەوە ئەگەرنا لەوان جیا ناکرێنەوە. هەورەها لایەنی واش هەیە کە رایگەیاندووە ئەگەر حکوومەتی ئێستای ئێران (ئەحمەدی نژاد) مادەی ١٥ی یاسای بنەڕەتیی ئێران بەڕێوەبەرێ ئەوان ئامادەن بگەڕێنەوە نێوخۆ کە ئەمەش دژی مەبدەئی دێموکراسیو فیدرالیزمو جیایی دین لە دەوڵەتە.

پرسیار: پاش چوونەوە وڵات، بەو کولتووورە سیاسیەی ئێستا لە نێو رێکخراوە کوردییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئارادایە چەندە مەترسی شەڕی نێوخۆیی بە شێلگیر دەزانن؟

موستەفایی: بۆ دەبێ پێمان وابێ هەر دەبێ بەرە یان هاوپەیمانیەتی هەبێ تا شەڕ لە نێوان لایەنەکاندا روو نەدات، من پێم وایە ئەگەر بەم حاڵەش کە ئێستا تێیداین بگەڕێنەوە نێوخۆ هیچ شەڕو کێشەیەک نایەتە ئاراوە، چوون ئاکامی شەڕی نێوخۆمان لە کوردستانی ئێرانو عێراقیشدا تەجرووبە کردووە کە چەندە زیانبار بووە بۆ نەتەوەکەمان. بێجگە لەمەش خۆ شەڕی نێوخۆیی لە کوردستان عێراق لە حاڵەتێکدا رووی دا کە بەرە هەبوو بەڵام لە کۆتایی هاتنی ئەو شەڕەدا بەرە شوێنەواریشی نەمابوو، حیزبەکانی باشووری کوردستانی بەشدار لەم بەرەیەدا هەر بەشێکیان دابەش ببوون بەسەر لایەنێکی شەڕەکەدا، بەڵام ئەوەی کۆتایی بەو شەڕە هێناو ئاشتی گەڕاندەوە نێو ریزی میللەت زەرووڕەتی پێکەوە کارکردنو بەرژەوەندیی نەتەوەیی بوو کە ئەم بەرپرسیارییە بۆ ئێمەش هەیە.

دووپاتی دەکەمەوە ئەگەر هەموو لایەک پابەندی دێموکراسی بنو رای زۆربەی خەڵک قبووڵ بکەن هیچ کێشەیەک پێش نایە.

پرسیار: ئێوە بۆ ئەوەی شەڕی نێوخۆیی دروست نەبێ چیتان كردووەو لەم بەستێنەدا چ پرۆژەیەكتان هەیە؟

موستەفایی: ئێمە ئێستا بێجگە لە لایەنی جیابووەوە لە خۆمان، لەگەڵ هەموو هێزە سیاسییەكانی رۆژهەڵاتی كوردستان پەیوەندیی دۆستانەو دیالۆگی بەردەواممان هەیەو لەگەڵ بەشێكیان لە چەند تەشەكولێكی دیكەدا هاوپەیمانین، بۆیە رێگایەك بۆ شەڕو دژایەتی كردن نیەو لە پەیوەندی لەگەڵ لایەنی جیابووەشدا ئێستا كە لە كەمپێكو لە تەنیشت یەكدا دەژینو لە گەرمەی جیابوونەوەو دژایەتی لەگەڵ یەكترداو پێكهاتنی گرژیو ئاڵۆزی رێگامان نەدا وەزعێكی دوژمنانە بخولقێ. بۆیە پێم وایە ئەم مەترسیە لە جێی خۆیدا نیە. خۆ ئەگەریش لایەنی جیابووە لە ئێمە، ناوی خۆیان بگۆڕنو ناوێكی جیاواز لە حیزبی دێموكرات هەڵبژێرن ئەوا لەگەڵ ئەوانیش بێ گومان لە هەموو هێزەكانی دیكە نزیكتر دەبین، چوون رابردوویەكی دوورو درێژمان پێكەوە هەیەو ئەوكات ئەگەری پێكەوە كار كردنی هێزە كوردستانیەكانیش زیاتر دەبێ.

پرسیار: چەندە باوەڕتان بە ئازادیی هەڵسووڕانی سیاسیی هەیە، ئامادەن لە داهاتوودا بۆ چارەسەر كردنی گرفتو ئاستەنگەكان پەنا بۆ چەك نەبەن؟

موستەفایی: حیزبی دێموكرات لە مێژ ساڵە بڕوای بە پلۆرالیزم بە مانای تەواوی وشە هەیەو ئەمەمان لە رابردوودا بە كردەوە سەلماندووە. لەو ساڵانەدا كە كوردستان ئازادو لە ژێر دەسەلاتی هێزی پێشمەرگەدا بوو دەیان رێكخراوی جۆراوجۆر بە بیرو باوەڕی جۆراوجۆرو زۆر جار لە دژی حیزبی دێموكراتیش تێكۆشانی سیاسی‌یان هەبووەو رێز لە بیرو بڕوایان گیراوەو تا كاتێك دەستیان بۆ چەك دژی خەڵكو پێشمەرگەكانی حیزبی دێموكرات نەبردبێ كە دیارە لەو حاڵەتەدا ئێمە تەنیا دیفاعمان لە خۆمانو خەڵك كردووە. ئەم جۆرە هەڵسوكەوتە وای كردبوو كە نازناوی مەتەرێزی ئازادیی ئێرانیان لەسەر كوردستان دانابوو.

ئێستا كە دەیان ساڵ ئەزموونمان زیاتر بووەو دنیاش گۆڕانێكی زۆری بەسەردا هاتووە بێ گومان باشتر دەبین لە رابردوو دڵنیام داهاتووی كوردستان پڕ دەبێ لە ئازادیو گیانی پێكەوە ژیان.

پرسیار: باشە ئەگەر وایە بۆچی دەسپێشخەری ئەو ناكەن تاكوو هەموو لایەنەكان لەسەر ئەوە رێبكەون كە نابێ هیچ لایەنێك بۆ بڕینەوەی كێشەكانی لەگەڵ لایەنێكی دیكە دەست بۆ چەك بەرێ؟

موستەفایی: لە پرسیارەكانی پێشوودا وڵامی ئەم پرسیارەم داوەتەوەو دووپاتی دەكەمەوە كە حیزبی دێموكرات لە هیچ

هەلومەرجێکدا دەسپێشخەری شەڕ نەبووەو نابێ بەڵام دیفاع لە خۆ کردن لە بەرانبەر هەر کەسو لایەنێکدا بە مافی خۆمان دەزانینو من بە گیانی تەبایىو برایەتی لە نێو ریزەکانی گەلەکەمان زۆر هیوادارو دڵنیام، چونکە رۆڵەکانی ئەم گەلە ئاگاو وشیارن، لەخۆ بردووو فیداکارن، دڵنیاتان دەکەم حیزبی دێموکرات هەردەم تێکۆشاوە بۆ تەبایی، برایەتىو پێکەوە کار کردنو لە داهاتووشدا بۆ ئەم مەبەستە شێلگیرانە تێ دەکۆشێ.

بەرێز تەیموور موستەفایی، ئەندامی دەفتەری سیاسیی حدکا لە چەند دێرێکدا:

ساڵی ١٩٥٥ی زایینی لە شاری پاوە لە دایک بوە. پێش ئەوەی لە ساڵی ١٩٧٩دا ببێتە پێشمەرگە، پیشەی مامۆستای قوتابخانە بوە.

پاشان لە کۆنگرەی هەشتەمی حدکا، کە ساڵی ١٩٨٧ پێکهاتوە، بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی ئەو حیزبە هەڵبژێردراوەو تاکوو کۆنگرەی ١٣ کە ساڵی ٢٠٠٤ پێکهاتوە ئەندامی ڕێبەری بوە.

دواتر، لە کۆنگرەکانی ١٣و ١٤ی ئەو ڕێکخراوەدا بە ئەندامی دەفتەری سیاسیی هەڵبژێردراوەو هەنووکە بەرپرسی کۆمیسیۆنی تەشکیلاتی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێرانە.

ناوبراو لە بواری نووسینو وتووێژدا چالاکەو بە دەیان وتاری نوسیوە، هەروەها زۆر وتووێژی سیاسیی بەڕێوە بردوەو کتێبێکیشی بە ناوی لە "چیاکانی زاگرۆسەوە" نوسیوە، ناوەرۆکی ئەم پەڕتووکە باسو بیرەوەری ڕۆژانی سەختی خەباتی چەکدارییە کە نووسەر بۆ خۆی ئەکتەرێکی دیاری ئەو مەیدانەش بوە.

ڕێکەوتی: ١١ی جانێویری ٢٠١١

سەرچاوە: ماڵپەڕی فەرمی ڕەحیم ڕەشیدی(http://www.mrkurd.com)

کۆکردنەوە و ئامادەکردنی: رەحمان نەقشی

رەزبەری ۲۷۲۰ی کوردی = ئۆکتۆبەری ۲۰۲۰ی زایینی

نۆژەنکردنەوە: رەشەمەی ۲۷۲۵ی کوردی = فێبریوێری ۲۰۲٦ی زایینی

سپاس و پێزانین

بۆ هاوڕێ ڕەحیم ڕەشیدی بۆ ئامادەکردنی دیمانەکان و وەڵامدانەوەی بەشدارانی هێژا.

دەستتان خۆش و هەروا قەڵەم ڕەنگین بن بۆ گەل و نیشتمان.

ڕەحمان نەقشی